Raftul Denisei

Leo Perutz

Iuda lui Leonardo

roman

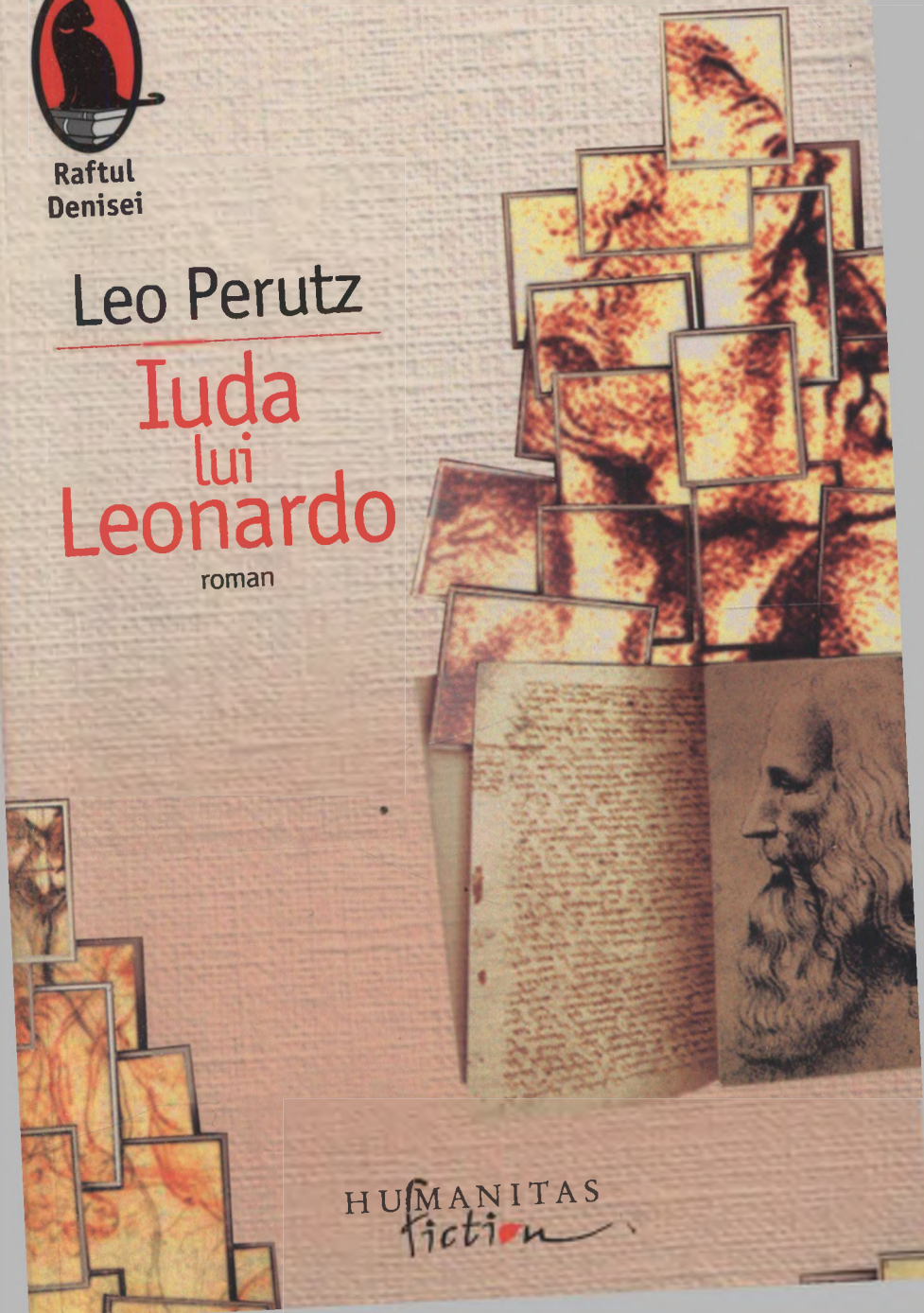

HUMANITAS fiction

Milano, 1498. Lodovico Sforza conduce cu mână de fier prosperul ducat italian. Arhitecții, sculptorii și pietrarii lucrează la ridicarea domului din mijlocul orașului. Pictorii împodobesc cu fresce zidurile bisericilor, dar și pereții palazzo-urilor. În refectoriul mânăstirii Santa Maria delle Grazie, marele Leonardo înfățișează Cina cea de Taină. Dar lunile trec și, spre disperarea priorului dominican, măreața lucrare pare să se fi poticnit. Să fie oare harul pictorului pe sfârșite? Un singur chip nu prinde viață sub penelul maestrului: trădătorul Iuda. În tot ducatul Milanului, Leonardo nu reușește să găsească un om ale cărui păcate să nu poată fi iertate de Mântuitor. Până când îl întâlnește, în cârciuma unde poetul Mancino își rostește baladele, pe Joachim Behaim, negustătorul din Boemia ce vinde mărfuri alese din Levant. Acesta va păcătui atât de amarnic și cu atâta trufie, încât Leonardo îl va pedepsi pe veci.

Raftul
Denisei

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

LEO PERUTZ

Iuda lui Leonardo

Traducere din germană și note de
ANA POPA

HUMANITAS
fiction

Coperta de
IONUȚ BROȘTIANU

Redactor
RALUCA POPESCU

LEO PERUTZ
DER JUDAS DES LEONARDO
© 1988 und 1994 by Paul Zsolnay Verlag Ges.m.b.H., Wien
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2008, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 73, fax 021/408 83 74
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. — CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PERUTZ, LEO
Iuda lui Leonardo / Leo Perutz ; trad.: Ana Popa. - București : Humanitas Fiction, 2008
ISBN 978-973-689-244-8

I. Popa, Ana (trad.)

821.112.2(436)-31=135.1

1

În luna martie a anului 1498, într-o zi în care câmpia Lombardiei era udată de ploi întrerupte când și când de rafale de vânt și de ceva ninsoare întârziată, priorul mânăstirii dominicane Santa Maria delle Grazie o porni spre cetatea din Milano pentru a-i face o vizită ducelui Lodovico Maria Sforza – cunoscut drept Maurul – ca să-i ceară ajutorul într-o pricină care de mult îl necăjea și nu-i dădea pace.

În zilele acelea, ducele de Milano nu mai era omul de stat și de arme iute și îndrăzneț de odinioară, care izbutise de atâtea ori să țină războiul departe de ducatul său băgând zâzanie între toate țările învecinate, oferindu-le dușmanilor alte ținte pe tavă și sporindu-și astfel propria putere. Norocul și faima îi piereau văzând cu ochii și, cum ducele însuși obișnuia să spună, o uncie de noroc face uneori mai mult decât zece pfunzi de înțelepciune. Trecuse de mult vremea când Papa Alexandru VI îi era „diacon", regele Franței „curier veșnic supus", „Serenissima" – republica venețiană – „asin truditor", iar împăratul Romei „condotier cel mai de soi". Căci acel rege al Franței, Carol VIII, murise, iar urmașul său, Ludovic XII, râvnea – în calitate de nepot al unui Visconti – la ducatul

milanez. Maximilian, împăratul Romei, avea atât de multe bucluceri pe cap, încât trebuia el însuși ajutat, iar cât despre „Serenissima", se dovedise a fi o vecină atât de neastâmpărată, încât Maurul o avertizase că, dacă avea cumva de gând să se alăture dușmanilor săi, își va fi tăiat singură craca de sub picioare. Căci încă mai erau destule lingouri de aur cât să pornească un război la nevoie.

Maurul îl primi pe priorul mânăstirii Santa Maria delle Grazie în vechiul său castel, în Sala zeilor și a giganților, numită astfel datorită frescelor care acopereau doi dintre pereți, cel de-al treilea abia lăsând să se mai întrezărească, în culori șterse, o *Viziune a lui Ezechiel* din timpul Viscontilor. Aici, în ceasurile dinainte de amiază, obișnuia ducele să-și orânduiască parte din treburile de stat. La această îndeletnicire îl vedeai arareori singur, căci în orice ceas al zilei trebuia să aibă chipuri cunoscute în preajmă sau măcar îndeajuns de aproape cât să-l audă dacă striga. Singurătatea, fie ea și preț de câteva clipe, îl neliniștea și-l apăsa, i se părea că toți l-au părăsit și o presimțire tulbure făcea ca până și cea mai largă încăpere să i se pară tainiță de închisoare.

În ziua aceea se afla atunci la duce secretarul de stat Simone di Treio, care tocmai îl sfătuia cum să-l primească pe seneșalul regatului Napoli, așteptat să sosească în curând la Curte. Îi mai ținea tovărășie un secretar al Cancelariei ducale ce lua notițe. În ambrazura unei ferestre stăteau vistiernicul Landriano și căpitanul da Corte, despre care se spunea încă de pe-atunci că, pentru el, scuzii de aur franțuzești întreceau orice alte monede; amândoi domnii urmăreau

cu un aer de cunoscători doi cai, un berber și un sicilian, care erau plimbați de grăjdari prin toată curtea în timp ce grăjdarul-șef al ducelui se târguia cu proprietarul acestora, un geambaș neamț care tot scutura din cap a nemulțumire. În fundul sălii, nu departe de cămin, la picioarele unui uriaș pictat pe perete, fioros și cu obrajii umflați a amenințare, stătea donna Lucrezia Crivelli, care era socotită iubita ducelui. Era în tovărășia a doi domni: poetul de curte Bellincioli, un bărbat uscățiv a cărui față avea înfățișarea melancolică a unei maimuțe ofticoase, și bardul Migliorotti, căruia la curte i se spunea Anason. Căci la fel cum dulciurile și delicatesele preparate cu anason sunt aduse la masă abia la sfârșit, când toți meseniii sunt deja sătui, la fel și ducele își chema bardul de cele mai multe ori atunci când nu mai avea chef de nici un fel de pălăvrăgeală. Acest Anason era scump la vorbă, iar când se întâmpla vreodată să scoată vreun cuvânt spunea lucruri lipsite de tact și comune, și, cum avea și o voce răgușită, prefera să tacă. Însă se pricepea de minune să dea glas tuturor gândurilor și părerilor cu o deosebită măiestrie și pe înțelesul tuturor prin sunetele lirei sale. Chiar acum, în timp ce Maurul își întâmpina oaspetele cu căldură și-l conducea către un jilț, Anason intonă într-o manieră festivă și serioasă deopotrivă, de parcă era cântat de un cor bisericesc, un cântec popular milanez al cărui text începea astfel:

Hoții se furișează în noapte,
Punga să ți-o ia de toarte!

Căci toată lumea de la Curte știa că priorul căpătase obicei să profite de dărnicia ducelui cu fiece prilej ce i se ivea în cale și întotdeauna își începea rugămințile plângându-se că viile de pe cele două domenii ale mânăstirii nu rodiseră anul acela din pricina vremii proaste, ceea ce îl adusese sau avea să-l aducă la mare strâmtoare.

Iubita ducelui, care se ridicase de pe locul ei de lângă cămin și se îndrepta spre prior, întoarse capul și-i aruncă lui Anason o privire mustrătoare. Fusese crescută cu credință în Dumnezeu și, deși nu mai vedea chiar în orice preot sau călugăr trimisul Lui pe pământ, un ban dat Bisericii i se părea totuși un ban folosit cu chibzuință, de pe urma căruia te puteai aștepta la foloase însemnate.

Între timp, priorul se trântise în jilț icnind ușor. Întrebat de duce cum îi mai merge cu sănătatea, se văicări că de multe săptămâni încoace nu are poftă de mâncare, chiar Dumnezeu îi era martor că în două zile nu fusese în stare să înghită mai mult decât o îmbucătură de pâine și o jumătate de aripă de potârniche. Dacă are s-o țină tot așa, adăugă, au să i se sleiască puterile cu totul.

Se dovedi apoi că – mare minune – de data asta nu venise pentru a obține ajutor bănesc, fiindcă nici nu pomeni despre viile care precis că nici anul acesta nu rodiseră, ci, mai mult, începu de îndată să vorbească despre pricina care îi șubrezise sănătatea.

— Christos ăsta cu apostolii lui e de vină, spuse el în timp ce-și făcea vânt, asta dacă o fi măcar un Christos, căci de văzut nu se vede încă nimic, în afară de câteva picioare și brațe ale nu știu cărui apostol.

M-am săturat. Omul ăsta merge prea departe. Luni de-a rândul nu-l vezi la față și, când în sfârșit apare, atunci cască gura la perete o zi întreagă, fără să ia măcar o dată pensula în mână. Credeți-mă pe cuvânt, nu s-a apucat de fresca asta decât ca să mă bage pe mine în mormânt.

Întregul discurs fusese acompaniat de Anason cu un nou cântec, de data aceasta unul de batjocură, pe care obișnuiau să-l cânte milanezii de rând când nu mai aveau răbdare să asculte până la capăt o predică proastă, plictisitoare și lungă cât o zi de post, iar textul suna astfel:

Sus! Să mergem cu Dumnezeu înainte!
Ce ne îndrugă-i fără minte.

– S-ar părea, stimate părinte, glăsui acum ducele, că vă aflați într-o fierărie în care eu, unul, sunt mereu între ciocan și nicovală, căci rareori trece o zi fără să aud o plângere ca asta împotriva acestui om la care – o știe toată lumea – țin ca la un frate și pe care nu voi înceta niciodată să-l prețuiesc. S-ar părea că multe din artele sale au încremenit, stau pe loc și, de când s-a apucat – nu știu dacă din încăpățânare sau din prea mult zel – de experimente și de matematici, nu-ți mai face nici măcar o gingașă Madonă; el spune că totul se trage de la Salai[1], elevul care până acum un an i-a măcinat culorile.

1 Gian Giacomo Caprotti da Oreno (poreclit Salai, *Drăcușor*), angajat de Leonardo în 1488, pe la vârsta de zece ani, devenind atât servitor, cât și asistent.

— Eu cred, fu de părere poetul Bellincioli, că acum mai mult ca oricând se preocupă de pictură. Chiar ieri mi-a vorbit cu înflăcărarea care-i stă în fire despre cele zece mari domenii pe care trebuie să le stăpânească ochiul pictorului: umbră și lumină, contur și culoare, figură și fundal, distanță și apropiere, mișcare și stare. Și mi-a mai spus – fără să clipească – că pictura ar trebui să fie mai presus decât arta medicilor, căci doar ea reușește să-i învie pe cei dispăruți de veacuri și să-i nemurească pe cei care mai sunt printre noi. Așa nu vorbește unul care se îndoiește de meșteșugul său.

— A devenit un visător ce îndrugă numai verzi și uscate, spuse căpitanul da Corte, care pentru scurtă vreme nu mai fu atent la caii din curte. Mă îndoiesc că am să-i văd vreodată podurile mobile pentru râuri cu maluri joase și înalte părăsind hârtia și devenind realitate. Începe mereu ceva măreț și nu duce nimic la bun sfârșit.

— Ceea ce dumneavoastră, Luminăția Voastră, numiți încremenire, se îndreptă vistiernicul Landriano către duce, nu e, poate, decât teama de a greși. Și-această teamă dinlăuntrul lui crește an de an, cu cât știe și poate mai multe. Ar trebui să mai uite nițel din toate câte i le știe mintea și din tot ce-i pot mâinile, ca să facă din nou ceva frumos.

— Poate, spuse priorul plictisit. Însă ar trebui să-și amintească înainte de toate că în refectoriu nu faci penitență, ci stai la masă liniștit. Nu mai suport să văd schela aia și peretele abia mânjit cu ceva culoare și cu atât mai puțin să simt mirosul mortarului, uleiului, lacului și al culorilor pe care-l am tot timpul

în nări. Şi când se apucă să dea foc la lemn ud de câte şase ori pe zi, de-ţi intră-n ochi fumul ăla înecăcios, doar ca să afle, cum zice el, ce culoare are fumul privit de la oarecare distanţă – să-mi spuie careva ce-are a face asta cu Cina cea de Taină!

– Am auzit până acum trei sau patru păreri diferite despre fundătura în care s-a împotmolit messer Leonardo, spuse ducele, şi cred că este cazul să-i dăm voie domniei sale să ia cuvântul în această chestiune. E aici. Dar vă sfătuiesc, stimate părinte, să vorbiţi cu blândeţe, căci de silit nu-l poate sili nimeni să facă nimic.

Şi îl puse pe secretar să-l cheme pe messer Leonardo.

Secretarul îl găsi pe pictor într-un intrând al curţii vechi, cu capul descoperit, îngenuncheat în ploaie, ţinând în poală caietul de schiţe în care surprinsese cu peniţa mişcările falnicului berber şi amplitudinea întinderii piciorului din spate. Când auzi despre ce era vorba şi că priorul mânăstirii Santa Maria delle Grazie era la duce, închise caietul de schiţe şi îl urmă, tăcut şi îngândurat, pe secretar în curte şi apoi pe scări. În faţa Sălii zeilor şi a giganţilor se opri şi mai adăugă câteva linii la desenul piciorului de cal. Apoi intră, şi gândurile îi erau încă atât de îndepărtate, încât se apucă să-l salute pe Anason primul, înainte să se fi înclinat în faţa ducelui şi a priorului, în vreme ce pe ceilalţi de faţă păru întâi să nici nu-i bage de seamă măcar.

– Dumneavoastră, messer Leonardo, sunteţi motivul vizitei extrem de bine-venite cu care mult stimatul părinte ne-a surprins astăzi chiar în zori de zi,

spuse ducele, și oricine îi cunoștea obiceiurile ar fi putut recunoaște din vorbele sale că reproșul pe care-l conținea era adresat nu atât lui messer Leonardo, cât priorului, căci ducelui nu-i plăceau surprizele și nu se bucura niciodată de o vizită neanunțată.

— Am venit aici, începu acum priorul mânăstirii Santa Maria delle Grazie, în ciuda vremii proaste care nu-mi face deloc bine, pentru ca dumneavoastră, messer Leonardo, să-mi dați socoteală în fața domniei sale ducele, ctitorul mânăstirii noastre; căci Sfânta Biserică v-a dat prin mine prilejul să vă arătați destoinicia, și mi-ați promis să duceți la bun sfârșit, cu ajutorul Domnului, o operă fără pereche în întreaga Lombardie, iar de promisiunea asta vă leagă nu doi-trei, ci zeci de martori. Și iată că din nou au trecut luni de zile fără să fi lucrat câtuși de puțin la tabloul acesta... Ce mai, până acum n-ați făcut decât să tăiați frunză la câini.

— Stimate domn, nu pot fi mai uluit, îi răspunse messer Leonardo, căci lucrez cu atâta sârg la *Cina* asta, încât nu mai știu ce-i aia nici foame, nici somn.

— Și aveți îndrăzneala să-mi spuneți una ca asta! strigă priorul, roșu ca sfecla de furie. Mie, care intru de trei ori pe zi în refectoriu doar ca să vă pot vedea – dacă nu sunteți plecat, firește – cum priviți în gol. Asta, carevasăzică, numiți dumneavoastră muncă! Ce sunt eu, bun de tras pe sfoară?!

— Și pot spune, continuă messer Leonardo nestingherit, că, lucrând la ea neîncetat, am dus în mintea mea această operă atât de departe, încât dumneavoastră ați fi în curând mulțumit, iar celor ce vor veni după mine le-aș arăta de ce sunt în stare, dacă

nu m-ar frământa ceva, și anume capul acelui apostol, al lui...

— Tu cu apostolii tăi cu tot! îl întrerupse priorul înfuriat. Pe peretele dinspre miazăzi, Răstignirea e de mult terminată, deși nici n-a trecut un an de când a început-o Montorfano[1].

Cum se auzi numele lui Montorfano, care printre artiștii milanezi era un pictor ce nu prea făcea cinste orașului, lira lui Anason scoase niște vaiete asurzitoare, iar secretarul de stat di Treio spuse cu politețe desăvârșită, dar pe un ton ușor condescendent că, fie cu iertăciunea mult stimatului părinte, dar Montorfani din aceștia se găseau cu duzina la fiecare colț de stradă.

— Își câștigă pâinea murdărind pereții, spuse poetul Bellincioli dând din umeri. Până și băieții care îi macină culorile se prăpădesc de râs uitându-se la Răstignirea aceea.

— Eu socotesc că e o lucrare strașnică, spuse priorul, încăpățânat și de neclintit odată ce își făcuse o părere. Și, în orice caz, e terminată. Ceea ce-mi place cel mai mult la acest Montorfano este că știe să dea suprafeței unui tablou impresia unui corp de sine stătător, eliberat de pânză – i-a reușit asta și la această operă.

— Numai că, în loc de Mântuitor, pe cruce atârnă un sac de cartofi, îl lămuri Bellincioli.

— Și dumneavoastră, messer Leonardo? Care este părerea dumneavoastră despre acest tablou? întrebă

---

1 Giovanni Donato Montorfano, pictor italian al Renașterii.

iubita ducelui dornică să-l vadă fâstâcindu-se pe geniul atâtor arte, căci știa că nu prea-i place să fie pus să-și dea cu părerea despre creațiile altora, cu atât mai puțin despre cele cărora nu le găsea nici o calitate. Și, întocmai cum se așteptase iubita ducelui, messer Leonardo încercă să evite răspunsul la întrebarea care oricum îi pica deosebit de prost față de prior.

— Dumneavoastră, stimată doamnă, cu siguranță vă pricepeți mai bine, spuse el zâmbind și făcând un semn de respingere cu mâna.

— Nici pomeneală! Aici nu dă nimeni bir cu fugiții! Vrem să auzim ce-aveți de spus, strigă Maurul, curios și amuzat.

— Îmi spun adesea, începu messer Leonardo după ce chibzui nițel, că de la o generație la alta pictura decade, din moment ce pictorii nu-și impun ca model decât ceea ce s-a pictat înaintea lor, în loc să se inspire din farmecele naturii și din aceste farmece să...

— Vorbiți pe șleau! îl întrerupse priorul. Ce vrem noi să auzim aici este ce credeți despre această frescă.

— E o lucrare pe placul lui Dumnezeu, spuse messer Leonardo, cântărind fiecare cuvânt. De câte ori o privesc, parcă simt toate suferințele și patimile Mântuitorului.

Din lira lui Anason se auziră acorduri mulțumite care aduceau a râsete trufașe.

— Într-atât pare de viu tabloul ăsta, continuă messer Leonardo. Și aș vrea să mai adaug despre Giovanni Montorfano că se pricepe nemaipomenit de bine să migălească un iepure sau un fazan, ceea ce cred că vorbește de la sine despre măiestria artei sale.

Tonurile lirei se preschimbară în capriole și printre râsetele înfundate ale celor de față se auzi glasul indignat al priorului:

— Se știe, messer Leonardo, toată lumea știe că aveți limba cea mai ascuțită din tot orașul, strigă el, și oricine a avut de-a face cu dumneavoastră nu a avut parte decât de neajunsuri și de supărări. Călugării din San Donato, de pildă, îmi tot deapănă de ani și ani de zile o asemenea poveste. Rău am făcut că nu i-am ascultat.

— Vă referiți, spuse messer Leonardo liniștit, la acea *Adorație a păstorilor* pe care am început s-o pictez din sarcina călugărilor din San Donato și pe care n-am terminat-o din pricina așa-zisului sprijin pe care l-am primit de la Lorenzo Magnificul.

— Dacă era vorba de o adorație și ce a avut Magnificul a face în toată tărășenia nu știu, spuse priorul. Nu știu decât că acei călugări au avut de suferit din pricina dumneavoastră. Dar din propriile dumneavoastră cuvinte reiese că ați fost plătit din două părți, o dată de călugări, și apoi de Magnificul, și până la urmă au rămas toți cu buza umflată.

— Dacă nu mă înșel, s-ar părea că vorbele lui ascund o poveste, fu de părere ducele, de nu, înseamnă că nu-l cunosc așa de bine cum credeam. Am dreptate, messer Leonardo? Atunci hai s-o auzim.

— Este într-adevăr o poveste la mijloc, încuviință messer Leonardo, deși nu una foarte hazlie, dar, dacă dumneavoastră, Luminăția Voastră, vreți totuși s-o ascultați, atunci trebuie să încep prin a spune că, așa cum mi-a amintit mult stimatul prior adineaori, acum paisprezece ani de ziua Sfintei Magdalena am

încheiat la Florența cu călugării din San Donato acest târg în care le promiteam...

— În promisiuni v-ați întrecut dintotdeauna, remarcă priorul.

— ...să le pictez pentru altarul cel mare din biserica domniilor lor o adorație a păstorilor și a magilor, și în aceeași zi am primit de la călugări o găleată de vin roșu ca arvună și m-am apucat de lucru. Curând însă mi-am dat seama că greutatea tabloului nu avea să stea în a înfățișa păstorii și regii (dintre care unuia hotărâsem să-i dau chipul Magnificului) – asta avea să-mi ceară trudă puțină și puțină chibzuială. Munca mai anevoioasă era de departe să arăt cum fiecare află vestea mântuirii: meșteșugari, sfetnici, țărani, precupețe, bărbieri, vizitii, hamali și măturători. Toți primesc vestea: în hanuri, odăi, curți, pe străzi, și oriunde sunt oameni adunați laolaltă vine cineva trăgându-și sufletul și vestește vestea cea mare, și până și surdului trebuie să i se urle în ureche că în noaptea asta s-a născut Mesia.

Ultimele cuvinte fuseseră acompaniate de Anason cu o melodie atât de simplă și de pioasă precum cântecele pe care le cântau muntenii în noaptea de Ajun când mergeau la slujbă prin zăpadă. Și messer Leonardo se opri și ascultă această melodie care acum, că el tăcea, continuă într-o izbucnire de bucurie; stătu și ascultă până ce cântecul se stinse cu un ultim chiot ușor. Apoi povesti mai departe:

— Ei, cât despre surdul acela, care voiam să se bucure și el de vestea mântuirii, mi-am dat seama cât ar fi de important să urmăresc schimbările de pe chipul lui: cum nepăsării și absenței obișnuite față

de tot ce nu-l privește îi ia locul întâi o neliniște de neînțeles, apoi chinul neînțelegerii și apoi teama că s-ar putea să se fi petrecut ceva rău pentru el. Apoi urmează clipa în care mai mult presimte decât pricepe că și pe el l-a atins minunea, însă pe chipul lui nu se oglindește încă emoția bucuriei, ci, înainte de toate, doar nerăbdarea de a afla totul cât mai repede. Dar, pentru a putea schița toate acestea în caietelul meu, aveam nevoie să petrec ceva vreme cu un surd. Pe care însă nu-l găseam...

— Gata, se auzi de la fereastră glasul lui da Corte. Au căzut la învoială. Neamțul a dat din cap în semn de încuviințare.

— Ei, aș! Cale lungă pân-acolo... îl contrazise Landriano. Uitați-vă și dumneavoastră, comisul încă se mai tocmește cu el. Nemții ăștia sunt tari ca piatra când e vorba de bani. Sunt de neclintit, și cu un evreu te înțelegi mai bine decât cu ei.

Apoi se așternu din nou tăcerea. Cei doi domni urmăriră mai departe mersul tocmelii pentru cai. Dinspre jețul priorului se auzea o răsuflare liniștită și regulată. Donna Crivelli chemă cu un semn la ea un servitor tinerel, care adusese un vas cu fructe și voia să se retragă încetișor, și-i șopti la ureche să se îngrijească de focul din cămin, care dădea să se stingă.

— N-am găsit nici un surd la Florența, luă messer Leonardo din nou cuvântul. Părea într-adevăr să nu se afle nimeni în oraș care să-și fi pierdut auzul într-o asemenea măsură, încât să-mi fie de folos pentru studiile mele. În fiecare zi mă duceam în piețe și întrebam vânzătorii ori cumpărătorii, îmi trimiteam

servitorul în satele din apropiere și, când se întorcea seara înapoi, îmi povestea de orbi, ologi și tot felul de alți amărâți, însă de vreun surd nu dăduse. Într-o zi însă, când m-am întors de la piață, am găsit acasă, așteptându-mă, un om surd toacă. Se întorsese la Florența din surghiun. Fusese prins de străji pe stradă și Lorenzo Magnificul, ca să-l pedepsească și crezând că-mi face mie pe plac, a pus să i se ia auzul. Gândiți-vă și dumneavoastră, domnilor! Unealta aceea atât de folositoare, pe care Dumnezeu a pus-o într-un loc atât de mic pentru a sorbi mulțimea de sunete și zgomote ale Universului și a le reda, indiferent de unde provin, cu aceeași precizie, acest instrument atât de fin îi fusese distrus de o mână neghioabă, și totul din pricina mea. Trebuie să înțelegeți, domnilor, că nu mai puteam lucra la acea frescă și nu mai puteam rămâne nici o clipă într-un oraș în care mi s-a făcut un asemenea așa-zis serviciu. Și da, este adevărat, călugării din San Donato și-au prăpădit o găleată de vin și ceva bani pe care mi i-au dat pentru culori, ulei și alb de plumb, dar cât de puțin cântărește pierderea lor față de aceea pe care a trebuit s-o îndure surghiunitul acela, și asta numai și numai de dragul unei amărâte de adorații a unor magi care îl cunosc pe Dumnezeu și totuși nu prețuiesc deloc creațiile Lui minunate!

În liniștea care se așternu acum în sală putea fi lesne auzită răsuflarea priorului, care, sleit de călătoria pe drumuri desțelenite, istovit de atâta sporovăială și pentru că din capul locului era silit să asculte orice îl obosea foarte repede, ațipise în jilțul său. Somnul îi netezise și-i îmblânzise trăsăturile, iar chi-

pul cu şuviţele rare de păr alb căzute pe frunte era acum al unui bătrân blând şi departe de lucrurile lumeşti; iată că în somn îşi ducea duelul împotriva lui messer Leonardo mai bine decât cu vorbe înţepătoare şi izbucniri mânioase.

— Messer Leonardo, spuse ducele după un scurt moment de tăcere, ne-aţi înfăţişat în mod deosebit de sugestiv această minunată *Adoraţie*, aşa cum ar fi trebuit să devină conform planurilor dumneavoastră, şi este mare păcat că rezultatul tuturor eforturilor pe care le-aţi făcut atunci nu este altul decât această poveste tristă, pe care din gura dumneavoastră ne-a făcut totuşi plăcere s-o ascultăm. Dar nu ne-aţi lămurit încă de ce ocoliţi cu atâta îndârjire lucrul la *Cina cea de Taină*, a cărui încheiere este aşteptată de bătrânul de acolo cu o nerăbdare care nu poate izvorî decât dintr-o mare dragoste pentru dumneavoastră şi pentru talentul pe care-l aveţi.

— Fiindcă nu am şi nu găsesc încă nicăieri lucrul cel mai de seamă, anume capul lui Iuda, răspunse messer Leonardo. Să nu mă înţelegeţi greşit, domnilor: nu orice pungaş nemernic sau cine ştie ce alt răufăcător e cel pe care-l caut – nu, eu vreau să-l găsesc pe cel mai netrebnic om din tot Milanul, pe el vreau să pun mâna ca să-i pot da lui Iuda trăsăturile acestui om. Îl caut zi şi noapte peste tot, pe străzi, în hanuri, în pieţe şi chiar şi la curtea dumneavoastră, Luminăţia Voastră, şi, până nu-l găsesc, nu pot merge mai departe decât dacă ar fi să-l pictez pe Iuda cu spatele la privitor, ceea ce nu mi-ar aduce decât dezonoare. Daţi-mi-l pe Iuda, mult stimate duce, şi de îndată mă pun pe treabă.

— Dar nu vorbeați de curând, interveni umil și respectuos secretarul de stat di Treio, că l-ați fi găsit pe cel mai rău om din Milano într-un florentin dintr-o familie cu tradiție, care, bogat fiind, își ține fiica nemâncată și-o pune să toarcă lână de dimineață până seara? Deunăzi am zărit-o la piață, unde, ca să mai câștige un ban, încerca să-și vândă una dintre puținele-i rochii.

— În privința omului acestuia, cămătarul Bernardo Boccetta, m-am înșelat, spuse messer Leonardo cu o urmă de părere de rău în glas. Nu e nimic altceva decât un biet zgârcit. Umblă până și cu vătraiul după el prin casă după șoareci, numai să nu țină pisică. El ar fi băgat cei treizeci de arginți în buzunar și nu l-ar fi trădat pe Isus. Nu, păcatul lui Iuda nu a fost zgârcenia, și nu din sete de bani l-a sărutat pe Domnul în grădina Ghetsimani.

— A făcut-o, fu de părere Bellincioli, din invidia și răutatea care în inima lui întreceau măsura omenească.

— Nu, îl contrazise messer Leonardo. Căci pentru răutate și invidie Mântuitorul l-ar fi iertat. Orice om le are în sânge pe amândouă. Unde să fie oare cel puternic care să nu fi cunoscut vreodată pizma și răutatea celui slab? Ori eu așa vreau să-L înfățișez pe Mântuitor în *Cina cea de Taină*: înflăcărat de dorința de a spăla toate păcatele acestei lumi, și pizma și răutatea, jertfindu-Se prin moarte. Însă păcatul lui Iuda e unul pe care nu l-a iertat.

— Acela că Iuda cunoștea binele și totuși a apucat calea răului? întrebă Maurul.

— Nu, spuse messer Leonardo. Căci cine poate să trăiască și să-și vadă de ale sale pe lumea asta fără să înșele și să facă rău uneori?

În clipa aceea, înainte ca ducele să poată răspunde la aceste vorbe îndrăznețe, în ușă apăru comisul pe al cărui chip se putea citi că bătuse palma cu geambașul neamț. Ducele îl însărcină imediat să i se prezinte din nou cei doi cai care acum erau ai săi și întreaga suită îl însoți în curte.

Așa se făcu că messer Leonardo se trezi dintr-odată singur în Sala zeilor și a giganților, unde doar priorul dormea în jilțul său, iar servitorul mai aţâța încă focul din cămin. Și, de parcă abia ar fi așteptat clipa aceasta, messer Leonardo își scoase de sub cingătoare caietelul și scrise pe o foaie acoperită în parte cu schițe, readucându-și înaintea ochilor poziția corpului și expresia feței priorului când îl certase:

„Apostolul Petru furios: fă-l cu brațul stâng ridicat în aer, să-i ajungă degetele chircite la înălțimea umărului. Fă-i sprâncenele joase și încruntate, dinții încleștați și colțurile gurii lăsate. Da, așa are să iasă bine. Iar gâtul fă-i-l plin de zbârcituri."

Puse caietelul la loc și, când își ridică privirea, îi sări în ochi servitorul, un băietan de nu mai mult de șaptesprezece ani, care stătea lângă cămin cu un lemn de foc în mână și-l privea îndelung cu nerăbdare, încordare și șovăială pe chip. Îl chemă la el.

— Arăți, zise, de parcă ai avea ceva să-mi spui și ai plesni de nu te las să vorbești.

Băiatul dădu din cap și trase adânc aer în piept.

— Știu că nu mi-e locul să mă bag în vorbă. Nici măcar nu mă cunoașteți, n-am avut până acum

ocazia să vă fiu de folos, dar, știți... cum tot fu vorba de acest Boccetta...

— Cum te cheamă, băiete? îl întrerupse messer Leonardo.

— Mă cheamă Girolamo, aici la curte mi se spune Giomino, sunt fiul țesătorului de brocart Ceppo, pe care l-ați cunoscut. Își avea atelierul în piața de pește, lângă bărbier, și v-am văzut la el de două-trei ori.

— A murit? întrebă messer Leonardo.

— Da, spuse băiatul, cu ochii pironiți pe bucata de lemn pe care încă o mai ținea în mână, și după o scurtă pauză adăugă: Și-a făcut singur felul, Dumnezeu să-l ierte. Era bolnav și nu se ținea decât năpasta de el, iar în cele din urmă acest Boccetta despre care a fost vorba mai devreme i-a luat și pielea de pe el. Spuneați că Boccetta este un biet zgârcit, dar, credeți-mă pe mine, este și un șarlatan, și încă unul fără pic de rușine, și aș putea să vă mai spun încă multe alte lucruri despre el, atât de multe, încât s-ar stinge focul de colo și tot n-aș termina, însă un Iuda? Nu, un Iuda nu este – cum ar putea fi un Iuda dacă nu e în toată lumea asta un singur om pe care să-l iubească?

— Tu cunoști taina și păcatul lui Iuda? Știi de ce l-a trădat pe Isus? întrebă messer Leonardo.

— L-a trădat când și-a dat seama că-L iubește, fu răspunsul băiatului. A înțeles că avea să fie cu neputință să înceteze să-L iubească, iar mândria nu i-a îngăduit asta.

— Așa este. Mândria care l-a împins să-și trădeze propria iubire, acesta a fost păcatul lui Iuda, încuviință messer Leonardo.

Îl privi cu luare-aminte pe băiat, ca și cum ar fi căutat în trăsăturile lui ceva care ar fi meritat ținut minte. Apoi îi luă din mână bucata de lemn și o privi.

— Acesta e lemn de anin, spuse el, e un lemn foarte bun, dar nu faci cu el decât un foc slab. Nici cu lemn de molid nu faci treabă mai bună. Focul ar trebui întețit cu butuci de stejar, așa obții foc dogoritor.

— Vorbiți de flăcările iadului? întrebă nedumerit băiatul, care încă se mai gândea la Iuda și pe care nici că l-ar fi mirat să audă că messer Leonardo, care se pricepea la toate artele și disciplinele și care născocise pentru bucătăria ducelui chiar și o frigare care se învârtea singură, își pusese acum în gând să îmbunătățească mașinăriile iadului.

— Nu, de cuptoarele de topit pe care le-am construit vorbesc, spuse messer Leonardo, pregătindu-se să plece.

Jos, în curte, geambașul neamț încă nu plecase. Ținea în mână un săculeț de piele, căci primise parte din plată bani peșin, optzeci de ducați, iar restul în poliță. Era un bărbat neobișnuit de frumos, cam pe la patruzeci de ani, înalt, cu ochi vioi și o barbă brună tunsă în stil levantin. Era binedispus, părea mulțumit cu lumea așa cum o lăsase Dumnezeu, căci primise pentru cei doi cai ai săi suma pe care își pusese în gând s-o primească.

Și, văzând acum venind spre el un bărbat impunător, a cărui înfățișare aproape că trezea teamă, își spuse întâi că poate era un trimis al ducelui – poate era ceva în neregulă cu caii. Curând însă își dădu seama că era cufundat în gânduri și nu se ducea țintit

spre ceva sau cineva anume. Așa că se dădu la o parte, să-i facă loc să treacă, încercând în același timp să îndese punga cu bani în buzunarul mantalei și dând capul ușor pe spate cu o privire uimită și întrebătoare, ca un om căruia îi plăcea să știe totul și să cunoască oameni.

Însă messer Leonardo, care era cu mintea la Iuda *Cinei celei de Taină*, nici nu-l băgă în seamă.

2

Geambaşul care avusese în curtea ducelui o întâlnire atât de fugară cu messer Leonardo se numea Joachim Behaim. Se născuse şi trăise în Boemia, însă prefera să-şi spună neamţ, căci astfel se bucura de mai multă recunoaştere şi stimă în ţările în care călătorea. La Milano venise din Levant ca să-şi vândă caii – aşa o mândreţe de cai de rasă nobilă, încât îşi spusese că doar la o herghelie domnească le era locul – şi, dacă nu ar fi căzut la învoială cu comisul Maurului, ar fi trebuit să-şi încerce norocul la curţile din Mantua, Ferrara sau Urbino. Acum însă, scăpat de grija animalelor a căror îngrijire îl costase deja o sumă frumuşică şi având în buzunar banii primiţi pe ele, s-ar fi putut foarte bine întoarce la Veneţia, unde-l chemau alte negoţuri. Căci el făcea comerţ cu tot ce cumpăra la preţuri de nimic în ţările Levantului. Astfel că în magaziile lui de la Veneţia avea pânzeturi şi năframe din lâna cea mai fină şi din mătase de Cipru, şi trebuia să fie mereu cu luare-aminte la creşterea şi scăderea preţurilor acestora şi ale altor bunuri din Levant dacă nu voia să păgubească pierzând momentul potrivit de a-şi aduce marfa pe piaţă. Şi totuşi nu se putea hotărî să părăsească Milanul.

Nu că l-ar fi atras cumva peste măsură viața de acolo. E drept, orașul acesta strânsese în acea perioadă în casele și palatele sale cele mai rafinate și mai luminate minți ale Italiei, și orice milanez, de la cizmar până la duce, scria și recita versuri cu frenezie, punea țara la cale, picta, cânta, dezmierda strunele viorii sau ale lirei, iar dacă nu se pricepea chiar la nici una dintre aceste arte nu se putea să nu-l știe pe Dante pe de rost. Pentru Joachim Behaim însă, acest oraș vestit în toată lumea nu însemna mai mult decât oricare altul, fiindcă oriunde putea să aibă spor, să nu fie tras pe sfoară și să-și bea seara într-o tovărășie plăcută cele două pahare de vin bun de Cipru sau Hipocras[1], acolo se simțea în largul lui. De zăbovit mai zăbovea acum în Milano pentru că înainte cu câteva zile întâlnise o fată care, cu înfățișarea, mersul, ținuta și cu o privire și un zâmbet menite lui, îi tulburase într-atât liniștea și-l cucerise într-atât, încât fie noapte, fie zi nu-și putea lua gândul de la ea. Și, ca oricărui îndrăgostit, i se părea – deh – cu neputință să afle vreodată o fată mai frumoasă și mai plină de grație, chiar de-ar fi fost să colinde toată lumea s-o găsească.

Însă ar fi fost împotriva firii sale încăpățânate să admită că se lăsase furat de asemenea farmece și că ceea ce îl ținea în Milano era dorința de a o revedea și de a o cunoaște pe această fată. În femeile mai mult sau mai puțin coapte pe care le întâlnise până atunci acasă și în țări străine văzuse întotdeauna doar un izvor de plăceri trecătoare, făpturi menite să-i îndulcească un ceas, două. Iubire nu simțise pentru nici

1 Vin aromat îndrăgit în Evul Mediu.

una dintre ele. Iar că de data asta se îndrăgostise cu adevărat nu voia nici în ruptul capului să recunoască, așa că își tot spunea fără încetare că la Milano nu rămânesc nici pe departe din pricina acestei fete, asta ar fi fost de tot râsul – ce, ăsta era el? Nu, cu sau fără fată el tot avusese încă de mult de gând să-și recupereze aici o datorie veche, și doar nu avea să lase să-i scape această ocazie după atâția ani de amenințări și de așteptări zadarnice. Și-apoi, cine l-ar fi putut crede în stare să renunțe așa, pur și simplu, la un drept de netăgăduit și limpede ca lumina zilei? Nu, nu-i stătea lui în fire așa ceva, și dreptatea era dreptate. Își spusese de atâtea ori toate acestea, până când se convinsese singur că doar asta și nimic altceva nu îl ținea la Milano.

Cât despre tânăra milaneză care, fără să bănuiască măcar, îl zăpăcise într-atât, o întâlnise pe strada Sfântului Iacob, care duce către piața de zarzavaturi și fructe, la ora rugăciunii, adică taman când pe strada aceea înghesuiala era mai mare ca de obicei, fiindcă celor care veneau să-și cumpere din piață sfecla, varza, merele, smochinele ori măslinele de trebuință li se alăturau enoriașii ieșiți de la slujbă din bisericile din vecinătate. La început nici nu o văzu, și poate că ar fi trecut chiar pe lângă ea fără să-i dea atenție, mai ales că, așa cum o cerea datina, fata își ținea capul plecat, în timp ce gândurile lui erau la caii pe care trebuia să-i vândă. Apoi auzi un cântec ce venea dinspre piață și, uitându-se într-acolo, zări un bărbat care, în inima zgomotului și a forfotelii din piață, printre coșuri cu struguri, cărucioare de zarzavaturi, măgari zbierând, hamali blestemând, țărani certându-se, femei

tocmindu-se pentru fiecare bănuț și pisici iscoditoare, se cocoțase pe un butoi de varză și-și zicea înainte cântecul, netulburat, cu un glas plăcut, de parcă ar fi fost singur cuc în toată piața și împrejurul lui nu ar fi fost decât liniște, iar degetele și le mișca de parcă ar fi ciupit corzile unei lire; Joachim Behaim nu se putu stăpâni să nu râdă la toate acestea, până își dădu seama că bardul cel straniu se uita cu o expresie de așteptare chiar înspre el, Joachim Behaim, și, întorcând privirea, o zări.

Înțelese de îndată că acel cântec nu putea fi decât pentru ea. Fata se oprise și zâmbea. Avea un zâmbet anume, plin de multe înțelesuri: un salut în semn de recunoaștere, un pic de bucurie jucăușă amestecată cu o ușoară șovăială, dar și o urmă de recunoștință. Cu o mișcare a capului abia ghicită îi făcu un semn cântărețului de pe butoiul cu varză. Apoi se întoarse, zâmbind încă, și privirea îi căzu pe Joachim Behaim, care stătea ca înmărmurit, cu ochi ce trădau o patimă proaspăt încolțită. Ea îl privi, și zâmbetul ce nu-i pierise încă de pe chip se preschimbă în altul nou, menit, de această dată, lui.

Privirile li se întâlniră. Buzele nu li se mișcau, trăsăturile erau ale unor oameni străini unul altuia, dar ochii întrebau de zor:

„Cine ești?" „De unde vii?" „Încotro mergi?" „Mă vei iubi?"

Privirile li se desprinseră apoi, așa cum te desprinzi dintr-o îmbrățișare; ea abia îi făcu un semn cu capul și pieri.

Joachim Behaim, trezindu-se parcă dintr-o vrajă, o porni în fugă după ea, nevrând s-o scape din ochi,

și, pe când o urmărea cât putea de repede – printre multe izbucniri mânioase precum „Fir-ar să fie!" și „Ei, drace!", căci, ca întotdeauna când se grăbea, se împiedica de toată lumea, de toți hamalii și vânzătorii de catâri –, așadar, pe când o urmărea astfel, văzu pe stradă la picioarele lui o năframă. O ridică și își plimbă degetele peste ea, căci la țesături, fie ele din pânză sau din mătase, din Flandra, Florența sau Levant, se pricepea ca nimeni altul; iar la cea pe care o ținea acum în mână nici nu trebuia să se uite ca să știe că era din stofa aceea de o strălucire mătăsoasă căreia în comerț i se spunea *boccaccino* și pe care femeile și fetele milaneze o purtau, după cerințele modei, prinsă la șold, de rochie; din somn de l ar fi sculat și ar fi știut să spună pe loc cu cât se vindea cotul de *boccaccino*. La fel de limpede pentru el era că fata lăsase anume năframa să-i cadă: ca el s-o ridice și să i-o dea, ca ea să se oprească mirată chipurile, spunând „Da, într-adevăr, domnule, e a mea năframa, nici n-am băgat de seamă c-am pierdut-o, vă mulțumesc, domnule, unde ați găsit-o?", și iată că deja ar fi intrat în vorbă. Atari mici trucuri, șiretlicuri foloseau femeile din miazănoapte și din miazăzi deopotrivă, iar milanezele și mai abitir, căci se spunea despre ele că natura le dăduse o fire veselă și mereu dornică să iubească și să fie iubite.

„Ce drăgălașă Ännchen[1]!" își spuse, căci pentru el orice fată care îi cădea cu tronc era o „Ännchen", chiar de se dovedea până la urmă a fi o Giovanna,

1 Diminutiv al germanului Anna, echivalent al lui Anișoara sau Ancuța.

Maddalena, Beatrice sau, de venea dintr-o țară de la Răsărit, o Fatima sau Giulnar – pentru el ea tot Ännchen rămânea. „Acum însă nu-i timp de pierdut", își spuse, însă în aceeași clipă observă că fata nu mai era, nu se mai zărea nicăieri Ännchen a lui, o înghițise pământul, iar asta îl buimăci și-l nedumeri într-atât, încât, ținând încă năframa în mână, se lăsă o bună bucată de vreme îmbrâncit și suduit cu mojicie de trecători până să-și dea seama în sfârșit că mica lui aventură, pe cât de promițătoare fusese, pe atât de repede se terminase, înainte să înceapă cu adevărat.

„E numai vina ei, nu a mea, dacă acum nu-și mai primește năframa, își spuse, dezamăgit și îmbufnat. Poftim, din cel mai fin *boccaccino* și aproape nepurtată – așa ceva nu se lasă așa, de izbelițe. Și de ce se grăbea așa? Măcar o dată tot ar fi putut să se uite după mine! O, Doamne, ce ochi, ce chip! Fir-ar să fie, ar fi trebuit să mă țin mai iute după ea!"

În vreme ce se tot ciondănea astfel cu sine și cu fata, dând vina ba pe sine, ba pe ea că o pierduse din ochi, își dădu seama că acum, că ea tot dispăruse, putea măcar să-l privească mai cu luare-aminte pe misteriosul ei admirator din piață și că ar fi fost poate nimerit să facă cunoștință cu el. Își spuse că în felul acesta ar fi fost cu putință să afle de la el câte ceva despre ea, despre firea și moravurile ei, de unde vine, care-i e familia, care-i sunt îndeletnicirile cele mai îndrăgite, unde ar putea s-o întâlnească din nou și dacă este o fată cuminte ori nu cumva una dintre cele ușoare, căci totuși pescarului îi place întotdeauna să știe în ce ape undește.

Cântărețul din piață își terminase între timp cântecul și coborâse de pe butoiul cu varză. Nu mică

îi fu mirarea lui Joachim Behaim, care se îndrepta acum spre el, să vadă că omul acesta, a cărui purtare fuesc ca a unui tânăr îndrăgostit și care îi făcuse pe vânzătorii ambulanți să zâmbească, era destul de înaintat în vârstă – să tot fi avut binișor peste cincizeci de ani. Lui Joachim Behaim i se păru că pe bărbatul acesta, care nu arăta nicicum ca un amorez, ci mai degrabă, așa uscățiv cum era, ca moartea însăși, îl întâlnise odată în călătoriile lui, dar acum multă vreme și prin alte locuri – să fi fost în Franța? La Troyes? La Besançon? În Flandra? În Burgundia? Degeaba, nu-și putea aminti – locul și împrejurările în care îl văzuse erau învăluite într-o ceață îndepărtată; și totuși, cu cât se gândea mai mult, cu atât era mai sigur că nu era prima oară când vedea chipul acesta în care ani, trăiri, pasiuni și pesemne că și dezamăgiri și necazuri lăsaseră urme adânci.

Bărbatul păru să fi înțeles că Joachim Behaim se apropia de el cu gând să-i vorbească. Cu sprâncenele ridicate, îi aruncă o privire piezișă și neîncrezătoare, iar pe chip îi apăru o expresie rece și neprietenoasă. Trufaș ca oamenii duși la spânzurătoare, îi trecu prin minte lui Joachim Behaim, însă în aceeași clipă își dădu seama de lipsa de noimă a unui asemenea gând: cine mergea cu trufie să fie spânzurat? Poate umil, deznădăjduit, cerșind milă sau chiar nepăsător, dacă era împăcat cu soarta. Pe când bărbatul acesta cu chip trufaș arăta de parcă n-ar fi privit cu dragă inimă întrebările despre fata aceea și, de fapt, de parcă n-ar fi vrut să stea de vorbă cu nimeni. Părea dornic de gâlceavă și gata oricând să-și scoată sabia din teacă.

Joachim Behaim nu ducea lipsă de curaj și știa foarte bine să-și lovească potrivnicul și cu vorba, și

cu pumnul. Însă era grijuliu, iar într-un oraș în care era străin și în care nu avea prieteni se mulțumea să se țină departe de scântei, căci nu putea ști cât de mare avea să fie focul.

Așa că, fără să scoată o vorbă și prefăcându-se nepăsător, trecu pe lângă bărbatul acela fără să-i arunce o privire.

De atunci n-o mai văzuse pe fată, nici nu ajunsese în fiecare zi pe strada Sfântului Iacob, căci vânzarea cailor îi luase îndeajuns de mult timp. Însă de îndată ce se încheie târgul acesta buclucaș și putu să răsufle ușurat părăsi hanul, deși nu dusese lipsă de nimic acolo, și închirie la un vânzător de lumânări o mansardă încăpătoare pe strada Sfântului Iacob.

O după-amiază întreagă pândi de la fereastra odăii, însă nici urmă de fată. Îi trecu prin minte că și dacă ar vedea-o tot ar trebui să fugă pe scările întortocheate până jos și să treacă în goana mare prin încăperea ce-i servea gazdei sale drept cămară, timp în care fata sigur ar dispărea din nou; se necăji că nu se gândise la asta mai devreme. Dar își spuse că oricum rămăsese la Milano pentru cu totul altceva, care era mult mai important – povestea cu fata era așa, un moft, acum trebuia în primul rând să-și capete banii. Sătul de-atâta așteptare și vânătoare zadarnică și cum oricum începuse să se întunece, coborî în prăvălie ca să-i ceară sfatul gazdei sale.

Negustorul era un om nu prea ager la minte a cărui lume se termina la ușa prăvăliei, dar asta nu-l împiedica să fie vorbăreț și încrezut nevoie mare; pe

cine-i adresa cuvântul nu-l lăsa să scape cu una, cu două. Iar neamțul îi pică la ţanc.

– Poftiți, poftiți, simțiți-vă ca acasă, începu el, și-apoi spuneți-mi ce vă doare, căci eu am trăit destul în orașul ăsta ca să nu fie sfat cu care să nu vă pot fi de ajutor. Vreți să vindeți sau să cumpărați? Ce anume? Ochii-n patru, domnule, ochii-n patru, e prima povață pe care v-o dau, nu cumpărați nimic fără să mă întrebați pe mine înainte – cum se spune despre Milano, nu-i oraș cu ziduri mai groase, domni mai puternici și pungași mai nemernici. Sau poate n-o duceți bine cu sănătatea, căutați un poticar, un doftor? Parcă nu v-ar strica să vă ia puțin sânge!

Caut un om care îmi datorează de multă vreme bani pentru niște mărfuri pe care tatăl meu i le-a dat să le vândă, spuse Behaim când îi veni în sfârșit rândul să vorbească. Sângele mi-a clocotit dintotdeauna mai abitir în vine, dar mi-e foarte bine așa.

Căutați un om care vă datorează bani pentru mărfuri primite de la tatăl dumneavoastră? repetă negustorul de lumânări, rostind vorbele atât de rar și cu atâta importanță, ca și cum înțelesul lor i-ar fi fost prilej de adâncă chibzuială, dar înainte să chibzuiască ar fi trebuit mai întâi să-și întipărească în minte fiecare cuvințel. Ce fel de mărfuri? vru el să știe apoi.

– Cutiuțe de argint pentru ace de cusut, răspunse Joachim Behaim. Și niște pantofiori ca aceia care în Veneția se numesc *zoccoli*[1].

1 Saboți (ital.).

— *Zoccoli, zoccoli*, repeta negustorul de lumânări de parcă acest cuvânt l-ar fi pus pe gânduri. Şi cutiuţe de argint, ziceţi? Sunteţi sigur că mai trăieşte?

— Omul care îmi e dator? Da, trăieşte, spuse neamţul. Mi s-a spus că trăieşte.

— Ce păcat, spuse negustorul de lumânări. Asta nu mă ajută şi mă tem că, dacă-i pe-aşa, n-am cum să vă fiu de ajutor. Nu, nu se potrivesc deloc lucrurile... Ştiţi dumneavoastră, lumânările mele sunt pentru înmormântări şi parastase, ăsta mi-e negoţul, şi de aceea eu nu ajung să aflu mai multe despre oamenii de aici decât după ce-au murit. Abia atunci aflu cine au fost şi ce spunea lumea despre ei când trăiau.

— Adevărat? se minună Behaim.

— Dacă mai trăieşte, continuă negustorul de lumânări, sfatul meu este să întrebaţi de el pe unul din breasla hamalilor. Căci hamalii milanezi intră în fiecare casă, văd ce se petrece înăuntru şi nu e nimic care să le scape. Dar mare grijă să nu daţi peste unul căruia tocmai stă să i se încovoaie spinarea de atâtea cufere şi boccele – cu unul ca ăsta nu te poţi înţelege, n-are să se mulţumească doar cu obişnuitele „Hei!", „Păzea", „La o parte!"; unuia ca el îi sare uşor ţandăra, iute se sloboade la gură şi, dacă nu vă doreşte decât să vă lovească damblaua, să vă sluţească ciuma sau să vă mănânce cariile, să ştiţi că aţi scăpat ieftin. Da, de la hamalii din Milano poţi auzi tot felul!

— Mai e totuşi şi altceva ce voiam să vă întreb, spuse Behaim. Acum câteva seri treceam pe strada asta şi-mi doream să-mi fac o seară pe placul inimii...

— O seară pe placul inimii? îl întrerupse negustorul de lumânări, vădit entuziasmat. Aş avea ceva în

minte. Dacă vă plac, ascultați-mă pe mine: duceți-vă să luați niște mreană! Numai bună pentru gusturi răsfățate, învățate cu finețuri, și e chiar timpul mrenei. Eu v-o gătesc, între timp dumneavoastră faceți rost de vin, și vom avea o seară minunată împreună. Eu zic una, dumneavoastră alta și...

— Dar mie nu la mrene mi-era gândul în seara aceea, ci la o fată, îl întrerupse Behaim. La orice fetișcană drăgălașă, și am avut noroc, am întâlnit una care chiar mi-a plăcut. Dar s-a pierdut prin mulțime și n-am mai găsit-o, îmi închipui însă că trebuie să fi trecut de multe ori pe-aici, prin fața prăvăliei, și, dacă v-o descriu, îmi veți putea spune cine este.

— Să auzim! îl încurajă negustorul de lumânări. Dar fiți scurt, altminteri nu mai prindeți picior de mreană. De data asta chiar ați venit la cine trebuie, fiindcă știu toate fetele din vecinătate, le cunosc încă din timpul când îmi mai surâdea gândul la însurătoare. Vă vine ori nu a crede, să știți că umblau atunci după mine ca mierlele la struguri pe vremea culesului.

— Cât e de când vă gândeați la însurătoare? întrebă Joachim Behaim.

— Sunt ani buni de-atunci, recunoscu oftând negustorul de lumânări. Stați să mă gândesc. Păi să tot fie vreo doisprezece sau cincisprezece ani. Că bine ziceți: după moarte, timpul este cel mai mare parșiv și uite așa când vezi o sticlă cu oțet nu zici că a fost odată vin în ea.

— Era tânără și frumoasă cea pe care am văzut-o atunci pe stradă, spuse Behaim. Înaltă, dar mlădioasă. Și avea un năsuc...

Se opri și căzu pe gânduri, fiindcă nu știa exact cum să descrie năsucul ăsta.

— ...care se potrivea minunat de bine cu fața ei, continuă apoi. Dar, deși era așa de frumoasă, nu era mândră. Mi-a zâmbit când m-a văzut și a lăsat să-i cadă năframa, năframa asta din *boccaccino* cel mai fin, ca să o ridic de pe jos și să i-o dau înapoi.

— Ptiu! strigă negustorul de lumânări. Ce muiere flușturatică! Auzi, să facă bărbaților semne! Una ca ea n-are să vă aducă prea multă onoare.

— Luați-vă seama! se enervă neamțul. Ce vorbiți despre ea? Vreau să mă bucur de ea, atâta tot. Ce onoare? Ei drace, dacă supa-i bună, ce mă privește blidul din care-o mănânc?

— Așa e! Nu, așa e! căută să-l potolească negustorul de lumânări, nevrând să-și ia rămas-bun de la mreană. E treaba dumneavoastră, nu mă bag. Faceți cu ea ce poftiți.

— Atât de departe n-am ajuns încă, se plânse Behaim. Știți, n-am mai văzut-o de atunci.

— O s-o vedeți, o s-o vedeți cât de des doriți, îi promise negustorul de lumânări. Nu trebuie decât să treceți prin fața casei ei și-o s-o găsiți la fereastră, uitându-se după dumneavoastră. Sau o s-o găsiți afară, pe băncuță, așteptându-vă gătită ca Sfânta Fecioară la Înălțare.

— Tocmai asta e: nu știu unde locuiește și nu știu nici unde s-o caut.

— Unde s-o căutați? se învioră negustorul de lumânări. Păi cum unde – ici, colo, pe strada asta, pe strada ailaltă, în biserici, în piețe, la teatre; nu duceți

lipsă de locuri unde s-o căutați, Milano e oraș mare, slavă Domnului.

Ia stați, poate există totuși o cale care să mă ducă la ea.

O sută de căi, spuse negustorul de lumânări, ca și cum o asemenea bogăție de căi i-ar fi fost de și mai mare folos lui Behaim.

Pare să cunoască, continuă Behaim, un om pe care pot să vi-l descriu cu de-amănuntul, căci m-am uitat bine la el. Un bărbat înalt, uscățiv, cu obrajii supți, cu un nas coroiat, trecut de prima tinerețe, poartă izmene cenușii din piele de țap și o haină veche, ponosită, tivită puțin cu mătase – din când în când stă în piață și cântă.

– Stă în piață și cântă? exclamă negustorul de lumânări. Și, când e nițel pilit, nu dansează galiarda? Atunci știu despre cine vorbiți. Da, pe bărbatul acesta îl cunosc. E un fel de poet, spune versuri scornite de el – le țese cu atâta meșteșug, cum țes fetele lâna. Nu-i de-al locului, se spune că vine din Aosta sau de mai departe, dar galiarda o dansează de parc-ar fi născut în Lombardia. Cum îl cheamă sau cum și-o spune nu știu, dar nu e seară în care să nu-l găsești la cârciuma Mielul, printre pictori, muzicanți, pamfletari și pietrarii de la dom – toată vecinătatea răsună de zarva lor.

— Va rămân îndatorat, spuse Behaim. Îmi place să am parte seara de oameni veseli în jurul meu.

— Și așa va fi, spuse negustorul. Va fi cea mai veselă seară. Acum duceți-vă să luați mrenele. Eu între timp am să fac focul în cuptor, dumneavoastră vă ocupați de vin, mai e și niște carne de berbec în

casă. Nu mă știți încă. Chef să am, și vă prăpădiți de râs toată seara de glumele mele. Vreți s-auziți cum am lăsat odată o târfă fără banii cuveniți?

Neamțul își scărpină brațul stâng cu mâna dreaptă, ca întotdeauna când ceva nu prea îi venea bine.

— Altă dată, se hotărî apoi. Pentru astăzi va trebui să mă iertați. Dar vă rămân dator. Unde ziceați că dau de cârciuma asta, Mielul?

— Nu pe mine trebuie să mă întrebați așa ceva, spuse negustorul dezumflat. Eu nu sunt dintre cei care-și risipesc banii prin crâșme. Dacă vă e mai dragă tovărășia acestor oameni decât a mea, atunci numai bine, sănătate – duceți-vă în piața domului, plimbați-vă puțin pe-acolo și dacă auziți de undeva o hărmălaie asurzitoare mergeți după ea. Știți că, străin cum sunteți în oraș, vă stau la dispoziție cu orice poftiți, dar de cârciumi trebuie să-i întrebați pe alții.

3

Din rafalele neîntrerupte de ploaie, Joachim Behaim păși pe ușa joasă a cârciumii Mielul. Căută de îndată cu privirea focul din cămin și, văzând grămăjoarele de surcele stivuite în fața lui, trase ușurat și mulțumit ușa după sine, căci într-o seară umedă și rece ca asta nu-și dorea nimic mai mult ca un foc zdravăn la care să se încălzească. Carevasăzică de foc nu ducea lipsă birtașul, însă pesemne că nu stătea așa de bine cu uleiul, căci din cele două lămpi atârnate de tavan cu lanțuri de fier nu ardea decât una, a cărei lumină nu reușea să ajungă în toate ungherele și nișele încăperii spațioase. Cu toate acestea, neamțul văzu de îndată ce se uită puțin prin jur că bărbatul pentru care venise nu se afla printre oaspeți – vreo zece inși așezați la mesele rotunde de lemn, bând și vorbind toți deodată. Unii dintre ei erau îmbrăcați de-a dreptul elegant, după moda franțuzească sau spaniolească, pe când alții arătau atât de sărmani și de rufoși, de parcă de mult nu s-ar mai fi îngrijit cum se cuvine, câțiva veniseră chiar în șorț și saboți de lemn, iar unul care stătea deoparte și desena forme geometrice cu creta pe masă purta o rasă călugărească. Joachim Behaim le dădu tuturor binețe aplecându-se în dreapta și în stânga cu bereta în mână.

Birtașul, o matahală încrezută, apăru dintr-un colț și-i luă haina udă de pe umeri. În această clipă unul dintre oaspeți se ridică și, fără să fie văzut de neamț, își făcu în spatele lui de trei ori semnul crucii, cum fac uneori oamenii când recunosc pe stradă un hoț sau alt ticălos. Asta fiindcă dintre oaspeți se hotărâseră câțiva – pietrari, pictori, sculptori și muzicanți – să-i joace o festă birtașului, de pe urma căreia să se aleagă cu o mamă de bătaie sau cel puțin cu câțiva pumni. Ca din întâmplare aduseseră vorba că birturile și cârciumile din oraș erau luate la rând de un bărbat care cerea cele mai alese bucate – gâște fripte, plăcinte și alte bunătăți – și cele mai scumpe vinuri și apoi dispărea fără să plătească. Și la stăruințele birtașului fuseseră de acord să-i facă un semn când bărbatul cu pricina avea să pună piciorul la el în cârciumă – iar acum, că venise neamțul, îi făcuseră semnul convenit.

— Puteți, spuse acum Behaim către cârciumar, care nu-l slăbea din ochi, să-mi aduceți nițel vin, dar să fie din cel mai bun.

— Din cel mai bun, cum să nu! Taman cum mă așteptam, strigă birtașul scos din pepeni de presupusa nerușinare a bărbatului. Și poate și niște pastramă de berbec împănată, sau niște tocană de gâscă cu ciuperci dintre cele mai fine? Domnule, un lucru să nu uitați: eu știu ce știu, am ochi și la spate! Nimic nu-mi scapă. Știu eu cum să am grijă. Mormântul lui Isus să-l fi păzit, și fiți sigur că nu mai învia El.

Behaim nu spuse nimic și îl privi doar nedumerit, neînțelegând ce trebuiau să însemne vorbele astea și de ce nu-și primea vinul odată. Însă unul dintre

pietrarii veniți în șorț și saboți spuse prietenos și liniștit, ca unul care știe ce vorbește:

— Birtaș! Ba ar fi înviat.

— Ba n-ar fi înviat! strigă birtașul indignat că cineva se încumeta să-i pună atenția la îndoială. S-ar fi gândit de două ori înainte, atât vă spun!

— Ar fi înviat, repetă pietrarul cu încăpățânare, părând parcă să spună că la urmă, cu toată încrâncenarea lui, cârciumarul tot avea să fie tras pe sfoară de neamț.

Bine, fir-ar să fie de treabă, ar fi înviat, dar nu înainte să-I fi zdrobit eu toate oasele din trup! zbieră cârciumarul din cale-afară de înfuriat pe pietrarul care nu contenea să-l contrazică și nemaigândindu-se nici pe departe la Isus acum, ci la neamțul care, credea el, avea de gând să-l lase păgubit.

Dar ce-are de urlă ca un smintit? întrebă acum bărbatul în rasa de călugăr, ridicând capul de la figurile lui geometrice. Ce s-a întâmplat?

Îi e gândul la Învierea Domnului, mult stimate frate Luca, răspunse pietrarul cu cea mai mare reverență, căci fratele acesta era profesor de matematici la universitatea din Pavia.

— Și de dragul Învierii Domnului faci tu atâta gălăgie? se adresă călugărul cel învățat birtașului.

— Da, dar asta pe mine mă privește, nu pe dumneavoastră, spuse birtașul. E crâșma mea în joc aici și n-am de gând s-o las să se ducă pe apa sâmbetei. Nici eu nu mă amestec în semnele și figurile dumneavoastră, decât că, firește, le șterg după ce plecați, să se poată așeza omul la masă.

Călugărul nu-l mai asculta. Se întorsese la socotelile lui.

— Domnul meu! îi spuse acum Joachim Behaim birtașului. Eu tot îmi mai aștept vinul, și nu văd ce-are el a face cu Învierea Mântuitorului. O exista vreo legătură necunoscută mie, dar n-am venit aici să fac teologie. Duceți-mi haina în bucătărie și atârnați-o lângă foc, să se usuce. Despre friptura de miel împănată vorbim mai încolo, dar ciuperci nu mănânc.

Abia acum se uită cârciumarul la haina pe care o ținea în mână, și spre uimirea lui văzu că era din stofa cea mai fină și era și tivită cu blană – cu siguranță făcea mai mult decât tot ce i-ar fi putut pune neamțului pe masă într-o seară. Și își dădu seama că fusese luat zdravăn peste picior.

— De îndată, domnule, sosește vinul cel mai bun, îl liniști pe Behaim. Vino Santo din Castiglione, la care se înghesuie cu mic, cu mare cunoscători de pretutindeni, chiar și din Pavia, ca stimatul domn de colo care tocmai și-a mâniat norocul băgându-se unde nu-i fierbe oala. Să mâzgălească ce-o vrea, dar să mă lase în pace! Pe mine nu mă duce nimeni de nas, continuă el ridicând glasul ca să-l audă toată lumea. Cunosc eu firea omului. Din prima clipă îmi dau seama cu cine am de-a face. Am și plecat, domnule, mă întorc îndată.

Și, mândru și fără să le arunce dușmanilor săi nici măcar o privire, coborî în pivniță să umple un urcior de piatră cu Vino Santo.

Pe Joachim Behaim îl apucă o tihnă dulce după ce gustă vinul. Din ăsta, își spuse, vreau să am în fiecare seară la capul patului un urcior plin, oriunde

ar fi. Se rezemă de speteaza scaunului și închise ochii. În jurul lui, sporovăiala artiștilor continua, povesteau lucruri dincolo de orice-l preocupa sau îl preocupase pe el vreodată.

...de aceea cel mai mult vreau s-o pictez ca Leda, goală și cu privirea în pământ...

— Cu lebăda în poală?

Să vezi și să nu crezi! Ce fel de oameni or fi cei cărora li s-a dat lucrarea asta?

Pentru indigo, alb de plumb și auriu am dat nici mai mult, nici mai puțin de unsprezece lire.

Goală, dar într-o rână...

...și deschide cufărul, bagă capul în el, de parc-ar vrea să dispară cu totul înăuntru, acuși, îmi spun, acuși îmi dă banii...

...acoperită cu trei văluri, așa pot să arăt cu-adevărat ce pot să fac, asta e o treabă foarte anevoioasă în pictură...

Și cu lebăda în poală?

Un alămar! Un olar! Să vezi și să nu crezi! Și un făcător de trompete!

— ...și ce credeți că scoate din cufăr? O bucată de stofă, asta scoate! O bucată de stofă vrea el să-mi dea în loc de bani. Mie, care am înnobilat orașul cu operele mele!

— Doi ani de zile o să se lupte cei trei cu asta, și nici atunci n-o să fie gata.

— E un prost. E un zgârciob, asta e. Tare-aș mai vrea să-i fac cârpa aia guler!

— Dacă nu stai la masa celor puternici, care pun să se facă asemenea opere...

— Un zgârciob e, nu altceva!

— Cu lebăda în poală?

— Da, cu lebăda în poală. Ce, e așa de important? Oricine poate să picteze un animal cu pene, acolo.

— Iată-l pe Mancino! Mult s-a mai lăsat așteptat astă-seară. Aici, Mancino!

— Însuși Papa de l-ar fi chemat, și tot n-ar fi venit mai devreme. Trebuie că a fost la grăsana după care i s-au aprins acum călcâiele.

— Ia uitați cum pășește, ca un erou venit din câmpul de luptă al iubirii...

— Din lupanarul în care locuiesc amândoi.

— Întocmai, așa este. De-acolo vin. Are cineva ceva împotrivă?

Toropeala neamțului se risipi ca prin farmec, fiindcă îi era cunoscut glasul gros, plăcut care se auzise la sfârșit. Deschise ochii. Bărbatul cu fața brăzdată de riduri și privire dogoritoare care cântase în piață stătea în cârciumă și recita versuri:

De-mi spui că mă iubești, degrabă am să-ți vin
Cu-o sărutare pe umăru-ți divin.
Rai am să fac din patul
Acestei crâșme unde ni-i ogeacul.

— Birtaș! se întrerupse așezându-se la masa prietenilor lui. Pune-mi pe masă ce pot mânca de trei parale, dar fii atent ce bucate alegi, să nu ieși în pagubă. Căci mai mult de ăștia trei creițari n-am în buzunar, dar sunt adevărați și nu sunt de lepădat. Unde rămăsesem?

În trânte am ieșit învingător
Precum Ahil', aheul luptător.

Pe ea dormindă am lăsat-o-n patul
Acestei crâșme unde ni-i ogeacul.

— Versurile astea, spuse unul dintre comesenii lui, le-am auzit cu toții de zeci de ori, până și birtașul de colo le știe pe de rost. Spune-ne altele noi, Mancino, poate-ți iese și ție de-o masă.

Behaim îi făcu semn birtașului.

— Cine e bărbatul care tocmai a venit? întrebă el. Cel cu creițarii. Are o înfățișare tare stranie.

— Ăla? spuse birtașul disprețuitor. Nu sunteți primul care e izbit de înfățișarea lui. Un bard, un poet. Spune versuri pe mâncare. I se spune Mancino[1], pentru că face totul cu mâna stângă, până și cu spada lovește cu stânga, căci e și mare bătăuș. Cum îl cheamă de fapt nimeni nu știe, nici măcar el însuși. A fost găsit pe stradă într-o dimineață, cu capul spart, și dus la doctor; când s-a trezit, uitase tot ce i se întâmplase până atunci, nici măcar numele nu și-l mai știa. Ciudat, domnule, cum poate cineva să uite cum îl cheamă. Messer Leonardo, care vine deseori pe-aici și stă de vorbă cu el... cum, domnule? Nu-l cunoașteți pe messer Leonardo? Cel care a sculptat în bronz calul fostului duce? N-ați auzit niciodată de el? Îngăduiți-mi o întrebare: de unde sunteți? Din Turcia? Să vă spun eu ceva: unul ca acest Leonardo trăiește pe lumea asta o dată la o sută de ani. Un geniu cum nu s-a mai văzut, domnule! Geniu în toate artele și științele! Eu, domnule, ca birtaș ce mă aflu, mă pricep la bucătărie sau la alesul vinurilor, nu mă întrebați

1 Stângaci (ital.).

pe mine – dar întrebați-i pe ceilalți, întrebați în tot orașul de messer Leonardo, florentinul, întrebați-l pe mult stimatul frate Luca, de colo, sau pe maestrul d'Oggiono, pictorul care stă lângă Mancino – da, exact lângă Mancino de care vorbeam. Ei, messer Leonardo spune că numele și l-a uitat din pricina rănii de la cap și din pricina anatomiei. Câteodată i se pare că-și amintește, Mancino ăsta, și atunci zice că este fiul unui duce sau al vreunui alt nobil și că a ajuns aici pentru că se apucase, de plăcere, să călătorească și mai spune că cică are case, pământ, iazuri cu pești, păduri și nu știu câte sate în stăpânire, care-l așteaptă toate, numai de-ar ști unde. Alteori se plânge că a fost toată viața un biet hoinar și că a îndurat cu prisosință foame, frig și alte neajunsuri, iar nu o dată s-a întâmplat să se furișeze ca prin urechile acului pe lângă spânzurătoare. Singur Dumnezeu știe adevărul din toate astea. De ani de zile vine aici, și uneori îi plătesc prietenii mesele, alteori nu. Ei, acuma sigur că nu-mi stă cârciuma într-o felie de pâine cu un cârnat afumat... Vorbește italiana ca cei care vin din munții Savoiei, i-o fi ducatul acolo sau o fi pe lună, cine știe. Ziua, se spune că se desfată cu femei ușoare – mai multe nu știu despre el, asta e tot.

Luă urciorul lui Behaim să i-l umple. Bărbatul despre care vorbise stătea rezemat de speteaza scaunului cu ochii ațintiți spre grinzile înnegrite de funingine, de care atârnau cârnații afumați ai birtașului. Acum se îndreptă către comesenii săi.

— Aveți tot dreptul, spuse el, să-mi reproșați că vă plictisesc cu versuri pe care le știți deja. De aceea tocmai ce-am scornit altele care poate că n-au să vă

displacă întru totul. Ascultați dară balada lucrurilor pe care le știu și a singurului lucru pe care nu-l știu.

— Ascultați noua baladă a lui Mancino despre lucrurile pe care... În fine! Hai, începe! Restul, tăceți și fiți numai urechi! strigă vecinul din stânga lui.

Birtașul, care se întorsese cu urciorul plin, rămase în ușă să vadă ce se petrece.

— Este însă aici, continuă Mancino înclinându-se către masa lui Behaim, un domn care nu-i e cunoscut nici unuia dintre noi și care poate nu are poftă să-mi asculte versurile. Poate vrea să-și bea vinul în tihnă.

Behaim care, cum toți îl priveau, înțelese că era vorba de el, se ridică degrabă și îi asigură că era la fel de dornic ca și toți ceilalți să asculte versurile. Nu-i făcea, spuse mai departe, nici o plăcere să-și bea vinul singur, venise cu speranța să poată avea parte de o seară plăcută. Și-și spuse numele: Joachim Behaim.

— Atunci ce mai tura-vura! îi strigă unul din tovarășii lui Mancino, un bărbat pleșuv, cu o mustăcioară încărunțită. Sunteți bine-venit printre noi, haideți să bem și să ne veselim împreună. Eu mă numesc Giambattista Simoni, sunt sculptor – în dom puteți vedea un tânăr Isus făcut de mine, chiar în dreapta portalului principal, în prima capelă laterală. Iar aici, la Mielul, sunt maestru de ceremonii.

„Naiba să mă ia dacă nu aflu chiar acum unde o pot găsi pe Ännchen a mea", murmură Behaim venind la masa celorlalți cu scaunul într-o mână și cu bereta în cealaltă și spunând din nou că îl cheamă Joachim Behaim. Ceilalți se prezentară și ei, dar Behaim le și uită numele. Se așeză lângă sculptorul cel chel, maestrul de ceremonii.

— Pentru noi prieteni! închină aceasta. Aţi văzut deja domul? îl întrebă apoi repede, fiind, ca orice milanez, mândru de simbolul pe care locuitorii oraşului îl clădiseră în cinstea Domnului şi a lor înşişi.

— Nu. Am fost la slujbă în biserica Fraţilor Predicatori, îi răspunse Behaim. Era aproape de mine, la doi paşi. Între timp m-am mutat şi unde stau acum e biserica Sfântul Iacob, dar nu-i la o aruncătură de băţ. Chiar astăzi m-am mutat de unde stăteam pe uliţa fierarilor.

Acum, că satisfăcuse curiozitatea maestrului de ceremonii, se aplecă peste masă şi încercă să intre în vorbă cu Mancino.

— Dacă memoria nu-mi joacă feste, domnul meu, începu el, îmi pare că v-am văzut acum câteva zile în piaţă...

— Ce vă poftеşte inima? întrebă Mancino, care îşi şlefuise în minte versurile.

— La piaţa de zarzavaturi. Stăteaţi acolo pe un butoi de varză...

— Balada lucrurilor ştiute, spuse Mancino şi se ridică. Are trei strofe, iar la urmă, ca de obicei, un scurt refren.

— ...şi cântaţi, continuă neamţul neobosit. Iar fata care a trecut pe-acolo...

— Linişte! Linişte pentru Mancino! strigă acum atât de tare sculptorul de la masa vecină, încât fratele Luca, ce nu ridicase până acum deloc capul de la figurile lui geometrice, tresări înspăimântat.

Birtaşul, care tocmai se pregătea să-i toarne neamţului vin în cana de cositor rămase nemişcat ca o stană de piatră cu urciorul în mână.

Mancino se urcase pe scaun. Flacăra palidă a lămpii îi lumina chipul zbârcit. Totul era cufundat în tăcere, doar din horn se mai auzeau vaietele și plânsetele sufletelor celor amărâți. Și începu:

Știu pomul după scoarța ce-l îmbracă,
Știu șarlatanul când îi văd ocheada,
Știu domnul după sluga ce se pleacă,
Știu lovitura șișului și sfada.
Știu preotul după cum e sutana,
Știu mila, fetele cu mers zglobiu,
Știu ce-i onoarea, știu ce e rușinea,
Știu totul, doar pe mine nu mă știu.

Birtașul coborî mâna sub greutatea urciorului de piatră. Cei doi sculptori stăteau ca doi titani și nu-și slăbeau din ochi saboții de lemn, unul cu fruntea, celălalt cu bărbia rezemată în pumn. Fratele Luca își ridicase capul său cel învățat. Fără să-și dea seama, începuse să bată tactul cu creta. Mancino urmă:

Știu vinul bun după cum este butea,
Știu ce năstrușnicii nebuni vorbesc,
Știu ce-i păcatul, știu ce e virtutea
Știu păsăruicile după cum ciripesc.
Știu datorii la care-am rupt înscrisul,
Știu mucigaiul pâinii, verzuliu,
Mai știu infernul, știu și paradisul,
Știu totul, doar pe mine nu mă știu.

Știu muștele în supă înecate,
Știu potere de care am scăpat,

Știu grajduri și hambare-ntunecate,
Știu să mă plec când soarta-mi s-a schimbat,
Știu taleri ce mi-au stat cândva în pungă,
Știu frumuseți care-or trăi când eu n-am să
mai fiu,
Știu ce-i beția, somnul ce-o alungă,
Știu totul, doar pe mine nu mă știu.

Voi, oameni buni, știu care-i mersul Firii.
Știu moartea, care mistuie ce-i viu,
Știu și ce-nseamnă cazna viețuirii.
Știu totul. Doar pe mine nu mă știu.

— Acesta a fost refrenul, zise el sărind de pe scaun. Rezumă în două vorbe tot ce aveam de spus, iar cele trei strofe dinainte au fost de umplutură, ca mai tot ce izvorăște din gurile și penele poeților. Dar pentru asta să-mi fie cu iertare. Mie de cină îmi era.

Birtașul se trezi din amorțeală și puse urciorul cu vin înaintea lui Mancino.

— Eu, după cum știți, nu prea mă pricep la artele frumoase, spuse el. Dar judecând după chipul fratelui Luca, care este profesor, văd că ați plăsmuit ceva grozav și minunat. Cât despre recunoscutul vinului după bute, nu vindeți castraveți la grădinar. Aici ați cam înflorit un pic. Dar vă iert. Gustați în schimb din acesta.

Și se duse din nou în pivniță să ia vin pentru Behaim.

Tovarășii lui Mancino nu își spuseră părerea despre versurile acestuia. Dar după câte o mișcare a capului, un fluturat de mână, privirile pe care și le schimbau și după felul în care închinau în cinstea lui era lim-

pede ce gândeau despre ele. Unul câte unul începură să adune de prin buzunare o mică monedă de argint sau câteva de aramă și, după ce strânseră o grămăjoară, cerură pește și friptură pentru Mancino.

Birtașul se întoarse. În drum spre beci îi venise un gând. Se aplecă spre Behaim să-l servească și-i șopti:

— Ei, domnule, ce părere aveți – am înflorit vreun pic? Un geniu! Una dintre mințile cele mai luminate! Întocmai cum v-am spus. În fine, nu care cumva să credeți asta cu pâinea mucegăită și cu muștele din supă, e o minciună gogonată. Auzi la el, muște în supă! La mine în han! Bine, e drept că pâinea mucegăiește și ea dacă e prea multă umezeală, însă atunci doar n-oi așterne-o eu dinaintea oaspeților. Mă rog, dar așa-s poeții! Când e să caute o rimă, puțin le pasă ce se întâmplă pe urmă cu bunul renume al unui biet muritor cinstit. Auzi, muște în supă! La mine! Mda, datorii neplătite – aici a grăit și el o dată adevărul. Asta, și nu muștele...

— Lăsați-mă acum o clipă în pace, îl întrerupse Behaim.

— Prea bine... vinul e din partea casei, spuse acum birtașul, care nu știa să tacă așa dintr-odată, mai mult pentru sine decât către Behaim. Ce-am spus am spus, și n-am să-mi retrag cuvântul, în ciuda mușteleor. Da, domnilor, acum am sosit, domnul va fi servit îndată.

Sculptorul i se adresă acum din nou lui Behaim.

— Veniți de dincolo de munți? întrebă el arătând cu degetul mare peste umăr, de parcă undeva în spatele lui se aflau țările germane. Dincolo de Albula și Bernina?

— Pe vremea asta, ar fi fost o călătorie tare anevoioasă, spuse Behaim golindu-și paharul dintr-o înghițitură. Nu, domnul meu, am venit pe mare din Orient. Din țările otomane. Am fost cu treabă în Alep, în Damasc, în Țara Sfântă și în Alexandria.

— Cum? La otomani ați fost? strigă sculptorul uimit. Și ați scăpat viu și nevătămat?

— Nu trebuie să credeți tot ce auziți, îl lămuri Behaim, foarte mulțumit că toți se holbau la el ca la urs.

Sculptorul își netezi mustața, gânditor.

— Dar nu se spune mereu că se bălăcesc în sânge de creștin? obiectă el.

— Când vine vorba de negoț, sunt cât se poate de prietenoși, spuse Behaim. Cam tot așa ca voi, milanezii, când vă vine câte cineva să ceară zale sau galanterii – ce, o să-i săriți la beregată? Sau ce-ar fi dacă locuitorii Sienei, cu marțipanul și prăjiturile lor, s-ar apuca să facă același lucru? Am și o scrisoare care-mi oferă oarece privilegii de la însuși mai-marele turcilor.

Mancino îl privi deodată pe Behaim cu viu interes.

— Credeți că la anul vin turcii și la noi? întrebă el.

Behaim dădu din umeri și întinse mâna spre cana de cositor.

— Își pregătesc o flotă puternică împotriva Veneției, au tocmit căpitani încercați, răspunse el.

— Domnul să ne aibă în pază, exclamă unul dintre pietrari. Dacă au de gând să înfulece Veneția la micul dejun, atunci Milano le va servi cu siguranță drept cină.

— Păi dacă primejdia e atât de aproape, spuse Mancino, ar cam fi timpul să trimitem în sfârșit la

curtea otomană un om meşteşugit la vorbă şi cu pricepere la scrierile cele sfinte...

— Iar începe! râse pictorul d'Oggiono, un bărbat încă foarte tânăr cu pletele pe umeri. De ani de zile numai asta îi umblă prin cap, îl lămuri el pe Behaim. Crede că el e omul acesta şi are de gând să-i insufle mai-marelui otomanilor iubire şi preţuire pentru Isus Christos.

— Ce grozavă misiune ar fi asta! spuse Mancino cu ochii arzând.

— Mai bine nu, îl sfătui Behaim. Au ei, turcii, felul lor de credinţă!

Bătu cu cana de cositor în masă ca să-l cheme pe birtaş, căci urciorul se golise.

— Eu, unul, reluă cuvântul d'Oggiono, parcă mai degrabă mi-aş pune speranţele în aparatul de scufundat al lui messer Leonardo, cu care poţi străpunge corăbiile duşmanilor care încearcă să se apropie de ţărmurile noastre.

— Până acum însă, adăugă maestrul de orgă şi compozitorul Martegli, n-a vrut nici în ruptul capului să dea oastei proiectul acestei maşinării de scufundat, temându-se că răutatea omenească i-ar face să scufunde vasele cu echipaj cu tot.

— Aşa este, spuse fratele Luca fără să ridice privirea de la desenele lui, şi aş vrea să vă repet cuvintele lui, căci merită ţinute minte: „O tu, muritorule, de-ţi par aşa de minunate alcătuirea şi trăirile trupului omenesc, ia aminte că ele nu sunt nimic pe lângă sufletul care sălăşluieşte într-însul. Căci sufletul, orice ne-om închipui noi prin el, este al lui Dumnezeu. Dă-i deci sufletului pace să şadă mai departe în creaţia Lui după

bunul Lui plac și nu-ți lăsa furia și răutatea să curme o viață. Căci cine nu știe să prețuiască viața nu merită să o trăiască".

— Cine este acest messer Leonardo? vru să știe Behaim. Este a doua oară astă-seară când îi aud pomenit numele. E cel care a sculptat în bronz calul răposatului duce? Meșteșugită-i mai e vorba, n-am ce zice.

— Da, el este, spuse d'Oggiono. M-a învățat să pictez – tot ce știu știu de la el. Un om ca el nu veți mai găsi nici dumneavoastră, nici oricine altcineva. Fiindcă este peste puterile naturii să mai făurească unul ca el.

— Și la chip este un om deosebit, spuse sculptorul. Îl veți vedea astă-seară, poate, căci știe că fratele Luca, atunci când este la Milano, își petrece serile aici, la Mielul.

— Ei, asta-i bună, îl contrazise fratele Luca. Nimic nu se poate spune despre mine cu atâta siguranță. Cel puțin nu cu siguranța de care se bucură cei care cred în regulile matematicilor. Căci iată, în unele seri sunt la Clopoțelul. Însă acolo tăbliile meselor sunt atât de netede, că nu poți scrie cu creta pe ele.

Behaim își dădu deodată seama că nu venise pentru acest messer Leonardo și, reluând firul de unde îl pierduse, i se adresă din nou lui Mancino, care tocmai terminase de mâncat.

— Așadar, întorcându-ne la fata aceea... începu el.

— Care fată? întrebă Mancino peste masă.

— Cea care a trecut prin piață. Care v-a zâmbit.

— Mai încet! O vorbă să nu spuneți despre ea! șopti Mancino, privind neliniștit către sculptor și

d'Oggiono, care discutau cu fratele Luca despre Mielul, Clopoțelul și matematici.

— Mi-ați putea spune cum o cheamă, îi propuse Behaim. Nu vă cer mai mult decât un serviciu ca de la bărbat la bărbat.

— Nu mai pomeniți de ea, atât vă rog, spuse Mancino foarte încet, dar pe un ton care nu prevestea nimic bun.

— Sau mi-ați putea spune cum dau de ea, spuse Behaim încăpățânat, ca vrabia care tot mălai visează.

— Asta nu știu, spuse Mancino acum ceva mai tare însă destul de încet ca să nu-l poată auzi decât Behaim. Dar știu de ce o să dați astă-seară când o să plecați de-aici: de cineva care o să vă aranjeze așa de bine, că o să vă târâți în patru labe până acasă – așa de bine o să am grijă de dumneavoastră.

— Domnul meu! se mânie Behaim. Ați întrecut măsura!

— Hei, hei! Ce se petrece acolo? întrebă pictorul d'Oggiono, căruia ultimele cuvinte răstite ale lui Behaim îi atrăseseră atenția. E rost de ceartă?

— Ceartă? Păi depinde cum o iei, răspunse Mancino, cu ochii ațintiți asupra lui Behaim și cu mâna pe mânerul pumnalului. Eu am propus să deschidem o fereastră, să mai intre aer, și domnul de colea zice s-o lăsăm închisă. Apoi fie, din partea mea, închisă să rămână.

— Ba din partea mea, deschideți-o! mârâi Behaim, dându-și pe gât vinul.

Mancino slăbi mânerul pumnalului.

Preț de-o clipă se așternu tăcerea și, ca să o rupă, d'Oggiono întrebă:

— Vă aflați cu treabă în Milano?

— Nu chiar cu treabă, spuse Behaim. Am de încasat o datorie veche.

— Pentru o mică răsplată, domnule, spuse Mancino de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, v-o recuperez eu. Nu trebuie să vă faceți dumneavoastră griji, lăsați totul în seama mea. Așa cum bine știți, vă stau mereu la dispoziție.

Crezându-se luat peste picior, Behaim îi aruncă o privire posacă și nu-i mai dădu atenție. Vinul băut fără măsură începuse să i se urce la cap, dar mai era încă stăpân pe propriile-i vorbe și fapte ca să știe un lucru: cu omul acesta care cu nici o clipă în urmă mai-mai că-și scosese pumnalul nu mai voia să aibă de-a face nici la bine, nici la rău. Așa că începu să-l lămurească pe d'Oggiono cum stăteau lucrurile:

— Cel care mi-e dator este un florentin care trăiește acum la Milano. Îl cheamă Bernardo Boccetta. Poate-mi spuneți cum să-l găsesc.

În loc de răspuns, d'Oggiono dădu capul pe spate și izbucni în râs, ca toți ceilalți, de altfel. S-ar fi părut că găseau tare hazlii spusele neamțului. Numai Mancino nu râdea. Se uita țintă la Behaim, iar pe chip i se citeau mirarea și îngrijorarea.

— Să mă bată Dumnezeu dacă pricep ce-i de râs în asta, se înfierbântă Behaim. Șaptesprezece ducați îmi e dator! Șaptesprezece ducați adevărați.

— Se vede, domnule, că nu sunteți de pe-aici, i se adresă d'Oggiono. Nu știți cine e Boccetta, altminteri nu v-ați pierde timpul cu fleacuri.

— Ce vreți să spuneți cu asta?

— Că ori vi-i datorează Boccetta, ori i-ați aruncat în mare, totuna e.

Vorbele acestea îl loviră pe Behaim drept în inimă. Stătu pe gânduri câteva clipe.

— Nu vorbiți prostii, spuse el apoi. Am o hârtie care dovedește că am dreptate.

— Nu care cumva s-o prăpădiți! îl sfătui d'Oggiono.

— N-am de gând, spuse Behaim cu limba împleticită, căci vinul îl lua de cap din ce în ce mai tare. Face șaptesprezece ducați hârtia asta.

— Șaptesprezece baloane de săpun face, râse d'Oggiono.

Sculptorul îi puse lui Behaim mâna pe umăr.

— Chiar de-ar fi să trăiți la fel de mult cât o cioară, nici un balon de săpun, vorba lui d'Oggiono, n-o să primiți de la Boccetta.

— Lăsați-mă în pace cu baloanele voastre cu tot! urlă Behaim. Nu-mi plac clăbucii.

— Haideți să vă spun cum stă treaba cu Boccetta ăsta, continuă sculptorul. Din toți cei care au avut vreodată de-a face cu el, unul n-a scăpat nepăcălit. De două ori a dat faliment, și de fiecare dată a fost vorba de vicleșuguri. A fost și închis, dar a reușit să iasă fără să tragă nici un ponos pentru ce făcuse. Toată lumea știe că e un șarlatan, dar nimeni nu poate dovedi nimic. De vă duceți să vă cereți banii înapoi, n-o să primiți decât vorbe, iar dacă-i întoarceți spatele o să-și râdă de dumneavoastră – iar acesta vă va fi singurul câștig.

Joachim Behaim bătu cu pumnul în masă.

— Eu mă pun și cu o sută ca el! strigă el. Am să iau ce mi se cuvine. Fac prinsoare pe doi ducați la unul pentru asta.

— Doi la unul? făcu d'Oggiono. Mă prind în rămășag! Batem palma?

— Batem palma! spuse Behaim strângându-i peste masă mâna lui d'Oggiono.

— Îl puteți da în judecată! luă acum cuvântul Martegli, maestrul de orgă. Puteți s-o faceți, dar atunci vă storc avocații și martorii de bani, și dumneavoastră tot nu vă alegeți cu nimic. Ascultați-mă pe mine: Pe Boccetta nu-l ating nici ocara, nici rușinea.

— Cine sunteți dumneavoastră? bălmăji Behaim amețit. Nu vă cunosc. Ce vă băgați nasul în treburile mele?

— Să-mi fie cu iertare! murmură jignit maestrul de orgă, un bărbat liniștit și modest.

— Acest Boccetta, spuse sculptorul, e o poamă tare ciudată. Trăiește ca ultimul cerșetor, își duce singur coșul la piață când se duce să-și ia varză, pâine veche și alte gunoaie de mâncare – să nu credeți că pune altceva pe masă. Și el, de fapt, ar putea trăi regește. Bani are destui, dar i-a îngropat ori i-a ascuns pe undeva și-o fi însemnat locul cu o grămadă de cuie ruginite. Își mănâncă de sub unghii de frică să nu apuce ziua când poate chiar va fi nevoit să o facă.

— Ca o lipitoare, spuse Behaim căscând.

— Da, e o adevărată lipitoare, încuviință sculptorul.

— Eu, spuse Behaim bătându-se cu pumnul în piept. Eu mă fac și eu lipitoare când am de-a face cu una. Pic de liniște n-o să aibă. Pic de liniște. Și n-am să plec...

Gândurile i-o luară razna. Încercă să se ridice, în zadar însă. Își spuse că era timpul să se ducă acasă, dar numai în patru labe, căci nu avea voie să umble

ca toți oamenii. Câteva clipe rămase cu privirea ațintită în gol, apoi își aminti ce voia să spună:

— ...din Milano până nu-mi iau banii înapoi.

— În cazul acesta, fu de părere unul dintre cei doi pietrari apropiindu-se de el, n-ar fi rău să mă tocmiți deja pentru piatra de căpătâi. Căci aici, și nu altundeva, veți fi îngropat. Nu mi-o luați în nume de rău, domnule, dar ăsta mi-e meșteșugul.

Joachim Behaim auzi aceste vorbe fără să le înțeleagă. Birtașul venise la el și-și cerea banii. Fu nevoie să-l mai roage o dată și încă o dată, din ce în ce mai tare, până când Behaim înțelese că trebuia să plătească. Își scoase în sfârșit punga cu bani și împrăștie pe masă cu o mână neascultătoare monede de argint mai mici și mai mari. Birtașul își luă cât i se cuvenea, iar restul îl puse înapoi, dându-i punga neamțului.

O vreme Behaim rămase cu ochii închiși și cu capul în piept, toropit de somn. Degetele și le ținea încleștate în jurul pungii. Deodată auzi că se vorbea despre el.

— Un neamț din Levant. S-a cam ametit. Nimeni nu-l cunoaște. Nu știm ce să facem cu el.

Joachim Behaim căscă, ridică bărbia din piept și deschise ochii. Îl zări pe bărbatul pe care-l întâlnise în aceeași zi în curtea ducelui, stând de vorbă cu fratele Luca – pe omul acela cu nasul coroiat, părul vâlvoi, sprâncenele stufoase și fruntea înaltă, omul a cărui înfățișare trezea teamă. Vru să se scoale să facă o plecăciune, dar nu fu în stare. Capul îi lunecă pe piept și îl apucă iar somnul.

Pentru a doua oară destinul i-l scotea în cale lui messer Leonardo pe Joachim Behaim, și iată că și

de data asta Behaim strângea în mână punga cu bani. Dar messer Leonardo era cu gândul la monumentul fostului duce, pe care-l sculptase călare.

— E geambașul de la care a cumpărat Maurul astăzi frumusețea aceea de cai, spuse el. Păcat că a venit abia acum la Milano. De mi-ar fi fost berberul lui model pentru sculptura ducelui, mi-ar fi ieșit mult mai bine.

4

Primul lucru care-i sări în ochi lui Joachim Behaim când se trezi a doua zi de dimineață fu că, ciudată treabă, un *in folio* imens îi slujise drept pernă peste noapte. Apoi își dădu seama că, îmbrăcat din cap până în picioare și acoperit cu o haină pe care o recunoscu – era a lui –, zăcea pe un sac de paie; și, în timp ce se chinuia să-și aducă aminte cum ajunsese acasă și cum de era întins pe un sac de paie, și nu în patul lui, îl cuprinse o neliniște care pieri de îndată ce, căutând prin buzunarele hainei, își găsi punga cu bani. Se frecă la ochi ca să-și alunge somnul și de-abia acum văzu că nu era singur în odaie. Un bărbat era așezat turcește pe jos și, fluierând un cântecel, își făcea de lucru cu o laviță cocoțată, după cât își putu da seama, pe două scaune – lavița, asta o știa precis Behaim, nu fusese acolo cu o zi înainte; se întrebă la ce-i putea sluji lui oare.

— Afară! spuse el pe un ton liniștit, și totuși foarte ferm, căci voia să-l pună o dată pentru totdeauna la respect pe negustătorul de lumânări care, pare-se, intrase nepoftit la el în odaie și avea poate de gând să mai vină și altă dată să-i folosească odaia. Ce căutați aici când abia de s-a crăpat de ziuă? Faceți bine să vă luați lavița și să ieșiți pe ușă afară!

— Buna să vă fie dimineața! spuse bărbatul ghemuit pe podea. V-ați trezit deci – iar dacă socotiți că ospitalitatea îmi cere să plec și să vă las singur, am să o fac cu plăcere, numai să mai aveți câteva clipe răbdare fiindcă n-aș vrea să-mi întrerup lucrul chiar acum.

— Ce maniere! pufni neamțul. Data viitoare să bateți la ușă să întrebați dacă e voie, că eu, unul, așa-s obișnuit.

Bărbatul din fața laviței întoarse capul și-și dădu o șuviță de păr castaniu de pe frunte, lăsând să se vadă că ține în mână o pensulă din care picurau stropi de culoare albastră.

— Domnule! Ce să fie voie? întrebă el. Cine credeți că sunt, la ușa cui ar trebui să bat?

— Pe legea mea! Aveți dreptate, nu sunteți cel care credeam! izbucni Behaim cu uimire. Dar cine naiba sunteți și cum de-ați intrat aici? Parcă v-am mai văzut pe undeva.

— Sunt Marco d'Oggiono, la ordinele dumneavoastră, domnule... Pictor și fost ucenic al lui messer Leonardo. Iar astă-noapte v-am fost tovarăș de pahar la Mielul – vă amintiți acum de mine?

— Cum să nu, domnul meu, cum să nu, spuse Behaim încercând în zadar să-și stăpânească un căscat. Și desigur că va trebui să-mi cer scuze, fiindcă, sincer să fiu, vă credeam gazda mea – un om încet la minte și pe deasupra stăruitor și palavragiu nevoie mare, de unul ca el trebuie să stai departe; mă întreb însă ce-o să spună când și-o vedea podeaua mânjită cu albastru. Bun, deci dumneavoastră sunteți domnul d'Oggiono. Și ce prilej fericit vă aduce la mine așa dis-de-dimineață?

— Domnule! spuse acum d'Oggiono cu oarece nerăbdare în glas. S-ar părea că încă nu v-ați trezit de-a binelea. Răcoriți-vă cu niște apă rece, să vă mai înviorați puțin – ligheanul îl găsiți colo în colț. Sunteți la mine, în odaia mea, și este podeaua mea cea pe care-o murdăresc.

— De aceea nu mă simțeam eu în largul meu când m-am trezit, lămuri Joachim Behaim scuturând din cap încă ușor nedumerit.

— Ne-a fost ieri cu neputință să vă facem să ne spuneți unde locuiți, continuă pictorul. Așa că v-am adus la mine și v-am culcat pe sacul de paie, unde altminteri doarme mult stimatul frate Luca ori de câte ori se întâmplă să fie ceasul înaintat sau vremea rea. Pe unde-o fi rămas azi-noapte nu știu. Dar a trecut deja pe-aici azi-dimineață să-i împrumut doi carlini[1], căci cinstitul frate nu prea stă bine cu bunurile lumești. Banii nu i-a primit, în schimb a plecat mulțumit cu unul din creioanele mele cu cărbune – fiind matematician, este și filozof, iar filozofii știu mai bine decât noi să se mulțumească cu puțin.

Între timp, Behaim urmase sfatul pictorului și își turnase pe creștet apă rece dintr-un urcior de lut. Și, în timp ce se spăla pe față și pe mâini, spuse:

— Cu alte cuvinte, domnule d'Oggiono, dintre cele șapte fapte de milostenie, pentru mine ați făcut cel puțin una primindu-mă aici azi-noapte – firește, spre paguba mult stimatului frate Luca, astfel că vă rămân îndatorat și dumneavoastră, și lui deopotrivă.

---

1 Monedă italiană de aur sau de argint emisă prima oară la Napoli, la sfârșitul secolului al XIII-lea, de Carol de Anjou.

Și, având în vedere că ați făcut și focul în sobă, iată și cea de-a doua faptă bună.

— În ceea ce o privește pe cea de-a treia, adică micul dejun, spuse d'Oggiono, aici mă tem c-am să vă dezamăgesc, căci nu am a vă oferi decât pâine și ceapă verde, iar la urmă o jumătate de pepene.

— Pâine și ceapă verde! exclamă Behaim. Dar ce credeați, că eu mănânc păstrăv cu trufe și alte asemenea delicatese? Numai să mi le puneți dinainte, și o să vedeți cum o să se bată turcii la gura mea!

În timp ce Behaim se înfrupta de zor din micul dejun, pictorul d'Oggiono se puse din nou pe treabă. Primise sarcină să împodobească lavița cu pricina, care era a fiicei unui negustor bogat, cu scene din Evanghelie. Pe latura din față se puteau zări deja Isus, Maria și oameni din popor.

— Mereu aceeași poveste, se plânse d'Oggiono. Nu vrea nimeni să-i lipsească de pe laviță minunea și peripețiile de la nunta din Cana Galileii. Am pictat blestemata asta de nuntă de nu mai puțin de opt ori, tocmai am primit a noua comandă și sunt sătul până peste cap de acest nun cu vasele lui de piatră. De data asta am încercat să-i propun socrului mic și mirelui să le pictez în schimb, având în vedere și felul căsniciilor din ziua de azi, întâlnirea lui Christos cu femeia păcătoasă, dar nici n-au vrut să audă – au ținut morțiș să-și vadă minunea de la Cana. Fie, întru numele Domnului, asta au vrut, asta o să aibă. Ce părere aveți, domnule, de acest Christos?

— Păi, ce să spun, nu-mi pot închipui Mântuitor mai frumos, spuse Behaim, care nu prea era obișnuit să-și dea cu părerea despre picturi și alte opere de artă.

D'Oggiono păru să se mulțumească cu această laudă.

— Am eu așa o bănuială că nici messer Leonardo, care, cum v-am mai spus, m-a învățat tot ce știu, nu are să fie chiar nemulțumit de acest Christos, spuse el. Pe de altă parte, dacă v-aș spune cât primesc pentru asta, v-ați face cruce de mirare, cu atât de puțin mă aleg eu, mai ales dacă ne gândim cât costă azi uncia de lac. Da, da, oamenii ăștia știu cum să iasă în câștig, se târguiesc și se tocmesc cu mine de parcă le-aș aduce o căruță de lemne.

Oftă, aruncă o privire spre ciorapii cârpiți și apoi se apucă să picteze o coroană de raze din aur și ocru în jurul capului lui Christos.

— Cu tocmeala și târguiala nu ține la mine, spuse Behaim, care între timp își terminase micul dejun. Prețul mărfurilor mele e socotit cu cea mai mare grijă, iar din el nu las nici măcar un pfenig. Dumneavoastră aveți marfa dumneavoastră: Christos și apostolii, maica Lui, fariseii, Pilat din Pont, vameșii, ologii, leproșii și toate femeile Evangheliei, apoi sfinții martiri, cei trei crai de la răsărit – iar eu o am pe-a mea: atlaz venețian, covoare din Alexandria, stafide, șofran și ghimbir în saci anume unși. Și, așa cum pe mine nu mă clintește nimeni de la prețul odată stabilit – marfa cutare costă atât, marfa cutare atât, fără târguială și fără tocmeală, și cui nu-i convine să se ducă în drumul lui –, la fel și dumneavoastră ar trebui să nu vă abateți de la prețul convenit pentru sfinții sau martirii dumneavoastră. Adică: atâta costă la mine un Christos pictat de Doamne-ajută, atâta un vameș sau un apostol. Că, dacă nu vă țineți de prețurile astea,

cu tot talentul și sârguința dumneavoastră nu o să apucați în veci zile albe.

— Veți fi având dreptate, încuviință pictorul, care încă mai pigulea coroana de raze a Mântuitorului. Ce-i drept, n-am privit niciodată lucrurile ca un negustor. Pe de altă parte însă, să nu uităm că, dacă eu nu-i las să se târguiască, nimeni nu-i împiedică să dea fuga la altul – doar sunt aici pictori câtă frunză și iarbă –, ajung din lac în puț, cum se spune.

— Bine, bine, spuse Behaim ușor prost-dispus. N-aveți decât să faceți ce poftiți, doar știți cel mai bine ce vă prieste. Oricum văd că nu prea mergeți pe mâna altora.

— Milanezii, spuse d'Oggiono pe gânduri, sunt toți neîncrezători din fire, n-au o fărâmă de încredere unii în alții, fiecăruia i se pare că celălalt vrea să-l păcălească și să-l înșele; așa că de-aia se tocmesc cu mine la fel cum se tocmesc la piață cu țăranii care vând miere, porumb, mazăre sau in și chiar sunt mari pișicheri: cu fețele lor nevinovate înșală pe toată lumea. Despre voi, nemții, se spune însă că sunteți corecți, și chiar așa este. Vorba-i vorbă!

Puse pensula deoparte și-și privi cu luare-aminte lucrarea, în timp ce Behaim se scărpina în barbă.

— Tocmai de aceea, continuă d'Oggiono după o scurtă pauză, nici nu-mi fac griji pentru cei doi ducați, chiar dacă nu mi-ați dat nimic în scris.

Joachim Behaim îl privi cu ochi mari.

— Ce ducați? întrebă el, oprindu-se din scărpinat.

— E vorba de cei doi ducați pe care i-ați pus ieri, la Mielul, în joc contra ducatului meu, îl lămuri d'Oggiono. Și să nu care cumva să credeți că sunt

chiar sărac lipit pământului și nu sunt în stare să mă țin de un rămășag. Ceva-ceva tot am pus deoparte.

— Chiar așa, parcă încep să-mi aduc aminte ceva de un rămășag, da, am bătut și palma, murmură Behaim trecându-și mâna peste frunte. Dar naiba să mă ia dacă mai știu pe ce era rămășagul acela. Ia stați, lăsați-mă să mă gândesc! Nu era vorba de turci? Dacă vin, sau nu la anul la Veneția?

— Era vorba despre Boccetta, despre care ați spus că vă e dator niște bani, îi aminti d'Oggiono. De acești bani era vorba. V-ați lăudat că v-ați pune cu o sută ca el și că o să vă luați banii înapoi. Iar eu am spus că...

— Baloane de săpun! râse Joachim Behaim încântat, bătându-se cu mâna pe genunchi. N-ați spus dumneavoastră că nu face nici cât șaptesprezece baloane de săpun cererea mea? Las' că am să vă arăt eu ce baloane avem noi aici. Să fiu al naibii – da, așa a fost. Sunteți un om cinstit că mi-ați adus aminte de asta. Pe legea mea, uitasem cu desăvârșire.

— Îmi dau seama, mărturisi pictorul zâmbind fâstâcit. Iar dacă am spus că nu duc grija celor doi ducați ai dumneavoastră, asta-i pentru că...

— Mai bine v-ați gândi la ducatul dumneavoastră, îl întrerupse Behaim, căci e ca și pierdut. Nu-mi trebuie decât să aflu unde șade acest Boccetta – unde-i e casa, prăvălia sau mai știu eu care loc pe unde și-o face veacul – și mă și înființez la ușa lui. Așa că ducatul dumneavoastră să facă bine să se pregătească de plecare. Luați-vă rămas-bun de la el și dați-i o vorbă bună pentru drum, căci îl iau cu mine în Levant.

— Domnule! spuse d'Oggiono. Tare mă îndoiesc de asta, și aflați că am temei zdravăn pentru îndoiala

mea – deşi sunt nevoit, din păcate, să recunosc că ducaţii mei n-au avut niciodată nevoie de-o vorbă bună pentru drum, nu le-a plăcut la mine şi pace, aşa că au luat-o mereu singuri din loc. Cât despre Boccetta, nu-i greu de găsit. Nu aveţi decât să ajungeţi la poarta Vercelli şi apoi s-o luaţi drept înainte, până când pe mâna stângă o să daţi de nişte pietre care împrejmuiau cândva o grădină. Ei, o luaţi prin grădină – şi se poate întâmpla să cădeţi în fântâna care este acoperită cu totul de scaieţi. Dar, dacă scăpaţi totuşi de această primejdie, ajungeţi la o casă sau mai bine zis la un grajd de cătâri, aşa e de dărăpănată, patru pereţi şi un acoperiş deasupra – în fine, ca să nu o mai lungesc atât: când aţi trecut de poarta Vercelli, întrebaţi de casa „La fântână".

— Trec de poarta Vercelli, întreb de casa „La fântână", repetă Behaim. Nu-i greu de ţinut minte. Şi acolo spuneţi că-l găsesc pe Boccetta?

— Dacă vi se va deschide când veţi bate la uşă, spuse d'Oggiono, şi dacă, desigur, nu aveţi să vă aflaţi sfârşitul pe fundul puţului – da, îl veţi găsi în această casă pe Boccetta. Şi am să vă spun de îndată cum are să se termine mica dumneavoastră aventură. După ce o să-i spuneţi cum vă cheamă şi ce vânt vă aduce la el, se va dovedi că taman în ziua aceea are nespus de mult de lucru, se pregăteşte să ia masa, are o întâlnire ce nu poate fi amânată într-o chestiune de mare însemnătate, este frânt de oboseală, taman ce se pregăteşte să plece într-un pelerinaj să-şi facă rost de indulgenţe, are de scris şi de trimis scrisori sau se simte rău şi are nevoie de linişte – asta dacă nu se va mulţumi să vă trântească din capul locului uşa în nas.

— Dar drept cine mă luați? exclamă Behaim indignat. Pesemne vi se pare că nu știu cum să iau asemenea minciuni gogonate! Luatul banilor care mi se cuvin este pentru mine ca amestecatul culorilor pentru dumneavoastră. Dacă n-aș fi în stare de așa ceva, atunci la ce aș mai fi bun, mă rog?

Își luă mantaua, o cercetă cu băgare de seamă, o scutură cu grijă, își trecu mâna peste gulerul de blană în care se strecuraseră fire de paie, apoi își luă bereta pe care cu o seară înainte, când ajunseseră acasă, d'Oggiono o pusese pe capul unei sculpturi a Sfântului Sebastian, și se opri la geam să vadă cum e vremea.

Fereastra dădea într-o curte îngustă împrejmuită cu un gard de uluci unde abia creșteau câteva fire de iarbă; în capătul cel mai îndepărtat era un grajd. Și taman în curtea aceea îl văzu Behaim, spre marea lui mirare, pe Mancino țesălând o iapă lângă care stătea priponit un cal șarg. Mancino, furat de ceea ce făcea, nu ridică privirea – iar lui Behaim i se păru din nou că mai văzuse cândva, cu mulți ani în urmă, chipul acela întunecat și plin de zbârcituri. Nu zăbovi însă prea mult la fărâma de amintire amăgitoare, ci începu să se gândească iar la fata din pricina căreia cu o noapte înainte ajunsese să se certe cu Mancino; chipul ei îi apăru iar în fața ochilor, o văzu trecând cu zâmbetul pe buze și cu privirea în jos pe strada Sfântului Iacob și rămase visând cu ochii deschiși.

„Dacă m-aș duce acum la Mancino, îi trecu prin minte, și i-aș da năframa să i-o ducă înapoi? O să știe ea cine a găsit-o! Astfel, când am s-o întâlnesc

iar, se va opri o clipă sau îmi va zâmbi trecând pe lângă mine – în Milano femeile sunt mai slobode cu bărbații –, iar eu atunci am să-i spun... Chiar, ce am să-i spun?"

— Femeie, ce-am a face eu cu tine?

Behaim tresări și se holbă la d'Oggiono, care rostise cu glas tare cuvintele acestea, cu o privire care trăda teama de ceva necurat la mijloc, căci părea că d'Oggiono îi citise gândurile și-i răspunsese la întrebare după cum credea el de cuviință.

— Cum? Poftim? întrebă el cu glas răgușit. Ce vreți să spuneți, și despre ce femeie este vorba?

— Domnule! răspunse d'Oggiono fără să se întrerupă din treabă. Acestea sunt cuvintele rostite de Mântuitor către binecuvântata Lui mamă la nunta din Cana: „Femeie, ce-am a face eu cu tine?" Vezi Evanghelia după Ioan, chiar la început, capitolul al doilea. Eu acum caut să-i dau Mântuitorului asemenea postură și înfățișare, de parcă tocmai ar fi spus aceste vorbe.

— Așa este, cum bine ziceți. Așa scrie în Evanghelie, spuse Behaim răsuflând ușurat. Și mai știți, domnul meu, și că jos în curte este tovarășul dumneavoastră care la Mielul m-a amenințat cu un pumnal?

— Dar cine v-a amenințat cu pumnalul? vru să știe d'Oggiono.

— Cel căruia îi spuneți Mancino – care-i este numele adevărat nu știu, răspunse Behaim.

— Atunci nu-i de mirare, spuse d'Oggiono. Când se înfurie, se repede și la cei mai buni prieteni cu orice armă se întâmplă să aibă la îndemână, se aprinde cam iute. Zi de zi îl găsiți pe la ceasurile acestea ale

dimineții jos în curte la țesălat cei doi cai ai birtașului de la Clopoțelul; așa mai pune și el ceva în gură dimineața și primește o para, două pe care le dă pe femeile din casele dragostei. Îi spunem Mancino pentru că nici el nu știe cum îl cheamă de fapt. Messer Leonardo zice că e mare minunăție să se lovească cineva la cap și să uite chiar așa trecutul cu totul, să...

— Asta mi-a povestit ieri de-a fir a păr birtașul de la Mielul, îl întrerupse Behaim. Bun, și-acum e timpul să o iau din loc. Vă mulțumesc, domnul meu, pentru faptele dumneavoastră bune, n-am să le uit; vă doresc spor la lucru și nu uitați ce v-am sfătuit, e spre binele dumneavoastră. Sper să ne revedem la Mielul sau cel târziu când am sa vin să-mi iau ducatul – dar până atunci cu bine, domnul meu, cu bine!

Își flutură bereta și trase ușa după el, pe care fratele Luca, fiindcă d'Oggiono nu-i dăduse cei doi carlini, scrisese în cărbune „Aici locuiește un zgârciob".

— Văd că lucrați cu spor – înseamnă că n-au să-mi ajungă la urechi vorbe rele despre dumneavoastră, îi spuse Behaim lui Mancino cu voie bună; căci asta i se părea cea mai nimerită cale să lege o vorbă cu un bard al piețelor, hanurilor și grajdurilor deopotrivă.

Mancino ridică privirea, văzu cine se afla în fața lui, strâmbă ușor din nas, dar spuse apoi cuviincios:

— Bună să vă fie dimineața, domnule! Sunteți mulțumit de cum ați fost primit?

— Am fost primit mai bine decât meritam și decât mă așteptam, răspunse Behaim. De n-ar fi fost domnul de colo, sus – arătă cu degetul mare spre fereastra

lui d'Oggiono –, așa bun creștin, aș fi fost cules de pe drumuri azi-dimineață.

— Asta fiindcă dumneavoastră, nemții, nu știți care-i un vin și care-i altul, spuse Mancino. Vinul din care v-a dat să beți ieri birtașul nu e dintr-acela care se bea urcior după urcior.

— Așa este, încuviință Behaim. Dar până nu te dai cu capul de pragul de sus... Văd că azi îmi vorbiți omenește, câtă vreme ieri m-ați repezit ca un smintit.

— Din pricină că nu voiați să încetați, se scuză Mancino, să aduceți vorba de fata aceea, deși v-am rugat din suflet să n-o faceți. Nu voiam ca prietenii mei să afle cât îmi este de dragă copila asta și cât prețuiesc prietenia noastră. Și-ar fi bătut joc și n-ar fi pregetat să târască bunul ei renume prin toate noroaiele din oraș. Pe viitor, domnule, să țineți minte: nici pâs despre ea de față cu tovarășii mei!

— Adevărat? se miră Behaim. Dar îmi păreau oameni cumsecade și cu bun-simț.

— Așa și sunt, așa și sunt! strigă Mancino și strânse căpăstrul iepei care se speriase. Cumsecade și cu bun-simț. Eu însă nu-s nici una, nici alta. Nu, niciodată n-am fost dintre cei cumsecade, iar de bunul meu simț mai bine nu mai vorbim. Pe scurt, prietenii mei cred că orice fată pe care o cunosc, care fie și îmi răspunde doar la bună ziua, nu poate fi decât una dintre cele a căror dragoste este de vânzare.

— Sincer să fiu, nu arăta deloc așa, remarcă Behaim pierdut în amintirea fetei. Iar de-ar fi una dintre ele, atunci nici un preț nu ar fi prea mare pentru ea.

— E frumoasă și curată ca un boboc de trandafir, spuse Mancino muind țesala și brațul dezgolit în găleata cu apă.

— E bine făcută, recunoscu Behaim, are și culoare sănătoasă în obraji, nu e din alea vlăguite și gălbejite. Aș minți dac-aș spune că nu-mi place. De mi-ați putea șopti la ureche în ce biserică se duce la slujbă...

— Carevasăzică nu doar pe mine, ci și pe bunul Dumnezeu Îl vreți pețitor în toată tărășenia asta! îl repezi Mancino.

— Pețitor? ridică Behaim glasul, cuprins de indignare. Domnul meu! Am să vă rog să nu mai luați cele sfinte în răspăr! Nu vă tociți limba dacă îmi spuneți și mie un loc în care să merg la slujbă liniștit. Am spus eu ceva de pețit? Eu nu vreau decât să-i înapoiez năframa pierdută pe care am păstrat-o până acum.

Scoase năframa de *boccaccino* dintr-un buzunar al mantalei și i-o ținu lui Mancino sub nas.

— Da, e a ei, o recunosc, spuse acesta și o luă cu două degete, cu grijă să nu o ude. I-am dat-o de ziua numelui împreună cu o sticluță de esență de petale de flori. I-a căzut pe jos, deci.

— Da. Iar dumneavoastră i-o puteți înapoia cu salutările celui care a găsit-o, îi dădu sarcină Behaim. Și nu tăgăduiesc că m-aș bucura să o revăd, fiindcă mi-a plăcut foarte mult și s-ar prea putea, cine știe, să nu-i fi displăcut nici eu. Totuși a dispărut așa, deodată, de parcă ar fi înghițit-o pământul! Păi ce-și închipuie ea? Că am vreme să colind tot orașul după ea? Să o caut în toate bisericile și piețele? Nu, treburile pe care le am de terminat aici nu-mi dau frâu

liber, să-i spuneți lui Ännchen a mea că asta nu se poate!

— Cui ziceați să-i spun de treburile pe care le aveți de terminat aici? vru să știe Mancino.

— Lui Ännchen a mea, cui altcuiva? Sau nu așa o cheamă? Ați putea să-mi spuneți odată cum o cheamă?

Mancino nu auzi această rugăminte.

— Deci o sa vă duceți la acest Boccetta și o să vă cereți banii înapoi?

— Da, așa voi face, întări Behaim apăsat. Mâine sau când o fi mă duc la el și încheiem socotelile. Cât despre fata asta însă, pe care socot că n-am s-o mai revăd...

— O s-o vedeți din nou, spuse Mancino, iar tristeții de pe chipul lui îi luă locul mânia. O s-o vedeți, fiindcă nu-mi stă în putere să împiedic asta. Dar țineți minte vorbele mele: tare mă tem că pentru ea lucrurile n-au să se termine cu bine. Și, dacă va fi așa, apoi să știți că nici pe dumneavoastră nu vă văd bine, atât vă spun. Și poate nici pe mine.

5

Așa cum îi spusese d'Oggiono, casa „La fântână" se afla într-adevăr într-un hal fără de hal de dărăpănare, părea nelocuită de ani de zile, acoperișul stătea să cadă, din coș nu mai rămăsese aproape nimic, grinzile putreziseră, zidurile erau doar mortar scorojit și crăpături cât vedeai cu ochii; Behaim bătu în ușă și strigă cât îl ținu gura, însă zadarnic – nu-i deschise nimeni. Și, cum bătea el așa și aștepta și striga și iar bătea și iar aștepta, privirea îi căzu din senin pe o ferestruică zăbrelită chiar deasupra ușii, iar la ferestruica aceea văzu o față la fel de dărăpănată ca și casa: fața nerasă și nespălată a unui bărbat care privea cu luare-aminte cum își nenorocea el mâinile bătând la ușa ferecată.

— Domnul meu, ce înseamnă asta? Pentru ce nu-mi deschideți? întrebă Behaim scos din pepeni.

— Ce tot faceți hărmălaie acolo, și încă pe proprietatea altuia? De fapt, cine sunteți? răspunse cel întrebat.

— Îl caut pe unul pe care-l cheamă Boccetta, spuse Behaim. Bernardo Boccetta. Mi s-a spus că îl găsesc aici.

— Cine nu-l caută pe Bernardo Boccetta? mormăi îmbufnat omul de la fereastră. Toți îl caută pe Bernardo Boccetta. Înainte să vă dau drumul, să vedem ce mi-ați adus.

— Ce v-am adus? se minună Behaim. Ce Dumnezeu trebuie să aduc ca să fiu primit înăuntru?

— Dacă n-ați adus nimic de zălogit, n-aveți decât să faceți cale-ntoarsă! îi strigă bărbatul de la fereastră. Așa, pe ochi frumoși și cuvântul dat, nu se împrumută nimic aici. Sau veți fi venit să vă plătiți datoria și să vă luați gajul înapoi? Atunci, ați venit prea devreme, mai treceți după-amiază!

— Domnul meu! spuse Behaim. Nu vreau nici să împrumut bani, nici să-mi răscumpăr vreun gaj. Vreau nici mai mult, nici mai puțin decât să-l văd pe domnul Boccetta.

— Nici mai mult, nici mai puțin decât să-l vedeți pe domnul Boccetta, spuneți? repetă bărbatul, cu mare mirare în glas. Dar ce nevoie puteți avea să-l vedeți pe domnul Boccetta, dacă nu aveți, după cât se pare, nici o nemulțumire bănească? Ce-i de văzut la omul acesta? Și, după ce-l veți fi văzut, ce mai urmează? Aflați că eu sunt acest Boccetta!

Neamțul făcu de mirare un pas înapoi și se uită din nou lung la casa părăginită și la chipul prăpădit al bărbatului care odinioară se numărase printre nobilii florentini. Apoi spuse cu o plecăciune:

— Mă numesc Behaim, domnul meu, și vă transmit salutările tatălui meu. Sebastian Behaim pe numele lui, negustător la Melnik. Are să se bucure când o să afle că am fost la dumneavoastră în casă și v-am găsit bine, sănătos.

— Behaim! Sebastian Behaim! murmură Boccetta. Da, domnule, aveți dreptate, va fi recunoscător pentru fiece crâmpei de veste pe care i-l aduceți de la mine, doar se întâmplă atât de rar în ziua de azi să mai știi ceva de la prieteni. Spuneți-i, așadar, că nu mă plâng, îmi merge bine, sigur, în afară de cele cunoscute – doar știți și dumneavoastră ce se întâmplă în ziua de azi, războaie, scumpiri, ca să nu mai vorbim de pizma și reaua-voință a oamenilor, înșelăciuni cât cuprinde. Multă răbdare îți trebuie să înduri toate relele astea, dar ce să-i faci, așa a vrut Dumnezeu, iar de-aduce ziua de mâine rele și mai mari, nimeni nu știe. Așa că spuneți-i tatălui dumneavoastră, spuneți-i că...

— Domnul meu! N-ați vrea să mă poftiți înăuntru? îl întrerupse Behaim.

— Vai de mine, sigur că da. De îndată, răspunse Boccetta. Carevasăzică sunteți fiul lui Sebastian Behaim. Trebuie să fie o mare binecuvântare să lași în urma ta un fiu, eu, unul, n-am reușit asta. Bun, deci să-i spuneți tatălui dumneavoastră, când îi spuneți despre mine, că...

— Credeam că-mi dați drumul înăuntru, îi aminti neamțul.

— Da, cum să nu, și eu stau aici și mă țin de povești! Aveți puțină răbdare – unde-oi fi pus cheia? Vai, tocmai mi-am dat seama că, spre rușinea mea, n-am în casă nici vin, nici poame, nici altceva să vă servesc, iar obiceiul spune că oaspeții trebuie omeniți cum se cuvine. Ce ziceți dacă, așa stând lucrurile, ca să nu mă fac mai rău de rușine, veți reveni altă dată, să am și eu toate cele de trebuință?

— Nu, domnul meu, spuse Behaim foarte hotărât. Nu spun că nu prețuiesc o carafă de vin bun, dar, cum voiam de mult să stau de vorbă cu dumneavoastră la vreun ceas, nu-mi dă mâna s-o las pe altă dată, mai ales că, așa cum bine ați spus adineauri, nu se știe ce aduce ziua de mâine. Așa că, vă rog mult, nu mă mai lăsați să aștept în fața ușii.

Chipul dispăru de la fereastră, se auzi târșâit de pași și zornăit de lanțuri, o cheie se învârti cu zgomot în broască și în ușa acum deschisă Boccetta căută o ultimă scuză:

— Știți, cum eu dimineața îmi văd întotdeauna de întreprinderile mele bănești, mă gândeam că...

Behaim i-o tăie scurt:

— Dar ce ne împiedică să vorbim de întreprinderi bănești? spuse el intrând înăuntru.

În odaia în care-și conduse Boccetta musafirul nu se afla decât cel mai sărăcăcios mobilier. O masă cu două scaune, o banchetă care nu mai avea decât trei picioare, o laviță de lemn mâncată de cari și pe podea două rogojini – atâta tot. O carafă de apă și o cană de cositor stăteau pe masă lângă ceva de scris. Pe perete însă atârna un tablou mic neînrămat al Maicii Domnului care părea să fi fost pictat de un bun meseriaș; Behaim se apropie să-l vadă mai bine.

— Preasfânta noastră Fecioară, spuse Boccetta. O am de la un pictor care nu mai știa pe unde să scoată cămașa de-atâtea datorii. Pe tabloul acesta mic messer Leonardo, și el pictor, mi-a oferit patru ducați. Vă dați seama, unul ca el, care nu trebuie decât să ia pensula și ceva culoare în mână ca să facă același tablou sau chiar unul mai frumos, vine la mine și vrea

să dea patru ducați? Și pe deasupra nici ramă nu are. Tot messer Leonardo, știți, mi-a făcut cinstea să-mi deseneze chipul în caietul lui de schițe.

Apoi îl pofti pe Behaim să se așeze, atrăgându-i atenția să aibă grijă.

— Fiți cu băgare de seamă când vă așezați, spuse el. Scaunele astea sunt făcute mai mult pentru greutatea mea decât pentru a dumneavoastră. Nu vreți să vă răcoriți cu o gură de apă? Uitați, e pregătită. Dacă ar fi fost aici servitorul meu, l-aș fi pus să se ducă la cârciuma cea mai apropiată după niște vin, dar l-am trimis acum trei săptămâni înapoi la ai lui – credeți-mă, în vremurile astea nu-i lucru ușor să ai încă o gură de hrănit.

Oftă, dădu din cap și pentru o clipă rămase pe gânduri.

— Da, domnule, altele erau vremurile pe când, duminică de duminică, mergeam cu tatăl dumneavoastră călare pe catâri în gospodăriile țăranilor din satele din apropiere să stăm la taclale cu fetele, să le mai ciupim de braț sau de altceva. Tare mult se mai veselea tatăl dumneavoastră, dar trebuie să știți că arăta atât de pios, că mai-mai că-ți venea să i te spovedești. Da, veseli eram, treburile mergeau – ei, ce-a fost a fost. Dar la urma urmelor și astăzi se poate, dacă uiți de neajunsuri, să-L slujești pe Domnul. De treburile de odinioară nu mă mai țin, iar dacă mai fac totuși câte ceva cu banii mei o fac numai și numai ca, din ce câștig, să-i ajut pe cei sărmani. Toată vecinătatea mă știe ca pe un prieten al lui Dumnezeu și al celor nevoiași. Dar nu voiați parcă să vorbiți de afacerile dumneavoastră? Poate aveți de gând să

investiți aici, în Milano – în asta v-aș putea fi de mare folos. Vă pot primi cu dobânzi minime orice sumă, odoare câte vreți, dar să nu-mi pomeniți de taxa de samsar, căci o fac pentru dumneavoastră și pentru tatăl dumneavoastră. Deci? Despre ce sumă-i vorba?

— Este vorba de șaptesprezece ducați! răspunse Behaim.

— Aiurea! spuse Boccetta. Doar nu vorbiți serios. Vreți să puneți la bătaie doar șaptesprezece ducați?

— Nu, să îi retrag, îndreptă Behaim. De la dumneavoastră. În registrele noastre figurează de ani de zile o sumă neachitată în valoare de șaptesprezece ducați, și am venit să o retrag de la dumneavoastră.

— Șaptesprezece ducați? Nu știu nimic despre asta, spuse Boccetta.

— Ba știți, fiindcă am la mine o hârtie cu semnătura dumneavoastră. Să v-o arăt?

— Nu-i nevoie, zise Boccetta. Dacă așa spuneți, trebuie că aveți dreptate. Să știți că nu vreau decât să vă fac pe plac și dumneavoastră, și părintelui dumneavoastră, dar spuneți-mi un lucru: pentru așa o nimica toată v-ați supus la greutățile unei călătorii? Nu-i vorbă, dacă o pornești la drum pentru indulgențe sau pentru vreo altă sarcină dată de Domnul, înțeleg, dar așa...

— Am avut și alte treburi mai de seamă în Milano, îl lămuri Behaim.

Boccetta păru să chibzuiască o clipă.

— Bun, atunci treaba e-ncheiată, spuse el apoi. De bani nu vă faceți griji. Lăsați-i fără teamă pe mâna mea. Nu văd nici cea mai mică primejdie să-i pier-

deți. Stau la fel de bine, ba mai bine chiar, la mine decât la banca Altoviti[1].

— Domnul meu! striga neamțul scos din pepeni. Mă luați drept prost, de credeți că mă puteți amăgi cu vorbe din astea?

— Vai de mine, dar de ce v-aș lua drept prost? făcu Boccetta uluit. Dimpotrivă, eu tocmai vă fac o propunere înțeleaptă! Dar haideți mai bine să nu mai vorbim despre asta, să lăsăm lucrurile așa cum sunt. Nu merită ca din cauza asta doi oameni care se prețuiesc și se respectă să se despartă pe picior de gâlceavă.

— Luați-vă seama, domnul meu! îl avertiză Behaim cu mânie crescândă în glas. Destul mi-ați pus răbdarea la încercare. Dacă nu încetați să mă duceți cu vorba, nu vă paște nimic bun. Nimic bun, domnul meu! Nu știți cu cine vă puneți.

Boccetta îl privi foarte îngrijorat.

— De ce atâta ură? se plânse el. Așa-i vorbiți unui om care v-a primit cu brațele deschise? De dragul tatălui dumneavoastră însă, voi îndura și această umilință, asta ca să vedeți cât țin la el. Și, fiindcă se pare că atârnă atât de banii aceștia, apoi vi-i dau, domnule, uitați, luntre și punte mă fac și vi-i dau – ce nu faci când ai înaintea ochilor un om de onoare și un bun prieten? În clipa asta nu-i am în casă, dar veniți mâine – ce spun, azi după-amiază veniți și-o să-i primiți numărați până la ultima centimă chiar de-ar fi să mă vând ca sclav să fac rost de ei.

---

1 Familie înstărită ai cărei membri jucau la Florența roluri publice importante.

Așa de sincer părea Boccetta spunând cu atâta părere de rău că nu are banii în casă, așa de adevărat părea să fie zelul cu care avea de gând să încheie socotelile cât mai repede, încât Behaim uită cu cine avea de-a face și se lăsă îmbunat. Își ceru iertare că se lăsase furat de vorbe grele și apoi încuviință să-i lase lui Boccetta un răgaz de două zile să facă rost de bani. Zicând acestea, își luă rămas-bun.

Însă, odată ce părăsi casa și auzi ușa închizându-se cu zgomot în urma lui, parcă nu mai era așa de mulțumit de sine. Pleca cu mâna goală, nu căpătase nimic în afară de făgăduieli și i se păru acum că toată vorbăria lui Boccetta nu avusese ca țel decât să-l scoată cu binișorul din casă. Îi veni în minte că Boccetta asta făcea – împrumuta bani pe gajuri. „Să vedem ce mi-ați adus!", zisese, și „Dacă n-ați adus nimic de zălogit, n-aveți decât să faceți cale-ntoarsă!". Ca orice cămătar, precis avea mereu bani peșin în casă.

Joachim Behaim rămăsese locului și-și mușca buzele. Se necăji că gândul acesta îi venea abia acum, când era prea târziu. Și, cum porni mai departe bodogănind și blestemând ca pentru sine, auzi glasul lui Boccetta:

— Hei! Dumneavoastră, de colo! Veniți înapoi! Am ceva să vă spun!

Mirat și bucuros, Behaim întoarse capul – dar nu, ușa nu era deschisă. În spatele zăbrelelor de la ferestruică se arăta chipul lui Boccetta, căruia nici prin cap nu-i trecea să-l mai poftească înăuntru, ci îi strigă:

— Tatăl dumneavoastră v-a dat bani de merinde pentru drum, nu? Ce s-a ales de ei? I-ați mântuit pe toți?

Behaim fu atât de uluit de vorbele acestea, încât nu putu să răspundă.

— Ce stați așa ca vițelul la poarta nouă? urmă Boccetta. Cum e cu banii? I-ați jucat, i-ați băut, sau i-ați dat pe cele desfrânate? Și acum vreți să-i scoateți pe spinarea altora? V-ați pus în cap să cerșiți de la prietenii părintelui dumneavoastră? Dar nu vă e rușine? Duceți-vă de aici, duceți-vă să vă înțelepțească Dumnezeu! Tânăr sunteți, brațe vânjoase aveți, ați putea face bine să vă căutați de lucru în loc să umblați cu cerșitul și să supărați oamenii. Șaptesprezece ducați? Nici unul în plus? Vă ofer în schimb șaptesprezece nuiele la spinare.

— Domnul meu! spuse acum Behaim, ascunzându-și cu greu indignarea. Mojiciile dumneavoastră mă lasă rece. Dar, dacă vă încăpățânați să nu vă plătiți datoria, am să vă dau în judecată, și veți trăi rușinea de a vă auzi numele la tribunal – ca să nu mai vorbim de ce urmează: închisoarea datornicilor, picioarele-n butuci...

— Mă dați în judecată? îi râse în nas Boccetta. N-aveți decât – chiar vă rog... Dar poate nu cumva veți vrea să vă așezați cu fundul gol în urzicile de colo, din spatele fântânii? Că să știți că așa scăpați mai ieftin. Închisoarea datornicilor! Picioarele-n butuci! O, Doamne, Dumnezeule atoaterăbdător – așa o fiară în grădina Ta! Da, chiar vă rog să mă dați în judecată!

Și, cu aceste cuvinte, Boccetta dispăru.

Lui Behaim îi venea foarte greu să se mulțumească, fie și trecător, cu această întorsătură atât de neprielnică a lucrurilor. Îl rodea mai ales povestea cu

urzicile, pe care Boccetta păruse să nu o spună în glumă, căci era plin de ele în grădina aceea pustiită. Îl mânca gândul să spargă ușa, să-l ia la pumni pe Boccetta. Dar astfel ar fi încălcat legea, ceea ce nu-i stătea în fire. De altminteri, așa nenorocită cum era casa, tocmai ușa se afla într-o stare destul de bună. Era din scânduri zdravene de stejar și nu i se putea veni de hac cu pumnii.

Așa că deocamdată nu-i rămase decât să-și vadă de drum și să lase mânia să-i tune vorbe de ocară despre Boccetta și despre sine. Pe Boccetta îl făcu șnapan scârțar, netrebnic și viclean, pungaș ce nu s-a mai văzut, iar pe sine prostănac și neghiob bun de nimic care cere să fie bătut cu nuiaua. Mai spuse, atât de tare că trecătorii întoarseră capul după el, că vrea să-l vadă pe Boccetta putrezind în ștreang, căci Dumnezeu însuși îi datora această mică răsplată pentru tot ce pătimise. Și, după ce îl trecuse astfel și pe Dumnezeu pe lista datornicilor săi, se mai liniști, căci Dumnezeu, așa i se spusese, era un platnic încet, dar bun și de încredere, care nu uita nici dobânzile cuvenite. Și, după tot sângele rău pe care și-l făcuse, crezu de cuviință că sosise timpul pentru niște vin – asta era mica răsplată pe care și-o datora sieși – și, cum își lua tare în serios îndatoririle, intră chiar după ce trecu de poarta Vercelli într-o cârciumă, iar primul pe care-i căzu privirea acolo fu Mancino, stând într-un colț și uitându-se furat de gânduri pe fereastră, la forfota de pe stradă.

Când ridică privirea și-l văzu pe Behaim, în ochii lui Mancino se oglindiră simțăminte potrivnice.

Nu o dată Behaim îl supărase cu întrebările lui neîncetate despre fata căreia ţinea cu tot dinadinsul să-i spună Ännchen. Dar acum venirea lui nu i se păru chiar nepotrivită. Dădu glas acestor simţăminte, spunând:

— Staţi jos, dacă tot v-a adus îngerul meu păzitor pe dumneavoastră, şi nu pe altul.

— Domnul meu! se răsti Behaim la el. Nu mă primiţi prea frumos. Eu sunt învăţat şi merit să fiu întâmpinat cu mai multă bunăvoinţă.

— Aveţi dreptate, recunoscu Mancino. Cea dintâi poruncă: „Fii bun cu cel cu punga plină". Luaţi loc, dară, şi bucuraţi-vă de tovărăşia mea. Cât despre îngerul meu păzitor, de când sunt nu s-a prea sinchisit de mine, altminteri mi-ar merge şi mie mai bine şi aş putea de pildă să vă cinstesc cu o gâscă friptă sau cu nişte piept de viţel băiţuit cu coriandru.

— Nu vă faceţi inimă rea, îl încurajă Behaim. N-am venit decât să beau o pintă de vin.

— Hei, birtaş! strigă Mancino. Ce stai acolo ca un popândău? O pintă de vin la domnul! După cum vezi, nu duc lipsă de prieteni.

Apoi, întorcându-se spre Behaim, continuă:

— Aşadar, îngerul meu păzitor, ca un mare parşiv ce este, m-a uitat cu desăvârşire când m-a lăsat acum un ceas să intru aici fără nici cea mai mică bănuială – în cârciuma asta unde, pare-se, mă ştie lumea, căci până să veniţi burduhănosul ăsta de birtaş nu m-a slăbit din ochi o clipă. Şi, când colo, eu i-am făcut – furându-mi singur căciula – un hatâr pe care nu-l merită, cerând doar o mâncare de napi, care bineînţeles că

nu mi-a ajuns nici pe-o măsea. Dar stai și-așteaptă recunoștință de la un birtaș!

Tăcu, și o urmă de necaz și de părere de rău îi umbri chipul stafidit.

— Și de ce vă onorează birtașul cu o asemenea atenție? aruncă Behaim o întrebare care nu putea fi mai de prisos, fiindcă răspunsul îl știa deja.

— Pentru că, îl lămuri Mancino, vede clipa în care, în loc de plată, îi voi cere voie să număr pliurile pe care le face punga când e goală. Iar dacă n-o să se mulțumească cu asta și va căuta gâlceavă, am să-i dau un pumn sau am să capăt unul de la el – cum o vrea norocul și zeul războiului – și apoi voi încerca să mă fac nevăzut.

— Asta nu-i rău, o să ne distrăm, fu de părere Behaim. Nici lovitura de cuțit n-o să lipsească, nu?

— Mi-e că nu, spuse Mancino întunecându-se la față.

— Păi atunci, naiba să mă ia dacă lipsesc de la așa ceva! exclamă Behaim. N-am putea însă mai înainte să încheiem micul nostru târg?

— Despre ce târg vorbiți? întrebă Mancino.

— Păi îngerul meu păzitor, îl lămuri neamțul, care nu este așa un parșiv ca al dumneavoastră, ci unul care-și cunoaște îndatoririle, mi-a șoptit să cer pentru dumneavoastră niște gâscă friptă sau niște piept de vițel băițuit, ce poftiți. Așa veți...

— Hei, birtaș! strigă Mancino. Veniți să auziți ce spune domnul! Ascultați-l, căci prin el grăiește glasul Domnului.

— ...împușca doi iepuri dintr-un foc, continuă Behaim. Întâi o să faceți o faptă bună spunându-mi

unde o găsesc pe Ännchen și apoi aveți și gâsca pe deasupra.

— Poți pleca! i se adresă Mancino crâșmarului care se apropiase. Așa stau lucrurile carevasăzică. Sunt un om care pentru ceva de pus în gură vinde orice poate. Aveți dreptate, domnule – cei care n-au nimic de pierdut se vând pe nimic. Și ce sunt eu pe lumea asta decât un profitor care vinde ce are la îndemână – azi versuri, mâine femei? Aveți dreptate, domnule, așa o poamă sunt, aveți dreptate.

— Dacă am înțeles bine, primiți propunerea mea, constată Behaim.

— Să zicem că aș face-o, spuse Mancino, nu văd ce ați avea de câștigat din asta.

— Spuneți-mi odată unde stă, îl zori Behaim. De restul am eu grijă.

— Aveți grijă! spuse Mancino privind în gol spre stradă. Ochii ca două văpăi i-au luat lui Samson vederea. Sânii albi ca laptele i-au luat lui David frica de Dumnezeu. Picioarele mlădioase i-au luat Botezătorului capul.

— Asta-i bună! râse neamțul. Eu am să mă aleg cel mult cu un picior scrântit, atât.

— Cu ce-o să vă alegeți? Nu înțeleg, se miră Mancino.

— În fața casei ei, îl lămuri Behaim, am să-mi strunesc calul s-o ia razna, să dănțuiască și să joace până mă va da jos, dar ușurel. Apoi am să strig după ajutor, am să mă vaiet și am să gem de să ți se rupă inima; am să mă prefac că am leșinat și am să fiu dus la ea în casă. Atât îmi trebuie.

— Și dup-aceea? întrebă Mancino.

— Dup-aceea, las' pe mine, spuse Behaim scărpinându-se în barba neagră, tunsă cu grijă.

— Bine atunci, când o să aveți piciorul scrântit, rupt ori zdrobit, am să vă las în stradă, îi făgădui Mancino. Ea, una, nu o să vă primească în casă, fiți sigur de asta. Poate dacă ați fi fost francez sau flamand, căci sunt foarte căutați și iubiți de milaneze. Pe când nemții... La fel de îndrăgiți ca turcii.

— Nu fiți neobrăzat! spuse Behaim jignit.

— După un timp, poate o să trimită careva după un felcer, continuă Mancino, care o să vă dreagă piciorul. Gândiți-vă bine deci dacă nu vreți totuși să-mi dați gâsca aia așa, de mila Domnului. Așa ați împușca și dumneavoastră doi iepuri dintr-un foc: ați face o faptă bună și ați rămâne și viu și nevătămat pe deasupra.

— S-ar prea putea să aveți dreptate, încuviință neamțul. Dar aș încălca toate legile negustorești.

— Atunci păstrați-vă gâsca! spuse Mancino. Și de s-o întâmpla ca, în ciuda tuturor legilor negustorești, să vă vină gândul mărinimos să plătiți napii pentru mine, apoi să nu vă închipuiți că-mi faceți mie vreun bine. Birtașul să vă fie recunoscător, că și-ar primi astfel banii cuveniți. Cât despre fată, știam că va trece pe-aici și mi-era teamă să nu o vedeți. Ei bine, a fost aici și n-ați văzut-o. Tocmai puneați calul să țopăie în fața casei ei, apoi zăceați jos cu piciorul rupt și dădeați ochii peste cap de durere. Așa că de data asta...

Amuți. Fata, cea în jurul căreia se învârtise târgul lor, era în cârciumă. Îi făcu semn prietenește lui

Mancino, zâmbindu-i. Apoi se apropie. Behaim sărise de pe scaun și o ațintea cu privirea. Ea spuse:

— Trecând pe-aici v-am văzut, domnule, și mi-am zis că e un bun prilej să vă mulțumesc pentru năframa pe care o pierdusem.

Apoi tăcu, trăgând aer în piept.

— O, Niccola! spuse Mancino cu mânie și amar în glas.

Joachim Behaim tot nu reușea să scoată vreun cuvânt.

6

Avură a doua zi de dimineață în biserica Sfântul Eustorgio o întâlnire scurtă, dar cuprinzătoare. În umbră, ascunși în spatele unei coloane, își spuseră – ea în șoaptă, el mai tare – cu aceeași patimă, ca orice îndrăgostiți, și ce-i apăsa, și ce putea să mai aștepte. El vru să știe de ce fugise așa ca vântul și ca gândul la prima întâlnire, de ce nu întorsese nici măcar o dată capul după el. Ea îi dădu mai multe lămuriri. Fusese buimăcită. Nu știuse ce ar fi gândit el despre ea dacă s-ar fi întors. Ar fi fost, de altfel, datoria lui să nu-i piardă urma. Dar de ce îi spunea Ännchen, doar pe ea o cheamă Niccola? Și să vorbească mai încet, fiindcă femeia în genunchi din fața sculpturii în lemn a Sfântului Ioan întorsese deja de două ori capul spre ei.

— Dar nu ți-ai dat seama atunci că de cum te-am văzut m-am îndrăgostit de tine atât de tare, că era să-mi pierd simțirile? spuse el. Trebuie să-ți fi dat seama.

Fiindcă își dăduse toată silința să-și coboare glasul, ea nu înțelese o vorbă. Îi zâmbi întrebător. El socoti de datoria lui s-o lămurească ce se petrecuse cu el în ziua aceea, așa că își căută cuvintele potrivite.

— Ca o săgeată m-a lovit, șopti el. Din senin, pe neașteptate, o durere aici – aici m-a lovit, adânc de tot. Dar tu ai plecat și m-ai lăsat singur, nu e drept!

Așteptă încuviințare. Dar nici de data asta ea nu putuse să-l audă, fiindcă vorbele îi fuseseră acoperite de niște călugări care cântau pe două voci. Cum vorbise însă și cu trupul, arătând mereu cu două degete înspre inimă, Niccola înțelese că îi mărturisise iubirea. Îl întrebă totuși dacă ținea cu adevărat la ea.

— Cum să nu! spuse Behaim atât de tare, încât femeia care se ruga în fața lor se întoarse a treia oară. Zi de zi colind străzile în lung și-n lat, doar-doar te-oi zări. Da, află că sunt înnebunit după tine – și ca un nebun m-am și purtat.

Ce văzuse la ea, vru Niccola să știe. Doar erau în Milano fete mult mai plăcute și mai frumoase. Rostind acestea, se lipi o clipă de el, parcă pentru a-și îndulci vorbele.

Din șoaptele ei, Behaim nu pricepuse decât un cuvânt: Milano.

— Da. Numai și numai pentru tine, pentru speranța de a te revedea, am rămas la Milano, îi răspunse, și pentru prima oară își dădu seama că, deși nu voise s-o recunoască, așa era. Tu ești din acelea care fură mințile bărbaților. Dacă nu erai tu, eram dus de mult, treburi nu mai am de rezolvat aici. Sau poate că una singură.

Chipul i se schimonosi. Amintindu-și de Boccetta, o furie rece îl cuprinse. Își mușcă buzele.

— Ce n-aș da să-l văd cu șireangul de gât, mormăi el. Cine știe, poate găsesc pe cineva care să mi-l cotonogească de să-i meargă fulgii, ar fi și asta ceva.

Dar asta nu-mi dă mie ducații înapoi, dimpotrivă, mă costă alții.

Fata îi citi supărarea de pe chipul posomorât și gura strânsă. Bănuia că acum nu mai rostea vorbe de iubire – era mânios. Își puse în gând să-l împace.

— Poate că a fost într-adevăr vina mea, recunoscu ea, ar fi trebuit să încetinesc nițel pasul. Dar am lăsat să-mi cadă năframa, mai mult de atât n-ar fi fost cuviincios – și uitați că asta ne-a adus împreună, nu? Iar dacă vreți, puteți să mă vedeți în fiecare zi de-acum înainte.

El îi făcu semn că nu înțelesese nimic din șoaptele ei, iar ea se hotărî să repete ceva mai tare ultimele cuvinte.

— Ziceam că, dacă vreți, de-acum înainte mă puteți vedea în fiecare zi. Dacă vă face plăcere...

Behaim îi apucă mâna.

— Pentru vorbele pe care tocmai mi le-ai spus ți-aș da o mie de sărutări, de n-am fi în biserică. Dar așa vrea Necuratul, să trebuiască să aștept până ieșim afară.

Ea tresări.

— Afară, îi atrase ea atenția, trebuie să ne prefacem că nu ne cunoaștem, că nu știm nimic unul de celălalt. Nu trebuie să fim văzuți împreună, fiindcă aș avea neplăceri dacă aș ajunge în gura lumii.

— Adevăr grăiești? întrebă el. Cum îți închipui atunci că va merge povestea noastră mai departe? Ne vom petrece zilele la biserică, ascultând liturghia?

Ea scutură din cap, zâmbind. Apoi îi vorbi despre o cârciumă sătească lângă un lac în afara orașului, pe drumul spre Monza – drumul, spuse, ducea la

o pădurice de pini. În această pădurice sau, de-o fi vreme rea – trebuiau să fie pregătiți pentru orice –, la cârciumă să o aștepte el a doua zi la ceasurile patru ale după-amiezii. Nu făcea până acolo mai mult de o jumătate de ceas cu piciorul.

— O nimica toată, o asigură Behaim. Pentru tine aș bate zilnic drumurile și trei sau patru ceasuri în șir. M-aș cățăra pe ziduri, m-aș tăvăli prin șanțuri, și m-aș lăsa sfâșiat de fiare să te văd.

Ea îi zâmbi, se dezlipi de el și se duse la un crucifix atârnat într-o nișă alăturată. Se înclină, își făcu cruce și îngenunche. Întorcându-se după câteva minute, spuse:

— M-am rugat Domnului nostru Isus Christos ca povestea noastră să se termine cu bine. Pe mâine, deci, când a bătut de patru – drumul îl veți nimeri negreșit. Și pentru Mancino m-am rugat. Trebuie să știți că mă iubește, mă iubește cu mult mai mult decât mă veți iubi vreodată. Acum, firește, este supărat pe mine din cauza dumneavoastră și-i par necredincioasă, dar eu nu i-am dat niciodată dreptul să mă socotească a lui. M-am rugat să-și recapete amintirile și să-și găsească drumul spre casă. Se spune că odinioară ar fi fost un domn de vază cu palate, slugi, sate, păduri și pășuni. Numai că nu mai știe unde.

Pe stradă, pe când se grăbea să plece, se mai întoarse o dată după el. Zâmbi, ridică mâna și arătă patru degete, să-i amintească ora întâlnirii.

În Milano erau doi negustori de origine germană, frații Anselm și Heinrich Simpach, care strânseseră o avere frumușică și căpătaseră stima oamenilor

vânzând mărfuri din Levant; nu era om care să nu-i știe. La ei, deja de douăzeci de ani locuitori ai orașului, se duse Behaim. Se lăsă servit cu vin, migdale sărate și turtă dulce și le povesti pățania lui, rugându-i să-i arate pe ce căi îi permitea regimul ducelui să-l poată sili pe Boccetta să-și plătească datoria.

Dintre cei doi frați, Anselm, cel mai în vârstă, era un bărbat rotofei, greoi, cu o căutătură somnoroasă, care păru să se scoale cu oarece trudă din fotoliu să-l întâmpine pe Behaim; pe de altă parte, cel tânăr, vioi și sprinten nu contenea – fie că stătea jos, în picioare sau mergea de colo-colo prin odaie – să-și facă de lucru cu orice obiect îi pica în mână: un pahar de vin, o lumânare, un medalion, o legătură de chei, o pană de scris și din când în când până și cu o clepsidră de pe masă, care, de cum întindea mâna spre ea, îi atrăgea o privire mustrătoare din partea fratelui lui. Și câtă vreme Behaim le înfățișă starea de fapt și chestiunile legale, ceea ce făcu cu lux de amănunte, pentru a întări cât era de neclintit în hotărârea de a-și căpăta cei șaptesprezece ducați înapoi, căci doar era dreptul lui, asta era limpede ca lumina zilei, frații îl ascultară curtenitori, dar nepăsători; ba chiar cel mai în vârstă nu izbuti să-și înăbușe câte un căscat. Cum pomeni însă pentru prima oară numele lui Boccetta, ciuliră urechile, se tulburară și începură amândoi să-i vorbească lui Behaim cu atâta însufleţire, încât păru că fiecare din ei nu urmărea altceva decât să nu-l lase pe celălalt să ia cuvântul.

— E cu putință, domnule? Dar nu știați că acest Boccetta...

— Nu știați ce vă așteaptă și că el e...

— Un zgârcit e și-un pizmaș și-un mincinos și-un viclean, îl întrerupse fratele mai mic pe cel mai mare. Un hoț și un pungaș care nu știe ce-i aia cuvântul dat...

— Un om josnic, de nimic care n-are nici onoare, nici obraz, luă din nou cuvântul cel mare. Cei ca noi, dacă-l văd pe unul ca el pe stradă, trec pe partea cealaltă. Lasă clepsidra în pace, Heinrich, stă foarte bine la locul ei, pe masă! Unul de la care, cu toate că se trage din oameni distinși și nobili, te poți aștepta la orice ticăloșie. De mult s-au lepădat ai lui de omul ăsta.

— Om îl numești, Anselm? strigă fratele cel mic ieșindu-și din fire. E un monstru, un animal, un vierme respingător care-a reușit să se strecoare pe sub piele omenească. Pur și simplu nu-mi vine a crede, domnule Behaim, că v-a căzut pe cap nenorocirea asta, că...

— Cu tot ce-mi stă în putință, domnule, îl întrerupse fratele cel mare, vă stau la dispoziție. Dar pe Boccetta tare mă tem că nici eu...

— Să nu credeți cumva că sunteți singurul păgubit de el, Boccetta și-a petrecut toată viața...

— Înșelând și jefuind oamenii. Este dintre aceia care nu se tem de mânia Domnului pentru că nici nu visează cât este de aprigă și de aproape.

— Șaptesprezece ducați, ziceați? Mă minunează și mă mulțumește faptul că ați scăpat așa de ieftin. Căci Boccetta acesta o dată să vadă omul la față, și deja știe de cât îl poate mulge.

Ca întotdeauna când era prost dispus, Behaim își scărpina cu mâna stângă brațul drept.

— Eu nu mă las muls, spuse el hotărât. O să-mi dea înapoi cei șaptesprezece ducați, iar dacă nu o face, îl și văd vărsând lacrimi amare: căci îl așteaptă judecata.

Frații se uitară la el, unul scuturând din cap, celălalt zâmbind a milă. Pentru o clipă tăcură, părea acum că fiecare din ei voia să-l pună pe celălalt să vorbească. Cu o mișcare atât de hotărâtă, încât părea nespus de sprintenă pentru trupul său greoi, fratele cel mare îi luă mezinului neastâmpărat vasul de sticlă cu migdalele chiar înainte să fie scăpat pe jos.

— Of, Doamne! oftă el. Cât pe-aci să se petreacă o nenorocire. Să-l dați în judecată, ziceați? Pe Boccetta? Nu mai spuneți! Se vede că nu sunteți de pe-aici. Ce știți dumneavoastră despre legile acestui oraș?

— Și despre ce înseamnă un proces aici, la noi, se băgă din nou în vorbă mezinul, uitându-se după ceva care să înlocuiască vasul cu migdale. Mai ales pentru cineva care nu-i de-al locului și se mai pune și cu unul ca Boccetta. Scoase o legătură de chei și începu s-o arunce în aer, fiind cu băgare de seamă s-o prindă la loc. Chiar vă stă gândul la un proces? Atunci luați aminte: dumneavoastră veți fi cel ce-are să verse lacrimi amare.

— Și asta fără măcar să punem la socoteală înfățișările la tribunal, obiecțiile apărării, verificările și piedicile de formă, care sunt nenumărate.

— Ca să nu mai vorbim cum merg lucrurile aici cu încurcături, acuzații false și dosare care dispar fără urmă.

— Veți avea de-a face cu martori și referenți, cu procurori, avocați și locțiitori, cu grefieri și aprozi care-au să vă ceară, toți, până la ultimul, bani...

— Și, vreți, nu vreți, au să vă pună să plătiți în dreapta și-n stânga fără încetare și fără îndurare. Pentru întocmirea și predarea plângerii. Pentru protocol. Pentru citație, pentru ștampilă, pentru expertiza legală și pentru citarea fiecărui martor în parte...

— Și pentru că vi se va da permisiunea să vedeți dosarele. Veți avea de plătit pentru fiecare înscris judecătoresc și pentru fiecare observație trecută la dosar...

— Și pentru fiecare înregistrare, pentru fiecare redactare, pentru fiecare semnătură, până și pentru fiecare *salvo errore*[1]...

— Și într-o bună zi, spuse cel mare, veți afla cu mare uimire că plângerea v-a fost respinsă *in absentia*. Veți face tărăboi și veți cere reluarea procesului...

— Și așa o va lua totul de la capăt, continuă mezinul. Vă veți prăpădi banii și la urmă, când veți fi sătul până peste cap și veți dori să plecați acasă, veți avea atât de puțini bani...

— Încât n-au să vă ajungă nici de-un catâr sau de-o căruță, încheie cel mare smulgând cu țâfnă clepsidra din mâinile fratelui său.

— Atât de rău a ajuns justiția în ducatul milanez? murmură Behaim cătrănit. De-aia mi-a spus să mă așez cu fundul în urzicile din fața casei!

— Lăsați-mă în plata Domnului cu fundul dumneavoastră, strigă oțărât cel mai mare dintre frați,

1 Eroare exclusă (lat.).

care nu auzise decât acest cuvânt și-l tălmăcise în felul său. Mă faceți vinovat de cum merge justiția prin locurile astea? Eu vă spun cum stau lucrurile, omenește, și dumneavoastră, în loc să-mi mulțumiți că-ncerc să vă păzesc de rele, vă obrăzniciți. S-ar părea că e nevoie de ani buni până să-nvețe cum să se poarte unul de dincolo de munți.

— Să-mi fie cu iertare, spuse Behaim neînțelegând nimic din reproșurile care i se făceau. N-am vrut să vă supăr. Așadar, nu am să merg la judecată. Dar ce să fac în schimb? Numai când mă gândesc cum, de-atâta răutate, Boccetta nu doar păstrează banii, ci-și mai și bate joc de mine, și nu pot dormi noaptea.

— Dacă nu puteți dormi noaptea, fu de părere fratele cel mare, atunci citiți câteva pagini din Sfânta Scriptură. Așa trece timpul, mânia se potolește și în locul ei se-așterne oboseala.

— Vă foarte mulțumesc, răspunse Behaim. Dar așa nu-mi capăt cei șaptesprezece ducați înapoi.

— Căutați să-i dați uitării! îl sfătui mezinul. Încercați să vi-i scoateți din cap! Ștergeți-i din amintire! Nu se cade pentru cineva ca dumneavoastră să se tot certe pe șaptesprezece ducați cu un ticălos căruia oamenii cinstiți nici ziua bună nu i-ar da.

— Și fiți fără grijă, îl mângâie cel mare. Pe lumea cealaltă își va primi el pedeapsa cuvenită.

— Desigur, domnul meu, desigur, spuse Behaim. De asta n-am nici o îndoială. Dar pe lumea asta, cea de-aici, eu vreau să-mi văd banii înapoi.

— S-ar părea, îl mustră mezinul, că, atunci când vine vorba de bani, sunteți surd și orb la orice sfat.

— N-ar fi rău, fu de părere celălalt frate, să învățați să vă călcați pe inimă și să vă înfrânați poftele.

Pentru Behaim, asta fu picătura care umplu paharul.

— Pentru numele cerului! urlă el. Dar încetați odată! Destul! Nu știți cu cine aveți de-a face, și nici Boccetta habar n-are. Spre paguba lui, are să afle. Până acum nimeni dintre cei pe care i-a pus Necuratul să mă tragă pe sfoară nu a sfârșit bine.

Frații se uitară unul la altul, iar mezinul scoase un fluierat.

— Dacă asta v-ați pus în gând să faceți, începu el.

— Atunci înseamnă, firește, că luați în mâinile dumneavoastră pedeapsa dumnezeiască, îi dădu de gândit fratele cel mare.

— Pe de altă parte, nu știu pe mulți cărora le-ar plânge inima din pricina asta, fu de părere mezinul.

— Desigur, uneori așa ceva, cu măsură, face minuni, încuviință cel mare.

— Sporește dorința de plată.

— Numai că nu aveți voie să vă ocupați personal de asta. Toată stima pentru înzestrarea dumneavoastră, dar la așa ceva nu vă pricepeți. Un pic să întreceți măsura, și aveți neplăceri.

— De altfel, există alții pentru asta. Veți găsi oameni care pentru o sumă modestă vor face bucuroși...

— De pildă nu trebuie decât să vă duceți la cârciuma Mielul, nu departe de dom, și să întrebați de Mancino, iar dacă nu-l găsiți acolo, să lăsați vorbă la prietenii lui.

— El știe cu ce se mănâncă treburile astea. Îi dă pe nesimțite și cu atâta măiestrie o lovitură de cuțit acolo unde trebuie...

— Cât ai zice peşte, încheie fratele cel mare pledoaria, iar Behaim îşi aminti acum că în seara aceea, la cârciumă, chiar când începuse să i se urce vinul la cap, Mancino îi propusese un târg de felul acesta. „Nu trebuie să vă faceţi dumneavoastră griji, spusese. Lăsaţi totul în seama mea."

Joachim Behaim se ridică şi-şi luă paharul în mână.

— Vă mulţumesc mult, domnii mei! spuse el apoi. E un gând bun acesta, şi ce-mi place cel mai mult la el este că e uşor de înfăptuit. Ştiu cârciuma şi-l ştiu şi pe Mancino. De obicei cu greu mă las înduplecat să fac ceva ce încalcă legea. Dar în cazul ăsta, fiind vorba de Boccetta, mi se pare întemeiat şi just să mă supun obiceiurilor locului.

Şi, închinând, goli paharul.

7

Pentru a treia oară se întâlneau la locul știut – în păduricea de pini de pe drumul către Monza – însă de data asta nu mai rămaseră sub cerul liber, ci se adăpostiră la timp în cârciuma de lângă lac, fiindcă cerul era înnorat și amenințător, prevestind furtună. Când se apropiară, un uliu legat de o stinghie de lemn îi salută cu fâlfâit de aripi și cu un strigăt răgușit. Fiindcă hangiii lucrau la câmp în timpul zilei, un băietan servea în locul lor oaspeții ce mai picau când și când. În sala îngustă, băiatul îi aduse fetei lapte și pâine cu smochine, iar lui Behaim vin friulan în tărtăcuță.

— E mut din naștere, spuse fata după ce băiatul ieșise din odaie, așa că n-are cum să spună mai departe că am fost aici în tovărășia unui bărbat străin. Ghinionul lui e norocul meu – numai pe unul ca el mă pot bizui. E rudă cu un preot de aici din apropiere și lumea îi spune Nepotul.

Behaim gustase între timp vinul.

— Să nu te plângi mai încolo, îi spuse el fetei, că n-am fost cinstit cu tine. Căci trebuie să știi despre mine că sunt în stare să-mi vând și calul, și căruța dacă îmi place un vin. Și ăsta nu e rău.

— Beți cât poftiți, îl sfătui Niccola, căci nu aveți nevoie nici de cal, nici de căruță să veniți aici să mă vedeți.

În sporovăiala lor de îndrăgostiți aduceau mereu vorba de prima oară când se văzuseră, pe strada Sfântului Iacob, și se minunau că drumurile li se întâlniseră din nou, deși orașul era atât de mare și de ticsit.

— Era musai să te găsesc, se destăinui Behaim, fiindcă ai reușit ca dintr-o singură privire să mă faci să mă îndrăgostesc într-atât de tine, încât n-aș mai fi putut trăi fără să te revăd. De ușurat însă nu mi-ai ușurat căutările.

— Ce era să fac? întrebă Niccola.

— Nu te-ai mai întors pe strada unde ne-am întâlnit prima dată, și te-am căutat de-atâtea ori acolo, se plânse el. Am plecat până și din locuința care avea tot ce-i trebuie și m-am mutat într-o casă sărăcăcioasă de pe strada Sfântului Iacob, doar să mă pot uita după tine. Ore în șir am stat la fereastră căutându-te prin mulțime.

— Deci chiar voiați să mă revedeți? vru să știe Niccola.

— Ce întrebări pui și tu! spuse Behaim. Știi și singură că e de ajuns să-i arunci o singură privire unui bărbat, că i-ai și luat mințile.

— Ce mi-e dat să aud! se miră Niccola. Înseamnă că trebuie să nu mai fii în toate mințile să simți nevoia să mă revezi?

— Ei, taci și nu mai încurca iețele, că știi prea bine ce vreau să spun, zise Behaim. M-ai văzut, m-ai făcut să înnebunesc după tine și apoi ai zbughit-o iute ca o căprioară. Încremenisem, nu știam ce să fac mai

întâi. Și, crede-mă, m-aș fi vândut și diavolului să te regăsesc.

— N-ar trebui să vorbiți așa, spuse Niccola, făcându-și cruce.

— Iar pentru că te-am întâlnit din nou, continuă Behaim, nu am de mulțumit decât norocului care m-a dus la timpul potrivit taman în cârciuma unde te aștepta Mancino. Tu n-ai făcut nimic pentru asta.

— Chiar nimic? întrebă Niccola cu zâmbetul pe buze și bujori în obraji. Mancino e supărat pe mine. De-atunci nu s-a mai arătat, mă ocolește.

— Mai nimic n-ai făcut, spuse Behaim. Pe el l-ai căutat – pe Mancino, nu pe mine.

— M-ați văzut venind, dar nu v-a trecut prin minte să ieșiți după mine, îi reproșă Niccola. M-ați văzut și m-ați lăsat să vă scap printre degete. Îmi amintesc că stăteați cu o cană de vin dinainte și nu prea vă îndurați s-o lăsați singură pentru mine. Aici se oprește zelul dumneavoastră. Eu, în schimb, văzându-vă cu Mancino, mi-am zis: „Stai așa, Niccola, de nu e ăsta un prilej să..."

Întocmai aceste vorbe le așteptase Behaim, însă nu se mulțumi cu ele, voia să mai audă și altele asemenea din gura ei, așa că o iscodi în continuare:

— M-ai zărit deci cu Mancino. Și ce-ai văzut la mine?

— Păi, m-am uitat o dată, povesti Niccola, m-am uitat a doua oară și n-am văzut nimic care să nu-mi fie pe plac la dumneavoastră.

— Ce-i drept, strâmb nu-s, olog nu-s și nici cruciș nu mă uit, spuse Behaim mângâindu-și obrajii, barba și mustața.

— Așa că mi-am spus în sinea mea: „Tu știi, Niccola, că într-ale iubirii câteodată femeia e cea care trebuie să facă primul pas", urmă fata. Însă, firește, mă întreb dacă am făcut ce se cuvine.

— Să nu te îndoiești de asta! spuse Behaim hotărât. Ai făcut întocmai ce trebuia. Doar știi ce simt pentru tine și știi că aș fi înnebunit de dorul tău.

— Știu, mi-ați spus-o, zise Niccola. Și poate că mă iubiți cu adevărat, însă nu altfel decât iubește un domn de vază o biată fată: cu măsură.

Spunând acestea, privirea îi rătăci pe fereastră, spre lacul și copacii dimprejur, care păreau să se înfioare sub stropii de ploaie, și ceva din apăsarea ce plutea afară i se furișă în suflet.

— Ar fi nesăbuit din partea mea să mă aștept la mai mult, adăugă ea.

— Nu sunt domn de vază, o corectă Behaim. Sunt negustor, mă târguiesc cu unii și cu alții, așa-mi croiesc drum prin viață. Aici, la Milano, am vândut doi cai și din ce-am scos pe ei am să trăiesc o vreme. Și tot aici mai am – chipul i se întunecă, fiindcă se gândea la Boccetta – de recuperat o datorie.

— Slavă cerului! exclamă fata. Credeam că sunteți de viță nobilă. Așa e mai bine. Fiindcă e rău când în dragoste unul poartă mătăsuri, iar celălalt zdrențe.

— Ce înseamnă asta? exclamă Behaim, care, cu mintea la Boccetta, nu ascultase cu luare-aminte. Pentru că nu sunt de viță nobilă mă faci o zdreanță?

— Eu, îl lămuri Niccola, sunt zdreanța, iar dumneavoastră mătasea.

— Tu, o zdreanță? Ce tot spui acolo? se înfierbântă Behaim, uitând de Boccetta. Zdreanță! Știi tu

prea bine, dar vrei doar să mai auzi o dată: că-n tot Milanul nu e fată mai frumoasă și mai dragă și că niciunde n-am să găsesc alta ca tine.

Niccola roși de plăcere.

— Așadar, vă sunt dragă?

— Cum ai reușit? întrebă Behaim. Sigur nu mi-ai strecurat în vin ori în supă câteva petale de nu-mă-uita? Căci, trebuie să știi, când nu te am lângă mine nu-mi stă mintea la altceva. În viața mea n-am fost atât de îndrăgostit.

— Mă bucur, spuse Niccola. Asta mă face fericită.

— Dar tu? întrebă Behaim. Tu ce simți pentru mine? Mă iubești?

— Da, spuse Niccola. Nespus de mult.

— Mai spune-o o dată!

— Vă iubesc tare mult! Îmi sunteți foarte drag.

— Și prin ce semn, prin ce faptă ai de gând să mi-o dovedești?

— E oare nevoie de vreun semn? Știți că așa e.

— Când ne-am întâlnit prima oară, spuse Behaim, mi-ați făgăduit un sărut și încă multe altele.

— Să fi făcut eu asta? sări Niccola.

— Da, din priviri. Aveai în ochi o promisiune. Și acum, că lucrurile sunt pe un bun făgaș, îți cer să ți-o împlinești.

— Bucuroasă am să mă las sărutată, îi făgădui Niccola, dar nu aici, unde acest băiat, Nepotul... Nu, vă rog, nu acum, ascultați-mă! De ce nu m-ați sărutat ieri, când...

Voia să-i aducă aminte că în urmă cu o zi, singuri și nestingheriți în pădurice de pini, rămăsese nesărutată; dar nu mai apucă, fiindcă, socotind că sosise

clipa nimerită, o și trăsese înspre el. Și în vreme ce, luându-l de gât, se lăsă în voia dezmierdărilor lui, reuși să nu-i scape nici ușa, nici fereastra și să pândească în același timp și pașii Nepotului coborât în pivniță după vin.

Se scurseră câteva clipe până când Behaim îi dădu drumul.

— Ei? întrebă el. Ce-mi face aleasa inimii?

— Este a dumneavoastră, spuse Niccola cu o mică și încântătoare plecăciune. Și pare să fie adevărat ce se tot spune: o gură sărutată nu-i o gură păgubită.

Și-și trecu, ca o mâță care s-a furișat la oala cu smântână, limba peste buze.

— Vrei să spui, vru să afle Behaim, că nu te-a mai îmbrățișat și nu te-a mai sărutat vreodată un bărbat?

— Nu trebuie să știți chiar tot, spuse Niccola. Poate că sunt din acelea care se lasă sărutate la fiecare colț de stradă.

— Trebuie să știi însă, o avertiză Behaim, și, ca să nu avem prilej de ceartă, ți-o spun de pe-acum: nu sunt dintre cei care se mulțumesc doar cu sărutări.

— Am băgat de seamă, spuse Niccola străduindu-se să dea vorbelor ei un ton mustrător. Când m-ați sărutat, v-ați lăsat mâinile să se joace în voie. Asta a fost foarte necuviincios. Eu, una, nu v-am făgăduit că după un timp atât de scurt...

Amuți, căci băiatul se afla în odaie cu un urcior de vin în mână. Se făcu stacojie de rușine, fiindcă nu știa cât ascultase din cuvintele ei. Se duse la fereastră și privi lacul și drumul către Monza. Stătuse ploaia. Uliul își zbârlea penele și își ascuțea ciocul de lănțugul care-l ținea prins.

Încet, fără să-și miște buzele, își spuse: „O fi adevărat că mă iubește, nu pare din aceia care se întrec cu vorba. Da, cred că-i sunt dragă. Dar o fi iubit de-acum atâtea femei! O, Doamne, nu mă lăsa! Fie ca ceea ce s-a înfiripat între noi să se termine cu bine pentru mine. Fiindcă – n-am cum să Te mint, iar Tu oricum o știi deja – de mă vrea, voi fi a lui".

Așa cum obișnuia deseori, în această după-amiază ploioasă messer Leonardo se dusese la piața de păsări, deschisă de două ori pe săptămână în apropiere de Porta Nuova. În timp ce se plimba printre tarabe, dughene, corturi și roabe, privind păsările din temnițele lor de răchită sau sânger, afla de la păsărari în ce fel și prin ce șiretlicuri amăgeau păsările cu plase, fluierături ademenitoare și nuiele unse cu lut și-i asculta plângându-se cât de puțin se câștiga din acest meșteșug pentru câtă băgare de seamă, răbdare și silință cerea el.

Apoi, pentru jumătatea de scud care în dimineața aceea își croise în mod neașteptat drum în buzunarul său, messer Leonardo târgui mai mulți scatii, două mierle, doi pițigoi și o gheonoaie pestriță, cărora, după obicei, voia să le dea drumul într-o pădurice sau pe vreo câmpie din afara orașului. Asta fiindcă îi făcea mereu plăcere să vadă cât de diferit se purtau păsările când după o lungă captivitate dădeau din nou de libertate – cum unele fâlfâiau nehotărât din aripi, de parcă n-ar fi știut că sunt slobode, în vreme ce altele piereau ca prin minune în înaltul cerului.

O pornise în tovărășia unora dintre prietenii săi pe drumul către Monza, iar unul din ei, Matteo

Bandello, care în pofida vârstei fragede se bucura de o oarece apreciere ca scriitor de novele și povestitor, ducea coliviile. Venise anume de la Brescia cu o zi înainte ca să vadă unde ajunsese messer Leonardo cu *Cina cea de Taină*.

— Tare-aș vrea, îi spuse el poetului Bellincioli, care mergea alături de el, ca în povestirea cu care mă chinuiesc acum și pe care-am de gând s-o numesc „Poveste cu tâlc" să pot exprima fie și doar o părticică din bogăția formelor și a țesăturilor pe care messer Leonardo a lăsat-o să se vadă în toate operele sale. Iar această bogăție și plinătate este cu atât mai uimitoare, cu cât trebuie să nu uităm cât este de nouă pictura în zilele noastre, căci până în timpul lui Giotto a stat ascunsă, îngropată sub neștiința și nesăbuința oamenilor.

— Pe nedrept, lămuri messer Leonardo, lauzi tu puținul neînsemnat pe care l-am făcut până azi în pictură. Se prea poate să fi învățat câte ceva de la dascălul meu, maestrul Verrocchio, așa cum și el o fi prins una, alta de la mine. Însă abia aici, la Milano, cu *Cina cea de Taină*, am devenit pictor.

— Și din această pricină, adăugă Bellincioli cu o urmă de zeflemea în glas, nu v-ați dori nimic mai mult decât ca tot restul vieții să fiți lăsat să lucrați la *Cina cea de Taină* și să vă jucați cu vernis pe culori.

— Nu am dorință mai mare, îi răspunse Leonardo, decât să duc la bun sfârșit această lucrare, pentru că atunci am să mă pot dărui cu trup și suflet studiului matematicii, fiindcă numai în ea poate fi recunoscută hotărârea divină. Însă până atunci, la această *Cină de Taină*, Cerul și pământul deopotrivă trebuie

să-mi stea alături, ca să poată ieşi din ea ceva măreţ, nepieritor, care să dăinuiască după mine. E adevărat că de ceva vreme nu mă prea ascultă pensula şi culorile. Dar pentru lucrarea asta doi sau trei ani nu înseamnă nimic. Nu uitaţi că sunt pictor, şi nu animal de povară. Chiar dacă nu iau mereu pensula în mână, tot stau zi de zi două ceasuri în faţa peretelui şi chibzuiesc în ce locuri să aşez personajele, ce înfăţişare, ce postură şi ce gesturi să le dau. Ca să nu mai pomenesc de munca anevoioasă de pe străzi, din cârciumi şi de prin alte locuri care, în treacăt fie vorba, azi de dimineaţă mi-a adus jumătate de scud. Tare bine-venit mi-a fost bănuţul acesta, căci fără el n-aş fi putut elibera micii prizonieri pe care-i poartă acum Matteo în spinare.

Şi, întrebat ce însemnătate deosebită avea această jumătate de scud, Leonardo povesti:

— Voi ştiţi că munca la această pictură în care-i voi zugrăvi pe Mântuitor cu apostolii în jurul mesei îmi pune tam-nisam piedici care îmi răpesc mult timp: uneori îmi trebuie o zi întreagă să-l urmăresc pe unul în toate drumurile sale, a cărui bărbie, frunte, barbă sau al cărui păr îmi atrage atenţia; numai aşa pot să-i cercetez natura şi firea, ca să-l fac apoi după chipul lui pe Iacob, pe Simon Petru ori pe altul din cei doisprezece. Ei, azi de dimineaţă s-a întâmplat ca unul pe care-l urmăream astfel să se întoarcă spre mine înciudat: „Nesuferitule, ia-ţi scudul înapoi, s-a răstit, şi să ştii că l-am găsit pe jos, în noroi – acum nu te mai ţine scai de mine, iar pe viitor ai grijă unde-ţi ţii banii!“ Zicând acestea, a plecat, şi l-am văzut apoi multă vreme bodogănind – astfel, domnilor, am

dobândit jumătatea de scud, mai mult n-aveam, căci ieri i-am cumpărat servitorului meu, Giaccomo, pe care voi îl numiți Hrăpărețul, niște pânză pentru o haină și o beretă, ca să am în sfârșit liniște – îmi vâjâia capul de dorințele, ofurile și vaietele lui.

— Și după ce v-ați aruncat banii pe acest pierde-vară mincinos, pe acest hoțoman care vă fură cearșafurile să întețească focul în sobă cu ele, n-ați găsit pentru jumătatea de scud o întrebuințare mai bună decât să o risipiți la piața de păsări? se înfierbântă sculptorul Simoni, care mergea cu Marco d'Oggiono în spatele lui messer Leonardo.

Scriitorul de novele Bandello, care ducea în spinare cinci sau șase colivii, se opri și-și îndreptă chipul vesel, tineresc spre sculptor, pe care, de când îl știa, obișnuise să-l folosească drept țintă a farselor și a snoavelor sale.

— Cum, maestre Simoni, spuse el alăturându-i-se, nu știați că messer Leonardo vrea să afle taina zborului de pasăre? În scurt timp va fi a lui, pentru asta sunt aici aceste mici făpturi, scatiii și pițigoii pe care mi i-a pus în spate. Rolul dumneavoastră în toată această istorie este, desigur, mult mai mare și mai însemnat decât al meu. Parcă văd ziua în care-am să vă aflu zăcând la spital, unde veți...

— La spital? Pe mine? se sperie sculptorul.

— Firește. Cu mâinile sau picioarele frânte, după caz, continuă Bandello, dar acoperit de glorie. Pe noi, ceilalți, ne roade invidia că dumneavoastră sunteți alesul lui messer Leonardo să fiți primul muritor care, asemenea unui zeu, să atingă norii cu aripi de vultur!

— Aripile nu e încă deloc sigur c-au să fie de vultur, îl contrazise d'Oggiono. Mie messer Leonardo mi-a spus că pentru maestrul Simoni a pregătit niște aripi de liliac. Doar știți că sunt mult mai ieftine decât unele de vultur.

— Ce tot îndrugați acolo ? strigă sculptorul îngrozit. Pentru numele Cerului ! Nu s-a gândit messer Leonardo că sunt în plin lucru la *Ecce homo*[1] ? Și nu știe și că pe vremea asta mai trebuie să-mi hrănesc și tatăl, care este suferind și nu mai câștigă din meseria lui ? Eu, să ating norii ! Și fără să mă întrebe înainte ! Dar ce crede el ? Să ajungă bătrânul, bolnav cum este, să cerșească pe străzi ? Și dumneavoastră – se îndreptă acum vijelios spre tânărul Bandello – o paiață, un trântor, care nu se îngrijește de nimeni pe lumea asta...

— Gândiți-vă, maestre Simoni, se apără Bandello, că dumneavoastră, atât de priceput în a dovedi cu dalta, cuțitul și ciocanul lemnul cel mai zdravăn, aveți o musculatură a brațelor mai puternică decât oricine – de aceea messer Leonardo v-a ales pe dumneavoastră pentru această slujbă, și nu pe mine, care după cum vedeți nu fac decât să duc ce e mai ușor. Nu fiți, deci, supărat. Îmi fac și eu partea mea. Fără să crâcnesc am dus în spinare tot drumul coliviile cu mierle, scatii și pițigoi, ca să-i fiu de folos lui messer Leonardo. Vorbiți fără teamă și fără ocolișuri cu el, maestre Simoni. Spuneți-i că vreți aripi de vultur – numai ele, nu niște amărâte de aripi de liliac, sunt demne de dumneavoastră. Duceți-vă și vorbiți cu el.

---

1 „Iată omul!" Cuvinte spuse de Pilat din Pont arhiereilor, înfățișându-li-l pe Isus. V. Ioan, 19, 5.

Arătă spre messer Leonardo, care le-o luase înainte și aștepta acum cu Bellincioli în fața cârciumii de la malul lacului, în care Niccola și Joachim Behaim își rosteau vorbe dulci.

Pictorul d'Oggiono îl luă de după umeri pe sculptor și vorbi ca și cum ar fi avut să-i dea un sfat prietenesc.

— Ascultați-mă! spuse el. Cu aripi de liliac lucrurile n-au să iasă chiar așa de prost. Firește, n-au să vă poarte până la nori, veți rămâne mereu mai jos deasupra pământului, dar, când veți cădea, o să scăpați doar cu o sperietură – în cel mai rău caz cu un picior rupt. Și o să puteți termina și *Ecce homo*, și tot ce poftiți, fiindc-aveți să vă bucurați de și mai multă apreciere – nimeni n-are să ia în seamă că șchiopătați nițel sau că vă trageți un picior. Ascultați-mă deci pe mine, și nu pe Bandello, nu vă vreau decât binele. Vorbiți degrabă cu messer Leonardo și cereți-i aripi de liliac!

Sculptorul îl privi încurcat și deznădăjduit pe d'Oggiono, pe al cărui chip nu se clintea nici un mușchi. Până să apuce însă să-l prindă din urmă pe messer Leonardo ca să-i ceară socoteală, privirea îi căzu pe Matteo Bandello, care nu-și mai putea stăpâni râsul, și-și dădu seama că fusese luat peste picior. Cu toate că pe de-o parte se simțea tare ușurat că nu trebuia să îndure primejdii și să-și pună viața în joc în înaltul cerului, îl cuprinse mânia și începu să blesteme ca un păgân.

— La călău cu voi, netrebnicilor, să vă smulgă limbile păcătoase din gură! strigă el după ce le urase să-i lovească ciuma, vărsatul, lepra și toate nenoro-

cirile pământului și otrăvise aerul pe care-l respirau. De la bun început n-am crezut nici o iotă din toate câte mi-ați îndrugat. Pe mine nu mă duce nimeni de nas așa ușor! Nu pe mine!

Și își șterse broboanele de sudoare rece de pe frunte, mărturie a spaimei de moarte prin care trecuse.

Între timp, la cârciuma de pe malul lacului, messer Leonardo îi deslușea poetului Bellincioli cât de trebuincios este pentru un pictor să cunoască și să înțeleagă cu de-amănuntul anatomia nervilor, a mușchilor și a tendoanelor.

— La fiecare dintre mișcările atât de felurite ale corpului omenesc, la cea mai mică sforțare trebuie să-ți poți da seama care mușchi anume creează acea mișcare și încordare, pentru a putea zugrăvi limpede zvâcnirea lui, și nu a altor mușchi. Iar cine nu poate, acela să picteze un mănunchi de ridichi, dar nu corpul omenesc.

Se întoarse către ceilalți, care între timp îi ajunseseră din urmă, și spuse:

— Nu rămânem aici, iar tu, Matteo, va trebui să-ți mai duci povara o bucată de drum, n-am știut că vom avea de-a face cu un asemenea zurbagiu.

Arătă spre uliul încătușat, care fâlfâia agitat din aripi și scotea țipete furioase.

— Da, mai bine plecăm de-aici, fu de părere Bandello. Simte păsările pe care le port în spinare și le sperie de moarte cu țipetele lui. Nici una nu-și va părăsi temnița atâta vreme cât se va ști în preajma acestei rubedenii prădătoare.

O porniră mai departe, către pădurícea de pini. Sculptorul rămase o clipă locului și se uită spre cârciumă. Apoi îi prinse pe ceilalți din urmă.

— A dispărut, nu se mai arată privirii, dădu el raportul. N-ați văzut-o? Doar o clipă s-a arătat la fereastră, dar tot am recunoscut-o.

— Pe cine ați recunoscut? întrebă pictorul d'Oggiono.

— Pe fată, pe Niccola, răspunse sculptorul. O știți, e fata cămătarului. Deși nu-mi aruncă niciodată vreo privire când se întâmplă să treacă pe lângă mine, eu mă bucur ori de câte ori o văd. E încântătoare. De Sfântul Eustorgio se duce la slujbă.

— Da, este frumoasă, spuse messer Leonardo. Când Dumnezeu i-a creat chipul, a înfăptuit o mare și grozavă minune.

— A venit aici din Florența – de la florentine are mersul acela unduitor, o ridică în slăvi sculptorul.

— Și totuși, făcu poetul Bellincioli, mersul și frumusețea au lăsat-o fără soț, fără iubit.

— Cum fără iubit? strigă tânărul Bandello. Nu vedeți că maestrul Simoni se dă de ceasul morții din dragoste pentru ea? Nu v-ascundeți, maestre Simoni! Duceți-vă la ea și vorbiți-i, spuneți-i ce simțiți!

— Să-i vorbesc? se miră sculptorul. Credeți că e așa ușor?

— Nu mai fiți așa de rușinos și duceți-vă, îi spuse junele Bandello. Luați-vă inima-n dinți, sunteți un bărbat impunător și chipeș, nu cred c-are să vă trimită la plimbare. Sau vreți să încerc eu? Nu-i nevoie decât de vorbe potrivite.

Se prefăcu că se află în fața fetei, și, în ciuda poverii din spinare, îi reuși o plecăciune destul de grațioasă.

— Domnița mea, începu el. Dacă nu vă supăr... Nu! Asta e prea obișnuit. Frumoasa mea domniță, având norocul și surpriza să vă întâlnesc, vă rog din toată inima să-mi primiți iubirea și să mă învățați cum aș putea s-o obțin pe-a dumneavoastră! Ce părere aveți, maestre Simoni? Vă place? Deh, vorbe meșteșugite din acestea nu le găsești la poticar.

— Dar lăsați fata în pace, spuse Bellincioli. E îndeajuns de deșteaptă să nu se prindă în așa ceva, căci știe că la urmă batjocura și disprețul s-ar alege de ea. Credeți-mă, frumusețea nu-i o binecuvântare, când ești fiica lui Boccetta.

O vreme își continuară drumul în tăcere.

— Vă spun eu că are un drăguț, spuse deodată d'Oggiono, cu el era acum. Trebuie să fie străin de acest oraș, unul care nu știe ce tată are. În cârciuma asta așadar își întâlnește ea iubitul. Tare-aș vrea să știu...

Dădu din umeri și nu mai pomeni nimic despre asta.

— Au plecat, spuse Niccola, întorcându-se ușurată în brațele lui Joachim Behaim. Era messer Leonardo cu prietenii săi, iar printre ei precis sunt câțiva care mă cunosc. Ce m-am speriat! Dacă m-ar fi văzut aici – nu, jur că nu mi s-ar fi putut întâmpla ceva mai rău.

8

Când Joachim Behaim îi povestise cum, pentru a mijloci o revedere, se mutase într-o mansardă prăpădită al cărei singur folos era că pe fereastră putea să vadă pe strada Sfântului Iacob tocmai locul unde se întâlniseră întâia oară, ea voise de îndată să vină în această mansardă prăpădită, să fugă, să zboare să vadă cum trăia iubitul ei acolo. Nu o mai apăsa gândul că i-ar fi putut ieși vorbe, fiindcă dragostea era atât de mare, încât biruise în ea temerile, îndoielile și șovăielile. Cum însă Behaim nu o poftea la el, ci o tot ținea una și bună cum se uitase zadarnic după ea, așteptând ceasuri de-a rândul la fereastră, ea hotărî că trebuia să ia singură frâiele în mână.

— Sper că nu vă închipuiți, spuse ea zâmbindu-i iubitului ei, c-am să vin în odaia dumneavoastră, bună, rea cum o fi. Știți prea bine că așa ceva încalcă datina, așa că nu mi-o veți cere. Nu vreau să tăgăduiesc că se află în acest oraș destule femei care ar face-o bucuroase, însă nu mă număr printre ele – și asta știți prea bine. Nu s-ar cuveni! Iar dacă mi-aș călca pe inimă și, de dragul dumneavoastră, aș face-o – spuneți drept, ce-ar gândi oamenii din casa dumneavoastră despre mine? Da, poate aveți să faceți în așa

fel, încât să nu-mi iasă nici unul în cale, dar v-ați gândit că după ce mă voi fi furișat pe poarta pe care-o veți lăsa deschisă pentru mine s-ar putea să fiu văzută de cineva, și-atunci? Doamne păzește! Nici nu vreau să mă gândesc la asta, s-ar duce bunul meu nume, m-ar arăta cu degetul în tot orașul. De aceea este mai cuminte nici să nu mai vorbim despre asta, nu credeți? Dacă țineți câtuși de puțin la onoarea mea, trebuie să vă scoateți totul din cap.

Posomorât, Behaim își scărpină cu mâna dreaptă brațul stâng, așa cum făcea de fiecare dată când ceva nu-i era pe plac. Dădu vina pe sine, socotindu-se un prostănac ce nu știa cum să ia lucrurile. Știa că nici pomeneală să-i fi făcut Niccolei propunerea căreia i se împotrivea ea cu atâta înverșunare, dar se temea că pesemne cu vreo vorbă pripită și necugetată o lăsase să-i ghicească gândurile și astfel stricase totul.

— Tare mă tem, urmă fata după un răgaz de gândire, că aveți dreptate: aici, la cârciumă, printre ochi iscoditori, nu mai suntem în siguranță. La asta m-am tot gândit și eu: acum câteva zile messer Leonardo cu tovarășii săi, iar ieri, v-am povestit, venind încoace am întâlnit un om care nici nu știu să vă spun cum m-a privit – așa, de parcă ar fi știut și de mine, și de dumneavoastră, și de tot. Mă îngrijorează asta. De credeți că s-ar putea într-adevăr ca, nevăzută și fără primejdie – poate cu o năframă pe față? – să... Dar ce folos? Mi se spune – deseori mi s-a spus asta – că mă recunoaște lumea de la depărtare, după mers. Spune-mi, iubitule, găsești că merg într-un fel anume, care mă deosebește de celelalte? Nu? Ba da? Adevărat? Și crezi că m-aș putea încumeta, totuși? E

nevoie de mult curaj, crede-mă, și eu nu sunt prea curajoasă. Dar trebuie să fie și pentru asta un sfânt – un sfânt căruia să i se roage o biată fată atunci când vrea să ajungă la cel pe care-l iubește. Pentru toate câte sunt de făcut pe lumea asta există un sfânt care te poate ajuta. Când eram mică, m-au pus să mă rog Sfintei Ecaterina, ca să învăț repede să scriu și să citesc. Cu ajutorul ei am învățat să cânt la lăută și să torc lână, fiindcă de-atunci voiam să-mi câștig pâinea astfel, dar mult mai tare mă încântă să fac flori din hârtie colorată, sunt foarte îndemânatică cu foarfecele. Dragul meu, spune-mi dară: înainte să vin, să aprind o lumânare pentru Sfânta Ecaterina, sau mai bine pentru Sfântul Iacob? Că doar lui îi e închinată strada. Cel mai bine-ar fi să-l am de partea mea pe sfântul hoților, care-i ocrotește să intre nevăzuți în casele oamenilor. Dar nu-i știu numele. Mancino, el ar putea să mi-l spună, îi știe pe toți din breasla asta. Dar e supărat, de zile întregi nu mai vorbește cu mine.

Apoi, după ce printre sărutări și dezmierdări și mărturisiri de iubire hotărâră ziua, ora și ce li se mai păru însemnat, Niccola își luă dintr-o privire rămas-bun de la cârciuma care le fusese de ajutor și se strecură afară. De pe drum, învăluită în lumina palidă a sfârșitului de zi, îi arătă iubitului ei – care, mulțumit nespus de reușita pe care-o credea a lui, se uita după ea pe fereastră – trei degete ca să-i amintească s-o aștepte a doua zi la ceasurile trei ale după-amiezii.

Fiindcă avea acum sarcina ca iubita lui, când avea să intre în casă și să urce la el, să nu fie tulburată de

priviri curioase, Behaim socoti înțelept să vorbească din nou cu negustorul de lumânări. Îl găsi la bucătărie, pregătindu-și cina: prăjea castane și cocea mere pe o plită fierbinte.

— Intrați, intrați, nu stați acolo! îl întâmpină negustorul de lumânări, bucuros de cineva cu care putea sta de vorbă; în semn de bun-venit flutură deasupra capului ca pe tăișul unei săbii lingura de lemn cu care amesteca și întorcea castanele. Sigur ați venit să vă poftiți la masa mea de seară: doar geme casa de miros de mere, iar castanele sunt dintre cele mai bune din câte le găsiți în piață, sunt din Brescia. Avem destul pentru doi, masa o pun de îndată și vă mai aduc și o salată cu ierburi alese. Azi sunteți oaspetele meu, mâine sunt eu al dumneavoastră. Stați jos și luați cu nădejde!

Și, cum era printre cele mai mari plăceri ale sale să-și facă rost de la alții de o masă pe săturate, adăugă:

— Dacă vreți, vă spun de pe-acum bucatele mele preferate, ca să aveți timp să le pregătiți pentru mâine. Ce părere aveți de-un purcel de lapte pentru amândoi?

— Am venit, începu Behaim scărpinându-și brațul stâng, să vă spun că mâine...

— E zi de post? îl întrerupse negustorul de lumânări. Da, știu. Dar în asta nu sunt mai breaz ca un turc. Un purcel de lapte sau o potârniche, de vă e mai la îndemână, nu strică nici vinerea, iar de credeți că e păcat, atunci nu-i unul care să nu se ducă cu puțină apă sfințită. Însă, cum doriți, putem ține postul ca doi buni creștini cu o tocană de lin sau, și mai bine, cu crabi în unt pe pâine prăjită – asta e masa potrivită pentru post.

Și dădu capul pe spate, închise ochii și se prefăcu că, unul câte unul, crabii i se topeau în gura-i pofticioasă.

— Chiar dacă nu azi sau mâine, odată ș-odată vom mânca noi împreună, spuse Behaim. Acum am venit doar să vă spun că mâine o aștept la mine. Îmi face o mare onoare că a primit să vină.

— Cine vine? întrebă negustorul de lumânări fără prea mare curiozitate și curăță, smuls din visarea la bucatele care-i plăceau, două castane pe care și le îndesă în gură.

— Cea pe care-o căutam. Am găsit-o, îl lămuri Behaim.

— Nu știu pe cine căutați. Pe cine ziceți c-ați găsit? vru să știe negustorul de lumânări.

— Pe fată. Pe cea de care v-am vorbit, aduceți-vă aminte!

— Deci ați găsit-o. Asta nu mă miră, își dădu cu părerea negustorul de lumânări. Nu v-am spus eu c-o s-o găsiți? V-am spus și unde s-o căutați, n-ați avut decât să-mi urmați sfatul. Acum vedeți și dumneavoastră cât îmi dau silința să vă fiu de folos în toate cele, străin cum sunteți în oraș și pe deasupra nici prea descurcăreț ori umblat. Și acum, că datorită mie ați reușit să o revedeți, tot vă mai înnebunește atât?

— Cunoscându-i între timp firea, sunt și mai îndrăgostit ca la început, îi mărturisi Behaim.

— Dac-ar fi să vă dau crezare, s-ar zice atunci că-i o muierușcă pe cinste, păru să înțeleagă negustorul de lumânări. Vă mai dau un sfat. Luați-o și bucurați-vă de ea, țineți-o câteva zile, dar nu prea mult – și-apoi mi-o dați mie, iar dumneavoastră vă găsiți alta.

— Cum naiba să fac așa ceva? întrebă Behaim mirat și surprins. Doar vedeți că mi-a căzut cu tronc.

— Tocmai pentru că văd prea bine asta, vă dau, prietenește, povața asta pentru care într-o bună zi aveți să-mi mulțumiți și să-mi strângeți mâna. Se vede cu ochiul liber că e una care n-are nevoie nici de tobe, nici de fluiere să-i pună pe bărbați să dănțuiască. Dacă vă afundați prea tare în bâlciul acesta amoros, în curând n-o să mai știți pe unde să scoateți cămașa, și-atunci nu veți mai fi în stare să-i dați papucii.

— Să-i dau papucii?

— Da. Să vă descotorosiți de ea cuviincios până nu e prea târziu.

— Nu mai spuneți! strigă Behaim. Ascultați-mă bine, nu-mi stă mintea decât la un singur lucru: să fac tot ce-mi stă în putință să rămână a mea, n-am de gând ca povestea aceasta să se termine prea curând, de-aceea, când plec, sunt hotărât s-o iau cu mine; fiindcă dintre toate pe care le-am întâlnit vreodată este cea mai bună, cea mai frumoasă și cea mai deșteaptă, și nu se află pe lumea asta prea multe lucruri care înseamnă pentru mine la fel de mult ca iubirea pentru ea.

Și abia după ce îl lămuri astfel pe negustorul de lumânări cum stau lucrurile își găsi timp să răsufle.

— Of, iubirea! spuse cu un oftat prelung negustorul de lumânări. Ce știți dumneavoastră despre ea? Plăcere dulce pentru o clipă și jale amară pentru o veșnicie – asta e iubirea, dacă nu vrem s-o numim, precum filozofii, o simplă nălucă ce otrăvește simțurile. Prea bine, vă închipuiți că o iubiți și sunteți

hotărât să n-o lăsați să plece – ar fi o prostie să vrei să-i faci aceluia un bine, care nu știe să-l prețuiască. Să nu mai vorbim despre asta. Și celălalt de care m-ați întrebat? V-a înapoiat banii pe care vi-i datora?

— Nu-mi pomeniți de el! spuse Behaim, înfuriindu-se. Dar de plătit are să plătească, de asta puteți fi sigur, are să mă roage chiar să primesc cei șaptesprezece ducați.

— Tocmai ce mi-a venit în minte, spuse negustorul de lumânări în timp ce dădu iama în merele coapte, că poate iubita dumneavoastră are vreo prietenă tânără și frumoasă, doar le vezi aproape mereu câte două pe fetele astea. Dac-ar aduce-o și pe ea, n-aș avea nimic împotrivă, căci în patru sporovăiala e mult mai plăcută decât în trei.

— În trei? În patru? îi sări țandăra lui Behaim. Ce tot vorbiți acolo? Nici să n-aud de așa ceva, vreau să fiu singur cu ea. Ce-i așa de greu de priceput?

— Ei, uitați, eu chiar nu pricep, spuse scuturând din cap negustorul de lumânări. De ce vreți să-i luați plăcerea să se bucure și de tovărășia mea? Dacă sunt în toane bune, merită să mă aibă cineva în preajmă, credeți-mă că știu ce spun. Fiecare cuvânt e o glumă, sunt atât de vioi, strălucesc, toată lumea mă ascultă și nu se poate opri din râs.

— Țineți bine minte ce vă spun! sări neamțul, care-și pierduse deja răbdarea. O aștept mâine la ceasurile trei și vine pentru că i-am promis că nu va da aici de nici o față străină. Vă sfătuiesc deci să nu care cumva să vă zărească, fiindcă, dac-are să vă vadă fie și doar pentru o clipă nasul, am să vin și-am să vă trag o chelfăneală atât de zdravănă, c-au să se certe

doctorii săptămâni de zile cum să vă pună pe picioare. Din ăsta mi-s. M-ați înțeles?

— Cum vreți. Cum vreți, spuse, mai mult uluit decât jignit, negustorul de lumânări. N-am să ies din prăvălie, și acest hatâr prietenesc am să vi-l fac. Cu amenințările n-ajungeți nicăieri, dar cu vorba bună faceți ce vreți cu mine. Un lucru voiam doar să vă mai spun: Știți c-au crescut prețurile la grâne și vinul se scumpește, iar în iarna asta atât de aspră a trebuit să iau deja de patru ori lemne. Și-n plus mă mai supără și băsica udului. Așa că n-o s-aveți nimic împotrivă să vă măresc chiria cu doi carlini pe săptămână. Ce-mi plătiți acum nu-mi ajunge nici de-o gustare.

Cu mișcări iuți și mlădioase se înveșmântă, iar când el, îndrăgostit, încercă s-o mai cuprindă o dată, trăgând-o înspre el, se smulse din strânsoare, căci se făcuse târziu. Cu o strâmbătură drăgălașă – își lăsă colțurile gurii în jos și dădu ochii peste cap – îșI luă rămas-bun de la el, iar în ușă îi arătă cu degetele la ce oră trebuia s-o aștepte el a doua zi și, cu aceleași degete, îi trimise o bezea. Apoi îl părăsi.

Tiptil, cu pași ușori, coborî în fugă scările. Jos, pe coridor auzi un scârțâit, iar prin crăpătura unei uși pătrunse lumina pâlpâitoare a unei lumânări. Negăsindu-și năframa –pesemne o lăsase la iubitul ei –, își ascunse fața în îndoitura brațului, ca într-o mască ocrotitoare, și pieri afară, pe strada Sfântului Iacob.

Sus, în odaie, lui Joachim Behaim nu-i era gândul decât la ea și la ceasul care trecuse.

„Acum e a mea, îi cânta inima, mă iubește și e limpede că sunt primul căruia i s-a dăruit. Așa o făptură frumoasă, abia acum știu cu adevărat cât e de frumoasă și de încântătoare! Ce noroc pe capul meu! Nu e o binecuvântare dumnezeiască să fiu iubit de ea? Și mâine vine iar. Va trebui să am ceva în casă, prăjituri, sucuri de fructe, cozonac și alte dulciuri – vai, cum de nu m-am gândit azi la asta! Sunt nebun după ea, e limpede, sunt prins în mreje. Oare unde mă aflu, în rai, ori în iad? Se poate spune că s-a pogorât raiul peste mine, însă când nu-i aici n-am pace – atunci sunt în chinurile iadului. Mâine vine iar. Doamne, de nu s-ar sfârși niciodată, de-aș putea spune zi de zi: Mâine vine iar. Poate cine știe, acum că ne-am apropiat... dar asta n-are însemnătate, lumea, viața au să ne despartă... De-ar fi cu putință să rămână a mea! Of, de ce mă perpelesc atâta? Doamne, ce viață am dus eu în toți anii ăștia! De colo-colo călare, pe corabie, ba la greci, ba la turci, ba la moscoviți și iar înapoi la magaziile din Veneția. Iar pe drumuri, iar în piețe, iar la curțile domnești, mereu și mereu alergând după blestemații ăia de bani. Vai, Doamne, ce tot spun aici? Oare nu sunt decât un sclav al iubirii? Nu sunt eu negustor, om al cântarului și al metrului? Nu mă mai recunosc, nu, nu mai sunt același! În ce fundătură m-am băgat?“

Păși la fereastră, deschise obloanele și lăsă adierea vântului de seară să-i răcorească fruntea.

„Iubită îmi este, își spuse, de ce să n-o iau de soție, dacă vreau să fie a mea pentru totdeauna? Ce vreau de la ea, nestemate, păduri, palate? E frumoasă și

deșteaptă, de bune moravuri și modestă, și mă iubește – ce vreau mai mult?"

Plecă de la fereastră. Îl surprinse că nu se gândise mai devreme să se însoare cu ea și s-o ia cu el acasă. Acum, că luase această hotărâre, îl cuprinse o liniște desăvârșită. Totul i se părea simplu și ușor.

„Ce-mi mai trebuie ca să mă-nsor cu ea? se întrebă. E totul aproape gata. Un preot și doi martori, și să spună « Da », doar atât."

Se înnoptase. În drum spre casă, Niccola intră în biserica Sfântului Eustorgio să-I vorbească Domnului despre iubirea ei.

„Poate că Te-am mâniat, șopti ea îngenunchind în fața icoanei Mântuitorului, pentru că am fost a lui fără binecuvântarea Ta. Dar nu mi-ai sădit Tu însuți în inimă dorul ăsta care mă poartă zi de zi la el, în brațele lui? Astăzi, în ceasurile după-amiezii, s-a întâmplat. Știu că nu l-am lăsat destul să aștepte, dar mi-am spus c-atunci când doi oameni se potrivesc, ca noi doi, se văd cu dragă inimă și se îndrăgesc, atunci nu trebuie să piardă timpul, fiindcă nu se știe niciodată ce aduce ziua de mâine. De-am greșit, iartă-mă, nu ne pedepsi iubirea, ci ocrotește-o, să ne bucurăm amândoi de ea, să sfârșească bine povestea noastră!"

Fiindcă seară de seară tatăl ei fereca poarta la aceeași oră, fie că venise, fie că nu venise acasă, încât era nevoită să bată, să strige, să ceară să-i dea drumul și, când îi deschidea într-un sfârșit, să-i audă ocările, nu mai zăbovi decât să spună grabnic *Tatăl nostru*.

În ușa bisericii, venit de la lucru, în șorț și saboți de lemn, era sculptorul Simoni, care alergase să prindă Sfânta Liturghie. Recunoscând-o pe Niccola, își mângâie mustața de bucurie că o vedea și o salută dezvelindu-și capul pleșuv. Ea îi răspunse cu un zâmbet fugar și își văzu de drum.

„Nu-l cunosc, și cu toate astea mă salută de fiecare dată când îl văd, își spuse mergând în grabă mai departe. Mă privește de parcă m-ar cunoaște. O fi dintre cei care-au împrumutat bani pe camătă? De-aia mă știe? Nu, nu pare să-l aibă tata la mână. Ce rușine îmi este când îi văd pe oameni privindu-mă așa, cu milă. Nu știu că pâinea pe care-o mănânc mi-o câștig singură. Mancino știe, îmi aduce uneori lână la tors. Ce nenorocire, Doamne, dacă mi l-ai scoate în cale! De-ajuns să-mi arunce o singură privire, și știe unde-am fost și ce s-a petrecut. Pentru nimic în lume nu trebuie să afle! Mă iubește și, dac-ar ști că s-a întâmplat, s-ar topi de durere și de întristare – ca o lumânare aprinsă s-ar topi."

Poarta nu era ferecată. Când urcă treptele de lemn putrezite înspre cămăruța îngustă și sărăcăcioasă unde-și avea culcușul, auzi de jos glasul lui Boccetta:

— Încetați odată să-mi împuiați capul cu mila Domnului și patimile lui Christos – vă răciți gura de pomană. Bolnav, ziceți? N-are decât să bolească după pofta inimii, n-are decât să și crape, de-are chef – nu mă privește. Sunteți chezașul lui – plătiți. Și-acum, pe-aci vi-e drumul; acasă la dumneavoastră, sau la călău: cum poftiți. Mâine să văd banii. De nu, tare-am să mai râd când am să vă văd putrezind în închisoarea datornicilor!

Sus, în odăiță, Niccola se aruncă pe pat.

„Dragul meu, se tângui ea, ia-mă cu tine! Ia-mă și du-mă departe de acest străin care mi-e tată, ia-mă din casa asta mai cumplită ca închisoarea, ia-mă din Milano! M-ai întrebat dac-am să te iubesc mereu. O, dragul meu, ia-mă cu tine, iar dacă acolo sus se află iubire ca aceea de pe pământ, să știi c-am să te iubesc pe veci!"

Negustorul de lumânări, care pândise prin deschizătura ușii cum Niccola se furișa din casă, trase ușa după el și suflă în lumânare, să facă economie.

„Frumoasă mai este, recunoscu el. Înaltă și subțire. Știe ce-i bun neamțul ăsta. M-am săturat de el ca de mere pădurețe. Tot vine la bucătărie, mă înnebunește cu mii de prostii, îmi răpește timpul. Dar ea îl iubește, nu și-l mai scoate din cap. Da, așa sunt fetele din ziua de azi, la alde noi nici că se mai uită, în schimb după străini se țin scai, n-au pic de rușine, sunt date pierzaniei. Pe-afară ți se arată pioase și cuminți, pe dinăuntru însă ascund toate cele șapte păcate de moarte."

9

În seara în care Behaim se duse din nou la Mielul, cârciuma nu mai era înseninată de flăcările prietenoase ale focului din cămin, ci își primea picul de lumină de la cele două lămpi cu ulei care abia pâlpâiau printre cârnații și funiile de ceapă atârnate de tavanul înnegrit de fum. Behaim îl recunoscu pe bărbatul pleșuv cu mustăcioară care se prezentase ca maestrul de ceremonii al cârciumii, ca de altfel și pe alții dintre tinerii pictori și muncitori în tovărășia cărora se ameţise în seara aceea. La una dintre mese, cu creta în mână și adâncit în figurile sale geometrice, era și bărbatul în sutană de călugăr despre care se spusese că preda matematicile la universitatea din Pavia. Pe Mancino Behaim nu-l zări. Voia neapărat să vorbească cu el, și de această dată venise doar din pricina lui, deși vinul pe care i-l servise birtașul în seara aceea nu fusese rău deloc. Acum, că se hotărâse ca Niccola – al cărei nume nici nu-l știuse măcar ultima oară – să-l însoțească pe viață pretutindeni, nu mai era nimic care să-l țină în Milano; numai socoteala cu Boccetta trebuia încheiată, cei șaptesprezece ducați trebuiau recuperați până la ultimul – iar pentru asta era nevoie de sprijinul unui om care știa să mânuiască bâta, iar la nevoie și pumnalul.

Întrebându-l de Mancino, crâșmarul se schimonosi de parcă i-ar fi rămas un dinte într-o coajă de pâine și pufni într-un râs amar.

— Mancino? izbucni el. După el ați venit azi aici? Nu cumva gândiți să-i aflați și pe Luminăția Sa ducele și pe Eminența Sa cardinalul arhiepiscop de Milano tot aici la mine în crâșmă? Un ducat, domnule, este un ban frumos, îți trebuie câteva zile bune să-l mântui – asta dacă nu-ți iei după tine vreo duzină de muieri din acelea de vânzare care să se distreze pe seama ta. Ei bine, aveți dreptate: de la el te poți aștepta la așa ceva, căci așa o poamă este.

— Nu v-am întrebat de arhiepiscop, spuse neamțul posac, și nu mă privește nici cu câte muieri se ține și cum se distrează cu ele. Eu de Mancino v-am întrebat.

— Așadar, nu știți? se minună birtașul. În fine, sunteți străin, asta spune totul. Păi să vă lămuresc eu cum stau lucrurile: pe Mancino, dacă îi zornăie ceva bani prin buzunar, trebuie să-l căutați în toate celelalte cârciumi ori hanuri din oraș; și-ntr-una dintre ele o să-l și găsiți – la Cocorul, la Clopoțelul, la Suveica sau la Dud. La mine însă nu se arată decât când și-a prăpădit și ultimul creițar, dar de venit, vine, fiți fără grijă. „Birtaș! aveți să-l auziți strigând, nu vrei să mă omenești? Fii un bun creștin, gândește-te la viața de apoi!" Așa o poamă-i, așa-s toți pe care-i vedeți aici, fie pictori, sculptori, maeștri de orgă sau poeți, și dacă-l știți pe unul, îi știți pe toți; nici cel de acolo, în sutană, nu-i mai breaz, de săptămâni întregi n-a scos nici o jumătate de quattrino[1] din

1 Monedă bătută în aproape toate monetăriile italiene între secolele XIII și XIX.

buzunar, stă aici, îmi toceşte creta şi-mi distruge tăbliile meselor cu mâzgălelile lui – da, de dumneavoastră vorbim, tocmai îi spuneam domnului care m-a întrebat de dumneavoastră cât sunteţi de învăţat – uitaţi, aşa sunt toţi, o apă şi-un pământ. Dar eu, domnule? Dacă am ceva să-mi reproşez, atunci e bunătatea mea nemărginită. Ştiţi, eu sunt tare liniştit şi răbdător, dar nu mă mai las prea multă vreme dus cu zăhărelul – nu, nu, vă spun drept.

— Aşadar, credeţi că a dat de bani? întrerupse Behaim văicărelile birtaşului.

— Aici, la cârciumă, o ştie toată lumea, povesti crâşmarul. Mi s-a spus din toate părţile că a fost văzut ieri la Clopoţelul schimbând un ducat. Un ducat, domnule! Mancino, să schimbe un ducat! Se spune că l-a primit de la messer Bellincioli, poet şi el, însă un mare domn care îşi pune serviciile în slujba Luminăţiei Sale ducele. Se spune că a primit ducatul pentru câteva versuri scrise pentru Bellincioli, care primise comandă de la duce. Dar credeţi aşa ceva? Un ducat pentru câteva versuri? Poate pentru o lovitură de pumnal pentru cine ştie cine în numele cine ştie cui, asta mai degrabă, fiindcă e maestru la aşa ceva. Dar pentru versuri? Mor de râs. Dac-ar fi aşa şi pentru versuri s-ar primi ducaţi zdraveni, atunci aş prefera şi eu să scriu versuri şi poezii în loc să stau aici şi să stric vinul meu bun friulan pe toţi neghiobii şi nerozii. Da, domnule, zău c-aş face-o. Şi acum, ce poftеşte domnul? Vreţi un urcior de Vino Santo din Castiglione, lăudat de oricine l-a gustat vreodată?

Cum stătea acum Behaim cu urciorul de vin şi cana de cositor înainte, sorbind cu nesaţ fiecare înghiţi-

tură din minunea de Vino Santo care îi aluneca pe gâtlej, îl cuprinse, odată cu starea de mulțumire, și oboseala. Și în vreme ce, cu fruntea în palmă, se gândea la Mancino și, sorbind din vin, se întreba oare de câte zile avea nevoie acest cuțitar și poet de cârciumă să-și risipească ducatul, îi ajungeau la urechi frânturi amestecate din conversațiile meșteșugarilor și artiștilor de la mesele din jur:

— Ce vremuri păcătoase! Pentru slăvirea Domnului și a Maicii Sale nu dă nimeni nici măcar un quattrino!

— Ca sa pot să mă apuc de treabă, aveam nevoie de o anume cantitate de albastru bun, așa că i-am spus...

— De prea multe nu e în stare. Florile, ierburile și animalele mici îi ies cel mai bine. Dar, smintit cum este, i-a intrat în cap că...

— Trebuia să-l ascult pe tatăl meu și să mă fac bucătar într-o cârciumă nenorocită, că pentru o masă bună...

— Când o văd, rămân țintuit locului, chiar de mă grăbesc, și mă uit în urma ei – nu pot să mă stăpânesc.

— Stimate frate, așa cum eu nu sunt teolog, dumneavoastră nu știți nici cel mai mic lucru despre pictură, așa că n-aveți cum să spuneți...

— Vrea să zugrăvească viața sfântului său protector pe opt tăblii mari, căci – zice, el, netotul – trebuie să ne pese și de onoare.

— Ei, și ca să pot în sfârșit să-mi încep lucrul, îi zic: „Du-te să iei o uncie de lac, dar din cel mai bun care se găsește în Milano".

— Matematicile pătrund și luminează viața omenească și, ca unul care iubește matematicile, știu că...

— „De pe urma artelor, mi-a zis tatăl meu, n-o să ai nici cu ce te îmbrăca, nici ce pune pe masă."

— Ca unul care iubește matematicile n-aveți cum să știți cât este de greu să pictezi clipirea sau strălucirea unui ochi, de pildă.

— Să știi că ce spui nu e decât trufie. Toată stima pentru muzică, dar nu poți s-o numești sora picturii!

— Și dacă nu găsești lacul cel mai bun, atunci nu cumpăra nimic și dă-mi jumătatea de carlin înapoi!

— Și azi am văzut-o și m-am uitat multă vreme după ea, dar la ce folos?

— Prost cum e, se crede faima și lumina artei italienești, iar spre nenorocul lui nu-i scoate nimeni asta din cap.

— Să vorbesc cu ea? De-ar fi atât de simplu! Și-apoi, uită-te la mine! Așa chel și rotofei cum sunt, spune și tu: n-aș fi un iubit de tot râsul? De anii mei nici să nu mai vorbim.

— Fiindcă pictura nu moare de îndată ce s-a născut, faima și strălucirea ei dăinuie peste veacuri...

— Da, de mic copil n-am vrut să mă fac altceva decât pictor...

— În fiecare zi o zăresc, de cele mai multe ori la biserica unde merge la slujbă.

— Și nu rămâne o amintire palidă, ci ceva viu.

— Și iată că, bată-mă Domnul, pictor m-am făcut.

— Ceva viu? Mă faci să râd. Eu nu văd decât o învălmășeală de culori puse una peste alta și ceva lac pe deasupra.

— Uite-l pe Mancino. A sosit la momentul potrivit. Dacă tot o ţii pe-a ta ca un catâr, să hotărască el între noi doi. El nu e nici maestru de orgă, nici pictor, dar, când îşi spune versurile, e la fel de apropiat de pictură ca şi de muzică. Hei, Mancino!

Din toropeala în care se cufundase, mai mult din pricina zumzetului confuz şi obositor din jurul lui decât de la vinul pe care-l băuse, Behaim sări ca ars auzind numele celui pe care-l aşteptase cu atâta nerăbdare. Se uită împrejur. În uşă, uşor nesigur pe picioare, ca şi cum ar fi fost niţel pilit, Mancino le făcea semn cu bereta celor doi tineri care-l poftiseră la masa lor. Behaim se ridică. Şi, pe când Mancino păşea cu o graţie firească prin odaie, oprindu-se când ici, când colo să schimbe o vorbă cu unul sau cu altul dintre tovarăşii săi, Behaim îi tăie calea salutându-l politicos, ba chiar aproape cu respect.

— O seară minunată vă doresc, începu el. V-am aşteptat şi, dacă nu vă tulbură prea tare, aş avea o vorbă cu dumneavoastră.

Mancino îl privi posac. Nu se prea desluşea dacă vedea în el rivalul asupra căruia se pogorâse norocul sau doar un pisălog care îi strica buna dispoziţie cu trăncănelile lui.

— Atunci spuneţi-mi, domnule, ce-aveţi de spus! se hotărî după o clipă de gândire şi le făcu celor doi tineri care-l aleseseră drept arbitru în cearta lor despre supremaţia muzicii ori a picturii un semn să fie răbdători.

— Mai întâi, spuse Behaim, voiam să vă rog să vă aşezaţi la masa mea şi, dacă n-aţi mâncat de seară încă, să-mi fiţi oaspete.

— Vai mie! exclamă Mancino. M-am născut în ceasul rău. Prea târziu gândiți, domnule, să mă onorați astfel, căci acum nici o oră mi-am umplut stomacul cu pâine și brânză. Că s-a întâmplat așa e dovada limpede că Domnul m-a aruncat în dizgrație. Dar oare mă minunează asta? Pe mine, care păşesc prin viață cocârjat de o asemenea povară de păcate?

— Asta, spuse Behaim cu gândul nu la dizgrația dumnezeiască și la povara de păcate, ci la brânză, n-are cum să vă împiedice să goliți cu mine împreună un urcior, două de Vino Santo de la crâșmar.

— Aici ați găsit, zise Mancino, cuvântul care-l face până și pe cel mai nenorocit dintre oameni, până și pe cel osândit la chinurile iadului să uite de necazuri. Hei, birtaș! Nu vă mocăiți așa, veniți degrabă să ascultați ce vă cere domnul! Însă dumneavoastră, se întoarse el spre Behaim, sigur nu m-ați așteptat numai ca să-mi dați să gust din Vino Santo.

— Numele dumneavoastră, îl lămuri Behaim, mi-a fost lăudat ca cel al unui om pe care te poți bizui la ananghie. În sănătatea dumneavoastră, domnule!

— Și în a dumneavoastră! îi răspunse Mancino. Într-adevăr, unii au această părere despre mine, alții însă cred că a sosit vremea să mă retrag din treburile astea și să las altora locul, fiindcă, spun ei, la anii mei nu sunt decât o biată luminiță ce se poate stinge la cea mai mică adiere de vânt. Oricare-ar fi adevărul, sunt gata să vă slujesc.

— E ciudat, spuse Behaim căzut pe gânduri. Așa cum stăm acum față în față parcă v-aș cunoaște de undeva, că v-am mai întâlnit cândva, cu mulți ani în urmă. Chipul dumneavoastră nu e dintre cele care

se uită așa ușor. Stăteam deci într-o zi de vară în fața hanului la care trăsesem – undeva în Burgundia sau în Provence – și-mi beam vinul când am văzut oameni urcând strada, doi sulițași în stânga, doi în dreapta, iar între ei unul pe care-l duceau la spânzurătoare – dumneavoastră. Însă nu păreați un răufăcător: mergeați așa de mândru, cu capul drept, de parcă însuși ducele v-ar fi poftit la masă.

— În visele mele, spuse Mancino liniștit, mă văd deseori cu ștreangul deasupra capului, iar un popă burduhănos îmi întinde să sărut o cruce de argint. Dar nu cred că ați venit să vă povestesc visele mele. Faceți-mi așadar plăcerea să-mi spuneți care vă sunt dorințele.

— Sunt sigur, fu de părere Behaim, că unui om deștept, priceput și încercat ca dumneavoastră n-o să-i fie deloc greu să-mi facă pe plac.

— Grea ori chiar primejdioasă, spuse Mancino, chiar împotriva legilor ducatului de-ar fi sarcina dumneavoastră, asta nu mă sperie – de mare însemnătate este cât de darnic sunteți, fiindcă, așa cum știți, n-am fost prea binecuvântat cu bunurile lumești. Firește, în zilele ce vin aș avea o groază de treabă ce mă așteaptă, mi-e timpul scurt, însă, dacă batem palma, știți ce scrie în Evanghelii: trebuie să fii gata să-ți lași și mrejele, și corabia pentru o faptă bună.

— Atunci, să vorbim pe șleau! spuse Behaim coborând glasul. Mi s-a spus că pumnalul acesta – privi spre arma pe care Mancino o purta la cingătoare – ar fi o baghetă fermecată care a cumințit nu o dată câte-un căpos cu care nu te mai puteai înțelege.

— Într-adevăr, așa este, întări Mancino lăsând mâna să-i alunece drăgăstos peste teaca de piele a pumnalului. Magistru, doctor chiar ar fi putut ieși în arta aceasta.

— Atunci nu-mi rămâne nimic altceva de făcut, spuse Behaim, decât să caut câțiva călugări care să se roage pentru mântuirea sufletului său.

— Să se roage pentru mântuirea sufletului său? Mă subestimați, domnule, spuse Mancino. Doar nu-i vreți viața omului acestuia, oricât de căpos ar fi el. Sunt printre cei din breasla mea, firește, și din aceia al căror cuțit nu cunoaște măsura. Aceia se reped și ucid ca ageamiii și cârpacii ce sunt și nu lasă decât belele în urma lor. Nu, domnule, eu nu sunt ca ei. Pumnalul meu știe ce-i măsura.

— Vreți să spuneți, se asigură Behaim, că fie și doar un leac mai dulce, o lovitură peste fața aia a lui nenorocită e de ajuns ca să...

— Da, cu așa ceva am să-l servesc, îl lămuri Mancino. Își va primi partea. Vă puteți bizui pe asta, veți fi mulțumit.

— Prea bine, spuse Behaim. Faceți cu el cum credeți de cuviință. Eu sigur că aș vrea mai degrabă să-l văd pe Boccetta spânzurat, cu limba de-un cot afară.

Pentru o clipă se lăsă liniște. Mancino ridică privirea și se uită la Behaim. Cana de cositor pe care o dusese la gură o puse înapoi pe masă fără să bea din ea.

— Atunci când aveți să-i dați ce merită, continuă Behaim, nu vă zgârciți prea tare. Nu uitați ce mi-a făcut acest Boccetta mie și atâtor altora. Crestați-l cu băgare de seamă, însă în așa fel încât să-și mai amintească de mine din când în când.

Mancino rămăsese cu privirea ațintită înainte și tăcea.

— Acum îmi știți dorințele, continuă Behaim, și cred că în ceea ce-l privește pe Boccetta ne-am înțeles. Nu mai rămâne decât să mi le faceți cunoscute pe ale dumneavoastră. Știu că asemenea muncă nu ți-o face nimeni de pomană. Spuneți-mi dară cât mă va costa totul.

Mancino stăruia în tăcere.

— Spuneți-vă prețul, repetă Behaim, și cât din el vreți dinainte. Restul aveți să-l primiți de îndată ce veți fi terminat treaba. Să știți că plătesc la timp, vă pot numi oameni de vază de aici din oraș care-au să vă încredințeze de aceasta.

Mancino oftă, clătină din cap, își dădu părul de pe frunte și începu să vorbească.

— Cum spuneam, zise el, pentru astfel de treburi timpul nu-mi este alături. Trebuie să mă îngrijesc de treburile mele, și ele însemnate, pentru că nu e nimeni care să le facă în locul meu.

Lui Behaim i se păru că Mancino nu urmărea decât să scoată pentru munca lui un preț mai mare, și asta îl supără.

— Nu vă învârtiți în jurul cozii și spuneți-vă prețul! îi ceru el. Lăsați ocolișurile, nu sunt bune de nimic. Vorbiți limpede, așa avem să ne înțelegem cel mai bine.

— Ați venit în zadar, spuse Mancino posomorât. Nu vă pot fi de folos, domnule, fiindcă o treabă încurcată ca asta trebuie pregătită cu grijă, iar mie pentru asemenea pregătiri îmi lipsește timpul. Nici mâna nu

mi-e atât de sigură ca înainte, și s-ar prea putea întâmpla să vă aduc neplăceri și dumneavoastră, și mie.

— Ca să mă înțelegeți cum se cuvine, îi vorbi Behaim. O parte a plății o veți primi pe șin chiar aici, la masa aceasta, de îndată ce vom cădea de acord.

Mancino făcu o mișcare de respingere cu mâna.

— Eu vă înțeleg foarte bine, însă se pare că dumneavoastră nu mă înțelegeți pe mine, spuse el. Nu vă pot fi de ajutor, pricinile vi le-am spus. Trebuie să mai puneți la socoteală și că Boccetta este un om bătrân. Nu mi-ar aduce glorie să mă pun rău cu el.

— Dar ce, la glorie vă e gândul? izbucni Behaim. Nu la banii câștigați atât de lesnicios?

— Banii aceștia să-i câștige altcineva, se hotărî Mancino. Eu, unul, nu-i vreau. Așa că să nu mai vorbim despre asta, n-ar avea nici un rost. Și-acum, dacă o să vreți să mă iertați...

— V-a luat Dumnezeu mințile?! strigă Behaim consternat. Acum nici o clipă se putea vorbi cu dumneavoastră, și acum mă lăsați baltă? Doar știți ce însemnătate are pentru mine această poveste. Ce altceva să fac să ajung la ducații pe care nemernicul acesta îi ține pentru sine fără nici un drept?

— De vreți sfatul meu, spuse Mancino ridicându-se, vi-l dau: lăsați timpul să mai treacă, așteptați în liniște cum mai merg lucrurile și nu vă pripiți. Azi e o zi, mâine alta. Azi ați pierdut bani cu Boccetta, mâine îi câștigați cu altul.

— Ei, drace! urlă Behaim furibund. Dar ce-i cu prostiile astea? Încetați imediat cu asemenea tâmpenii! De-abia m-ați asigurat c-are să primească ce merită. Și acum, că nu-i de glumă, că trebuie să vă

folosiți pumnalul pentru o cauză dreaptă – acum vă tremură inima?

— Da, se prea poate, spuse Mancino. Așa sunt eu.

— Un laș sunteți și un fanfaron! îl repezi Behaim. Un mincinos sunteți, un fluieră-vânt, un adevărat francez, unul căruia nu-i acoperă cămașa fundul. Nu-i decât gura de dumneavoastră!

— Bine, spuneți-mi cum doriți, de vă face plăcere, îi răspunse Mancino. Și-acum, că ați terminat tot ce-ați avut de zis, duceți-vă cu Dumnezeu înainte! Da, domnule, cel mai bun lucru pe care-l puteți face este să dispăreți cât mai repede de-aici, fiindcă nu mai răspund mult de mine însumi.

Cu mâna stângă apucă mânerul pumnalului, iar cu dreapta arătă poruncitor spre ușă. Cei de la mesele vecine își dăduseră între timp seama că se iscase o ceartă, și sculptorul Simoni se ridică s-o potolească.

— Hei, voi de colo! striga el. Care dintre voi doi vrea să semene gâlceavă și harababură aici?

— Iar s-a amețit neamțul? vru să știe unul dintre pietrari.

Mancino făcu un semn cu mâna, ca și cum nu avea rost să se îngrijoreze.

— Are fiecare un vierme ce-l roade, îi lămuri el, iar al lui i-a băgat în cap că trebuie să facă din Boccetta un om de onoare.

— Ce onoare! sări Behaim furios. Cine-a zis ceva de onoare? Cei șaptesprezece ducați îi vreau!

În jurul său lumea izbucni în hohote de râs, iar cel mai tare păru să se amuze pictorul d'Oggiono.

— Despre cei șaptesprezece ducați era vorba deci! strigă el. Și rămășagul nostru? A rămas în picioare,

nu? Doi ducați de-ai dumneavoastră pe unul de-al meu.

— Da, stă în picioare, răspunse Behaim morocănos.

— Păi atunci, strigă pictorul, cei doi ducați sunt ca și ai mei. Doar se știe că voi, nemții, sunteți oameni de cuvânt.

— Da, suntem oameni de cuvânt, așa este, spuse Behaim tare și răspicat, să audă și Mancino, care, părând nepăsător, se așezase la masa maestrului de orgă Martegli și începuse să stea de vorbă cu el. Însă, urmă el, să nu vă bucurați prea devreme! Nu știu ce-are să se aleagă de trupul și viața lui Boccetta, dar c-am să pun mâna pe cei șaptesprezece ducați ai mei, asta știu sigur, fiindcă mă cunosc. Și astfel aveți să fiți dumneavoastră cel bun de plată.

— Șaptesprezece ducați de la Boccetta! oftă fratele Luca fără să ridice privirea de pe masa pe care demonstrase o teoremă algebrică. Cum vă închipuiți dumneavoastră asta? Boccetta, de-ar putea să-și salveze tatăl din flăcările purgatoriului doar cu jumătate de scud, și tot n-ar face-o!

— Ce nu pricep eu, se auzi glasul pietrarului, este că, în asemenea vremuri în care creștinătatea e prigonită de ciumă și amenințată de războaie, dumneavoastră vă poate sta mintea la asemenea fleacuri!

— Fleacuri, să-mi vreau banii înapoi? strigă Behaim supărat. Poate credeți că la mine plouă cu bani.

— Ascultați un sfat bun, spuse Alfonso Sebastiani, un tânăr nobil care-și părăsise domeniile din Romagna ca să devină elevul lui messer Leonardo. Mâncați lucruri ușoare, culcați-vă devreme, dormiți cât puteți de mult. Poate așa o să vi se arate odată banii în vis.

— Scutiți-mă de pălăvrăgelile dumneavoastră, domnule, mă plictisiți, îl repezi Behaim. Banii am să mi-i primesc, chiar de-ar fi ca mai înainte să trebuiască să-i zdrobesc lui Boccetta fiecare oscior în parte.

— Și la toate acestea, i se adresă acum pictorul d'Oggiono plin de interes și cu o ușoară urmă de batjocură în glas, ce-are să spună iubita dumneavoastră?

— Iubita mea? Ce știți dumneavoastră de iubita mea? întrebă Behaim. Nu-mi amintesc să fi suflat în toate cele patru vânturi cine e iubita mea aici în Milano. De cine vorbiți?

— De această Niccola, doar ea vă este iubită, nu? răspunse d'Oggiono. N-ați fost văzut zi de zi în cârciuma țărănească de pe drumul către Monza, așteptând-o? Iar ea nu alerga ca o căprioară în singura rochie bună pe care-o are către dumneavoastră?

Behaim sări ca ars în picioare și se uită furios și temător în jurul lui, ca și cum aici, la cârciumă, ar fi fost încercuit de dușmani de moarte.

— Domnul meu, cum îndrăzniți să vă băgați în treburile mele? i-o reteză scurt lui d'Oggiono. Ce vă privește dacă e sau nu iubita mea? Și, dacă este, are să primească rochii bune câte vrea, lăsați-mă pe mine să mă ocup de asta. Și pe toți dracii, fir-ar să fie, ce-are a face asta cu Boccetta?

Acum fu rândul lui d'Oggiono să fie uimit.

— Asta mă întrebați pe mine? Nu știți, sau oare vă prefaceți că nu știți că este fiica lui Boccetta?

— Vai! gemu de durere și de gelozie sculptorul Simoni. Fiica scumpă a cămătarului, Niccola... așadar, e iubitul ei? El este cel cu care... ? E a neamțului acestuia?

Behaim îi privea împietrit, ca un vier încolțit de câini.

— Ce tot îndrugați voi acolo ? V-ați smintit amândoi ? urlă el, însă știa, cu o siguranță de moarte știa că spuneau adevărul. Simți că un pumnal i se înfige în inimă.

10

Până la revărsatul zorilor rătăci de colo-colo, zdruncinat de durere și deznădejde, pradă gândurilor încâlcite; străduțele înguste și întunecate îl purtară prin tot orașul până când ajunse la ziduri și la canalul Naviglio, la crucea Sfântului Eustațiu, unde începeau tufișurile și gardurile vii, și la porțile noului cămin al săracilor, de la geamurile căruia cobora mirosul pâinii proaspete care se cocea noapte de noapte pe spezele Maurului, și apoi înapoi tot drumul acesta lung, până ajunse în sfârșit, trecând prin piața de pește și pe la tarabele zarafilor, la palatul primăriei și, în cele din urmă, în piața domului. Acolo se aruncă, mort de oboseală, pe treptele care duceau la portal, însă, neputând să-și găsească liniștea, se și ridică după câteva clipe și își reluă drumul deznădăjduit.

„Tare proastă veste am primit, își spuse, mergând mai departe. Într-adevăr, cea mai rea pe care mi-ar fi putut-o da cineva. Iov însuși n-a primit una mai rea. Așa o răutate! Așa o perfidie! Așa o trădare! Se uită la mine ca o mielușică, se poartă de parcă mi s-ar fi dăruit cu totul, îmi zâmbește, îmi vorbește câte-n lună și-n stele, dar asta ține pentru sine: că e fiica acestui netrebnic. Și ce netrebnic! Ce ghinion

că m-am procopsit cu ea! « Fiica scumpă a cămătarului », așa i-a zis cheliosul de la cârciumă, cel cu mustăcioară – o plăcere să rostești așa ceva, asta chiar nu sună rău. Dar « fiica lui Boccetta », asta e cu totul altceva, e ca o palmă peste față. Ce nerod am putut să fiu! De ce anume m-am lăsat mânat? Cărei vrăji i-am căzut pradă? De ce m-am lăsat prins de această iubire amăgitoare? Unde-am să ajung? Lucardesi – mi-a zis că mama ei era din familia Lucardesi. Da, *mama* ei! Dar tatăl ei este Boccetta, asta nu mi-a zis-o, flăcările iadului de i-ar înghiți pe amândoi!"

Se opri și-și duse mâna la inima care stătea să-i sară din piept. În sufletu-i rătăcit, ceea ce fusese doar un gând născut la mânie devenise aievea. Închipuirea că o vedea pe Niccola târându-se spre porțile iadului și pierind în văpaia flăcărilor îl sperie, i se păru că din talpa iadului o aude strigând după ajutor și, căinându-se și cu o durere de nebiruit, își dădu seama că încă o mai iubea.

„Glasul acesta! gemu el continuându-și drumul. Cum îmi pătrunde în inimă! De-aș putea să-l alung din urechi pentru totdeauna! Dar dacă o sută de glasuri mi-ar vorbi în același timp, și l-aș auzi pe acesta, numai pe el l-aș asculta. O, Dumnezeule, Dumnezeule milos, lasă-mă să-i uit glasul, lasă-mă să uit tot ce m-a vrăjit la ea, tot ce mă leagă de ea, ia-mi amintirea glasului, a mersului, a privirii, a îmbrățișării, a zâmbetului – o, Dumnezeule, Dumnezeule milos, lasă-mă să uit că zâmbește ca îngerii, Tu știi că este fiica lui Boccetta, scapă-mă, Doamne, auzi-mi ruga, lasă-mă s-o uit pentru totdeauna, sau ia-mi viața – asta ar fi și mai bine!"

Acum, că Îi vorbise Domnului și-L rugase cu atâta ardoare să-l ajute, își simți inima mai ușoară și se strădui să privească totul într-altă lumină.

„Ce mi s-a întâmplat de fapt? își spuse. Un mic necaz care i se putea întâmpla oricui, o mică neplăcere despre care nu prea sunt multe de spus – nimic mai mult. Am fost nițel îndrăgostit, mi-am pierdut un pic capul din pricina fetișcanei ăsteia, asta nu e bine, cu siguranță, dar s-a întâmplat – pe cine-l prinde îl prinde. Și acum că, slavă Domnului, am aflat la timp cine este și de unde vine, acum s-a terminat, trebuie să se fi terminat. Da, zău așa, ar fi împotriva oricărei rațiuni să stărui în iubirea pentru fiica lui Boccetta, asta ar fi chiar de tot râsul. Iubire? Oare se poate chema iubire povestea asta? Nu, nu e nimic altceva decât un nesăbuit și necugetat capriciu pe care, iată, sunt gata să-l înfrâng!"

Însă alinarea pe care spera s-o dobândească astfel nu ținu mult. Fără să vrea, își aminti o vorbă drăgăstoasă pe care, în timpul îmbrățișării, i-o șoptise la ureche Niccola – de îndată îi apăru înaintea ochilor imaginea ei, o văzu în brațele sale în toată frumusețea ei, lipindu-se de el, hotărâtă, gata să i se dăruiască. Își făcu loc în mintea lui clipa de neuitat în care înțelesese că toate minunile lumii pălesc în fața fericirii pe care o simțea în brațele ei, însă în locul desfătării acelei clipe se simți potopit de durere, rușine, tristețe și deznădejde.

„Nu e adevărat! strigă ceva în el. Minciuni, numai minciuni! De ce mă amăgesc singur? Cum să învinge asta, e prea greu, cum s-o uit, are să fie mereu cu mine! Poftim, uite în ce hal am ajuns, mai nefericit nici că

se poate – o, cât mă disprețuiesc! Fiica lui Boccetta... Știu prea bine că e fiica lui, dar nu mă pot desprinde de ea, nu reușesc să mă gândesc la altceva: la negoț, la piețe, la creșterea prețurilor, la mărfurile ce m-așteaptă în depozitele de la Veneția. Ce boală m-a cuprins de trebuie să mă gândesc fără încetare să ajung iar în brațele ei, să dorm la sânul ei? Ce-au de zis onoarea mea, mândria mea? E oare cu putință să trăiești chinuit de iubirea pentru cea pe care n-ai voie s-o iubești? Cum puteam să știu oare că e venită pe lume anume să semene nefericire? Să-mi aducă rușine și necaz? Pedepsește-mă, Doamne, căci fiica unui țăran nespălat ar fi trebuit să-mi fie iubită! Blestemat fie ceasul în care-am întâlnit-o! Ce-am căutat pe strada Sfântului Iacob? Mancino, care cânta cocoțat pe butoiul de varză, el e de vină că am cunoscut-o. Îmi iese în cale o fată, e frumoasă, e chiar încântătoare, îmi zâmbește. O pierd din ochi – aici pesemne mi-a surâs îngerul meu păzitor. Iar eu, neghiobul de mine, îmi pun în cap că trebuie s-o regăsesc, o caut și-n gaură de șarpe, nu mă dau bătut, o găsesc, devine a mea și apoi – apoi ce pățesc? Ce să mă fac acum, doar nu se poate ca pe fiica lui Boccetta să mă încăpățânez să o... Vai, e oare de îndurat o asemenea năpastă? Diavolul însuși, de-ar ști ce-am pătimit, mi-ar plânge de milă!"

Își duse mâna la frunte și simți sudoarea rece care-i țâșnea prin piele. Un fior de gheață îi cutremură spinarea.

„Sunt bolnav, se tângui el. Mi-e un rău de moarte, m-au cuprins frigurile, ce caut pe străzi? Ar trebui

să fiu acasă în pat. O cană de vin fiert cu ceva cuișoare – asta mi-ar prinde bine. Mă macină febra și-mi încâlcește gândurile. Poate că totul nu e decât o nălucire a febrei, nu e nimic adevărat, nimic aievea, doar visez, iar ea nu este fiica... Nu, vai mie, nu visez, simțurile-mi sunt limpezi, știu ce mi s-a întâmplat și de-aia hoinăresc pe străzi – ar trebui să fiu în pat!" Se crăpase deja de ziuă când ajunse acasă, la mansardă. Se trânti pe pat, hăituit și bântuit de gândurile cele negre, până când un somn neliniștit se milostivi de el.

Era trecut de amiază când se trezi. O vreme zăcu încă năuc de somn, neputând să prindă măcar unul din gândurile ce-i vâjâiau prin cap. Știa că i se întâmplase o nenorocire, știa că cineva îi făcuse rău, dar ce rău anume nu reușea să-și amintească. Nu-i era bine, presimțea că îl aștepta ceva de care-i era teamă. Și atunci își aduse aminte de seara de dinainte, iar glasul lui d'Oggiono îi răsună în urechi: „Nu știți că e fiica lui Boccetta?"

Încremeni de spaima a ce se petrecuse, însă chiar în clipa următoare un nou gând puse stăpânire pe el și-l lăsă să vadă cu alți ochi povestea care-l apăsa într-atât.

„E oare sigur adevărat ce mi-au spus? se întrebă el. Nu e oare cu putință ca cei doi de la Mielul, acest d'Oggiono și cu celălalt, să fi ticluit o glumă proastă ca să-și râdă de mine? O minciună fără cusur, o scornea lă îndrăzneață pe care mi-au pus-o sub nas și pe care eu am fost îndeajuns de nerod s-o iau drept adevăr."

Sări din pat și începu să meargă de colo-colo prin odaie, pe deplin înviorat și surprins de această scăpărare.

„Nu, nu este și nu poate fi adevărat, țesu el gândul mai departe. O minciună gogonată mi-au întins pe tavă. Din joacă, din obrăznicie, ba nu: din răutate au făcut-o. Dar n-am să-i uit, au să mi-o plătească. Auzi, Niccola, fiica lui Boccetta! Ce nerozie! Atât de altfel este ea: un suflet curat, nu-i pasă de bani, nu ține la lucruri, nu vrea să primească de la mine nici cel mai mic dar, nici măcar o cingătoare sau una din acele punguțe brodate în care-și țin milanezele bănuții de argint. Auzi, fiica lui Boccetta! Și eu să cred așa ceva!"

Se opri și trase aer în piept. Și, fiindcă inima îi era mai ușoară și zbuciumul i se mai domolise, simți nevoia ca, în loc să vorbească de unul singur, să le împărtășească și altora ce pățise și să le asculte părerea despre renghiul pe care i-l jucaseră la Mielul.

Proprietarul casei, negustorul de lumânări, nu era singur. La el în bucătărie, unde mirosea a slănină prăjită, se afla cizmarul din vecini, un bătrân cu o bărbuță rară. Îi peticise tălpile tocite ale pantofilor de duminică și căzuse în sfârșit, după tocmeli îndelungi, la învoială asupra plății, iar negustorul de lumânări îi numărase pe masă, în silă și bodogănind, șase quattrini.

— O zi norocoasă să aveți și Domnul să vă binecuvânteze! salută Behaim intrând în bucătărie. Am venit la momentul nepotrivit? De nu, am să vă povestesc ce lucruri nemaipomenite mi s-au întâmplat.

— Domnul acesta, îi deslușì negustorul de lumânări cizmarului, locuiește aici și trece adesea pe la mine să-mi ceară sfatul, fiindcă ce-ar face el fără mine? E străin și tot orașul nu vrea decât să-l păcălească.

— Eu sunt un om cinstit, mă știe lumea, eu nu păcălesc pe nimeni, îi mărturisi cizmarul cu mâna pe inimă lui Behaim. De-aveți pantofi de peticit, să știți că la mine nu plătiți mai mult decât se cere fiindcă sunteți străin.

— Pe cinstea mea, nici nu știți cât este de adevărat ce spuneți, îi zise Behaim, fără să-l bage în seamă pe cizmar, negustorului de lumânări. Au încercat într-adevăr să mă păcălească. Sunt doi puși pe răspândit zvonuri – vor să mă facă să cred că iubita mea, cea de care v-am povestit, e fiica lui Boccetta.

— A lui Boccetta? exclamă negustorul de lumânări părând foarte uimit. Adevărat? Să fie oare cu putință?

Apoi, cugetând o clipă, întrebă:

— Și cine este acest Boccetta?

— Cum? Nu-l cunoașteți pe Boccetta? se minună Behaim. Credeam că nu e om să nu-l cunoască, doar înșală pe toată lumea. V-am tot povestit de el, este cel care nu vrea să-mi plătească cei șaptesprezece ducați pe care mi-i datorează de atâția ani. Dintre toți hoțomanii de cămătari din orașul acesta, el este cel mai rău. Un om fără rușine și fără onoare.

— Fiica lui ori a altuia, zise negustorul de lumânări, e straşnică fetișcana asta: cine-o are are o noapte dulce. E așa cum trebuie, nici prea durdulie, nici prea sfrijită. Numai că nu-mi place c-aleargă după străini. E prea bună pentru unul care nu-i de-al nostru.

— Deci ați văzut-o? se interesă Behaim.

— Mi-a ieșit în cale o dată sau de două ori când pleca din odaia dumneavoastră, îi răspunse negustorul de lumânări.

— Nu v-am spus eu, se răsti Behaim la el, c-am să vă învinețesc spinarea dacă vă arătați fie și doar o dată când e ea aici?

— Glumește, îl lămuri negustorul de lumânări pe cizmar. E o vorbă de-a lui. Trebuie să vă spun că noi doi suntem cei mai buni prieteni. Carevasăzică, se întoarse el din nou spre Behaim, este fiica acestui afurisit de cămătar?

— Așa zice d'Oggiono, unul dintre pictorii ăștia pe care i-am întâlnit la Mielul, îl lămuri Behaim. Dar eu nu-l cred, e un intrigant și un mincinos.

— Ce v-am spus eu? Că numai de necazuri o s-aveți parte cu oamenii aceia, îl mustră negustorul de lumânări. Acum să nu spuneți că nu v-am spus. Dar m-ați ascultat? Nu. Nici să n-auziți, era musai să vă prăpădiți banii la Mielul și să vi se mai îndruge pe deasupra și minciuni gogonate. În loc să stați aici, să mă lăsați să vă fac de mâncare – tot cartierul mă știe pentru bucatele mele!

Și, pentru a întări adevărul celor spuse, luă tigaia de pe foc și-i puse și pe Behaim, și pe cizmar să guste din lintea cu slănină pe care și-o pregătise pentru masa de prânz.

— Nu, nu-l faceți mincinos pe d'Oggiono, spus cizmarul, lingându-se pe buze și punând la loc lingura cu care gustase lintea. Aici vă înșelați, domnule. Acest d'Oggiono este foarte grijuliu când e vorba de adevăr.

Apoi îi spuse negustorului de lumânări părerea lui despre cum se face lintea cu slănină:

— Eu, la mine acasă, pun mai puțin oțet și adaug în schimb două-trei felii de măr și câteva fire de cimbru, așa iese mai bună.

— Fiecare cum știe, spuse negustorul de lumânări înțepat, călcat pe bătături de feliile de măr și firele de cimbru.

— Vorbiți despre pictorul d'Oggiono? îl întrebă Behaim pe cizmar. Îl cunoașteți?

— Da, cel care a pictat Fecioara pe nori ce atârnă în aripa corului, sub fereastra cea mare a domului, îl știu, spuse cizmarul. De ani de zile își aduce pantofii la mine în atelier. Are două perechi: unii din piele de oaie și alții din piele de Cordoba, pe care îi poartă în zi de sărbătoare. Și dacă n-are bani zice: „Meștere Matteo, trebuie să mă păsuiți nițel, astăzi n-am cum să vă plătesc, notați în carnețel că vă datorez opt quattrini – sau nouă, sau zece –, notați acolo, îmi zice, și vineri trec și v-aduc banii". Și, dacă zice așa, e ca și cum ar fi jurat pe sfânta Scriptură: vineri îmi vine cu banii. Nu e un mincinos d'Oggiono. În el puteți avea încredere, vă spun că ține la adevăr.

— Atunci, murmură Behaim șovăitor și abătut, fata aceasta, Niccola, e chiar fiica lui Boccetta?

— Asta nu știu și nici nu mă privește, i-o tăie negustorul de lumânări acru. E iubita dumneavoastră, și nu a mea, sper că n-ați uitat! Cât despre ce le poate pielea unor fete ca asta, v-am mai spus-o de-atâtea ori. Și-acum, că e ora prânzului, când toată lumea se așază la masă, nu cred că trebuie să ascult toată trăncăneala asta despre această muierușcă și a cui fată

este și despre felii de mere și pantofi și Dumnezeu mai știe ce! Banii vi i-ați primit, meștere Matteo, la mine nu trebuie să se noteze cât am de plătit, eu plătesc pe loc – și acum, cu bine, meștere Matteo, cu bine!

— Cu bine, spuse și Behaim și părăsi bucătăria și casa, fără să știe dacă să-i dea sau nu crezare lui d'Oggiono.

„Însă de n-a mințit, își spuse când ajunse în stradă, dac-am avut nenorocul să-mi fie iubită fiica acestui netrebnic, atunci știu unde stă și nu-mi rămâne altceva de făcut decât să pândesc o vreme casa, iar de-am s-o văd ieșind pe ușa lui... O, Doamne, fă să nu se întâmple asta! Fă să stau și să-mi pierd timpul de pomană în fața casei lui, fă să aștept în zadar, Doamne! De-am s-o văd însă ieșind din casa lui, atunci nu mai încape nici o îndoială, atunci știu ce-am de făcut. Dar oare chiar știu? Sunt oare atât de sigur de mine? Am să fiu în stare să-mi înfrâng dorul? Am să ascult de judecată, am să fac ce-mi poruncește mintea? Sau n-am să pot nici atunci să încetez s-o iubesc pe fata aceasta?"

Cu inima strânsă o porni pe drumul spre casa lui Boccetta.

11

Foarte cătrănit – îi lipsea moneda cu care ar fi putut să-și cumpere o felie de pâine de orz pentru prânz –, Mancino își croia drum printre bălăriile și tufișurile dese ale grădinii sălbăticite din spatele casei „La fântână". Sub fereastra Niccolei se opri. Poate era acasă și torcea lână ori își cârpea rochia în cămăruța ei, căci obloanele erau deschise ca să pătrundă lumina sărăcăcioasă a acestei zile tulburi și ploioase.

Nu pentru Niccola venise, avea o vorbă cu Boccetta, dar nu se grăbea, avea tot timpul. Rămase privind pierdut crăpăturile și plesniturile casei, văzu că, dacă cineva voia să se suie pe zid, avea unde pune piciorul, întâi unul, apoi celălalt, și își spuse că nu era cu neputință, ba chiar nu era nici prea greu să ajungă la fereastra Niccolei, în cămăruța ei, în brațele ei. Și, chiar de erau obloanele închise și ferecate noaptea, lemnul era putred: nu putea rezista unei lovituri puternice.

Însă, dându-și seama la ce se gândea, se mânie pe sine și fu cuprins de rușine și de amărăciune.

„Uită-te la tine în ce hal ai ajuns! se certă el. Ce, te crezi încă un june poet? Un muritor de foame ești, un paria, un neghiob și o paiață. Grăjdar ești

și, de se nimerește, un cuțitar. Asta ești! Mereu ai să rămâi înglodat în sărăcia asta amară. Și mai ești și în iarna vieții, cât mai e până când te-or duce și ți-or behăi *De terre vient, en terre tourne*[1]? Vai, cum de și-a luat tinerețea mea bun-rămas, cum mi s-a întâmplat mie asta, și când? Nici pe jos și nici călare n-a plecat – m-am uitat o dată după ea și nu mai era. Și-acum, neghiobule, vrei să te duci sus la Niccola și să-i cerșești o fărâmă de iubire? Ce-aș mai vrea să-ți trag un pumn zdravăn, așa un pumn, de să dai cu fundul de pământ, că asta meriți. Nu ți-ai jurat tu, când încă erai în toate mințile, să nu mai roiești în jurul ei cu simțământul acesta amărât, searbăd și răsuflat pe care-l numești iubire? Dar iată-te din nou aici, că de judecată n-asculți, firește. Bolnav din dragoste? De tot râsul ești – la fel îl doare și pe măgar biciul cu care-i îndemnat la treabă. Ce speri să-ți aducă chipul acesta – care nu e chip, ci o grimasă? Ochi înfundați în orbite, privire moartă, obraji scofâlciți și zbârciți ca o mănușă din piele de batal veche, crăpată și bleagă. Asta ești! Și-i vrei iubirea, când știi prea bine că nu te bagă în seamă și că este a altuia? Nu știi ce-i mândria, ești mai rău ca un șobolan! Neghiobule! Smintitule! Ia-ți tălpășița de-aici!"

Și, după ce își recăpătase astfel stăpânirea de sine, se duse, fără să mai arunce nici o privire spre fereastra Niccolei, prin mărăcinișul grădinii în partea din față a casei. Se dovedi că nu avea nevoie să bată la ușă, căci Boccetta stătea la gemuleț. Tocmai asculta un călugăr cerșetor care îl rugase ca în cinstea Sfintei

1 Ce vine din țărână în țărână se va întoarce (fr.).

Treimi să-şi facă o pomană cu el şi, în faţa lui Mancino şi a tuturor celor care treceau pe acolo, se arăta în toată răutatea lui:

— S-ar părea, zise el clătinând din cap a amărăciune, ca şi cum i-ar fi părut rău că cineva îşi bătuse joc de acest biet călugăr, că cineva v-a trimis cu gând rău la uşa cui nu trebuie, căci ştie toată lumea că aici nu se dă de pomană.

Călugărul îşi avusese încercările sale, ştia că arareori îi dădea cineva ceva de prima dată. Celor de la oraş trebuia să li se spună de două, trei ori că nu sunt decât trecători prin lumea aceasta şi că prin fapte bune îşi pot scurta timpul petrecut în flăcările iadului.

— Daţi, domnule, îi spuse el lui Boccetta, pentru mila Domnului şi pentru meritele preaslăvitului sfânt care a ctitorit ordinul nostru. Ce daţi vi se va întoarce înapoi. Căci Domnul nu-i uită pe cei ce din milostenia lor fac o faptă bună. De la Domnul vine harul.

— Da, spuse Boccetta şi văzându-l pe Mancino îi aruncă o privire ghiduşă. Asta se ştie. La fel cum de la Cremona vin cârnăciorii fierbinţi.

— O mică pomană, îşi continuă călugărul neobosit litania. Mai târziu pomana asta are să vă călăuzească la răscrucile lumii de dincolo. Nu vă cer mult. Puţină brânză, un ou, puţină untură – ştiţi cum se spune: pomenile şi slujbele spală păcatele.

— Mă uimiţi de-a dreptul, scumpe frate, îi zise Boccetta. Untură, brânză, un ou – ce mai, praznic de duminică aşteptaţi dumneavoastră de la mine. Nu v-aţi gândit oare că, pe lângă suferinţa pe care-o lasă s-o îndure, Dumnezeu i-a pregătit păcătoasei omeniri şi foamea? Purcedeţi împotriva voinţei divine

de-ncercați să nesocotiți această pregătire a Lui. Atât vă-ntreb: E oare creștinește așa, e bine?

— Ce-ați spus acum, recunoscu, buimăcit de acest reproș neașteptat, călugărul, e teologie înaltă, iar eu nu-s decât un biet călugăr neștiutor. Un lucru însă știu: am fost aduși pe lumea asta să ne ajutăm unii pe alții la ananghie. Altminteri, de ce suntem pe pământ?

— Să ne ajutăm unii pe alții? strigă Boccetta pufnind într-un râs sălbatic. Ce gând năstrușnic! Nu, scumpe frate, să-i ajut pe alții, asta nu-mi stă în fire, nu sunt făcut pentru așa ceva, și-apoi de cele mai multe ori asta înseamnă cheltuieli care nu prea cred să-mi aducă vreun câștig. M-ați înțeles, scumpe frate? Atunci mergeți și găsiți-vă altă ușă la care să bateți!

Speriat de-a dreptul și fără prea mari speranțe, călugărul făcu o ultimă încercare de a-l îndupleca totuși pe Boccetta.

— Aduceți-vă aminte, îl mustră el, că Domnul l-a plăsmuit pe om după chipul și asemănarea Lui: bun și dornic să facă fapte bune.

— Ce-a făcut? izbucni Boccetta. Ce spuneți acolo? Bun și dornic să facă fapte bune? Încetați de îndată, de nu vreți să mor aici de râs. Bun și dornic să facă fapte bune! Asta-i prea de tot, au început să mă doară fălcile, încetați odată!

Călugărul își luă sacul de pe jos și-l aruncă peste umăr.

— Cu bine, domnule! spuse el. Fie ca Domnul, în mila Lui, să vă lumineze. Căci îmi pare că aveți nevoie de lumină.

Ajungând în dreptul lui Mancino, îi făcu un semn tainic cu capul, se opri și zise:

— De-aveți și dumneavoastră să-l rugați ceva, să vă dea Domnul mai multă răbdare și mai mult noroc – pe mine mă doare gura de cât am vorbit. Nu-mi vine să cred: acesta-i unul care nu scoate nici pentru credință un quattrino din buzunar.

— Acesta-i unul, îi răspunse Mancino, care nu-i vrea nimănui pe lumea asta binele, nici măcar sieși. Pâinea pe care o mănâncă și porcii ar disprețui-o.

— Hei, dumneavoastră, de colo! îi strigă Boccetta lui Mancino, în vreme ce călugărul își văzu de drum clătinând din cap. Dacă ați venit cu rost de ceartă, v-ați obosit degeaba, că n-o s-ajungeți nicăieri. Pe mine puteți să mă faceți în fel și chip, de vă place, mi-e totuna.

— Am venit sa vă pun în gardă, spuse Mancino. Fiți cu luare-aminte, sunteți în primejdie – după cum stau lucrurile, are să se lase cu omor. Vă dă târcoale neamțul.

— Care neamț? întrebă Boccetta nepăsător, stând apoi o clipă pe gânduri. Să mor dacă știu despre ce vorbiți.

— N-a venit unul să vă ceară niște ducați pe care n-ați vrut să i-i plătiți? îi aminti Mancino.

— De el era vorba? spuse Boccetta. Acum îmi amintesc. Ca să-l pedepsească pentru păcate, Dumnezeu i-a băgat în cap că trebuie să-mi ceară mie zece sau nu știu câți ducați. A venit aici să mă sâcâie, numai de ducații ăștia mi-a vorbit fără încetare și nu mi-a fost ușor să scap de el.

— Atunci fiți cu băgare de seamă, să nu se încheie urât socotelile pentru dumneavoastră, vorbi Mancino. Neamțul acesta se simte jignit și batjocorit, iar furia

și turbarea care l-au cuprins îl fac să nu se dea în lături de la nimic.

Boccetta își schimonosi gura strâmbă într-un zâmbet batjocoritor.

— N-are decât să vină, spuse el calm. S-a întâmplat nu o dată ca cei duși după lână să se întoarcă tunși.

— Știu, zise Mancino, că sunteți mai mult decât încercat și priceput în treburi murdare și că știți ca nimeni altul să țineți și cu o sută de mâini banii care vă ajung în buzunar, chiar de nu-s ai dumneavoastră...

— Mă lingușiți, îl întrerupse Boccetta. Prea multe vorbe goale despre modesta pricepere pe care mi-a dat-o Dumnezeu.

— Dar neamțul acesta, continuă Mancino, știe ce să facă, își găsește în oraș omul care să fie gata să vă dea *Benedicite* cu o lamă de cuțit ori de topor și...

— N-are decât să vină cu al său *Benedicite*! hotărî Boccetta. Am să știu să-i răspund cu *Dominus*.

— Dar nu e dreptul lui? strigă Mancino. Nu-i datorați neamțului acestuia banii pe care vi-i cere?

Boccetta își scărpină bărbia nerasă, iar pe chip i se citi uimirea, de parcă ar fi fost ultimul lucru pe care s-ar fi așteptat să-l audă.

— Dreptul lui? Ce vreți să spuneți cu asta? răspunse el. O fi dreptul lui, dar ce-are a face, dacă n-am chef s-o fac pe milostivul și să stric un ban bun pe-un prostănac?

Fără să spună o vorbă, Mancino privi chipul de la ferestruică.

— Dumneavoastră, care sunteți de neam nobil, spuse el apoi, care veniți dintr-o casă atât de mare și de vestită, care nu o dată i-a dat Florenței gonfalo-

nierul, purtătorul stindardului dreptății, spuneți-mi, de ce vă trăiți viața fără rușine și fără onoare?

Pentru prima oară pe chipul lui Boccetta se arătă un fel de supărare și nerăbdare.

— Fără onoare, ziceți? răspunse el. Ce știți dumneavoastră despre onoare? Am să vă spun un lucru, și să-l țineți minte, să nu-l uitați: Cine păstrează banii, acela are onoarea. Și-acum, de mai aveți ceva să-mi spuneți, spuneți-mi. De nu, nu mă mai bateți la cap cu netotul acesta de neamț.

— Bine, spuse Mancino, am plecat. V-am înștiințat de primejdie și, pe legea mea, nu din iubire pentru dumneavoastră am făcut-o. Acum, de-o să încasați o tăietură de cuțit pe toată fața, de la o ureche la cealaltă de lungă, nu-mi mai pasă.

Și părăsi grădina.

— N-are decât să vină! urlă Boccetta în urma lui. N-are decât să se arate! De-abia aștept! Spuneți-i că n-are să vadă din banii ăia nici o lețcaie, nici una, asta să-i spuneți și să veniți pe urmă să-mi povestiți ce v-a croncănit drept răspuns în furia lui.

Pufni într-un râs ca un lătrat răgușit, apoi chipul îi dispăru de la ferestruică.

Joachim Behaim, ascuns în spatele zidului grădinii și privind țintă spre ușa casei, temându-se de apariția Niccolei ca de cea mai cumplită lovitură a destinului, auzise vorbele lui Boccetta și înțelesese de îndată că despre nimeni altul decât el era vorba, că el era cel care din banii săi n-are să vadă nici o lețcaie. O furie fierbinte, clocotindă, i se urcă la tâmple

și-i puse stăpânire pe gânduri; vinele de pe frunte stăteau să-i plesnească, iar mâinile îi tremurau.

„E bine c-am auzit asta, își spuse. O, Doamne, a mai fost vreodată pe fața pământului așa un hain netrebnic? Nici o lețcaie din banii mei! Nu mai e decât un singur lucru de făcut: să pun mâna pe el, să-l prind în pumni – iar de-ar fi să stau s-aștept ceasuri, zile întregi aici în fața ușii lui, tot n-are de ce să-mi pară rău, căci timpul nu va fi timp pierdut. Trebuie să fac tot ce-mi stă-n putință să pun mâna pe el, și-atunci am să-l altoiesc atât de tare, c-are să mă țină minte și-n ceasul cel din urmă. Dar oare iese vreodată din casă? Are curajul să iasă pe stradă, printre oameni? Poate o avea provizii pe săptămâni de zile în casă. N-am să-l văd până la urmă doar în spatele acelei ferestruici? O, lașule, blestemat să fii aici și acolo, pe pământ și-n lumea de apoi! Ce-aș vrea să te aud zbierând din iad după o picătură de apă pe limba-ți moartă! Și aici, pe pământ? Aici să-i meargă bine și de-acum încolo, să se bucure de ducații mei, să se joace el cu ducații mei, să-i zornăie în palmă? O, de-ar ieși chiar acum pe ușă, chiar acum de mi-ar pica în gheare – o, ce plăcere îmi face doar gândul că s-ar putea întâmpla asta. Vino-ncoace, jigodie! Mânca-te-ar ciuma! Ciuma? De ce ciuma? N-ar fi o pedeapsă mult prea blândă pentru el, nu merită oare o moarte mai cruntă?“

Trase adânc aer în piept și își șterse sudoarea de pe frunte.

„Smintit sunt, că mă las cuprins de așa o furie! se certă el. Nu-i oare taman ce-așteaptă șacalul acesta răpciugos? N-am ascultat cu urechile mele că tocmai

asta și-a dorit, n-a râs el întocmai ca un șacal la gândul acesta? La ce bun blestemele, la ce-mi folosesc? Și pentru o sută de ducați pot să tun, să fulger și să-i vreau ciuma – am să-mi văd fie și un pfenig din banii mei? Și dacă-mi pică în mână și dau în el până mă dor palmele, banii tot îi păstrează. Și la urmă mai dau și de neplăceri din pricina javrei ăsteia nenorocite dacă nu țin măsura și rămân cu el lat. Pentru mila Domnului, pentru ce-am venit aici? Să-i ascult vorbele neobrăzate și fără frica lui Dumnezeu? Nu! Am venit să văd dacă ea – dacă Niccola – o, Doamne, dacă din casa lui, pe ușa aceasta... o, Dumnezeule bun și drept, nu mă părăsi, se poate oare să vrei Tu ca Niccola..."

Se opri și nu-L mai invocă pe Dumnezeul cel drept în numele Niccolei. Un gând covârșitor schimbă totul în el și văzu deodată o cale ce avea să-l ducă la dreptul cuvenit, la acei șaptesprezece ducați.

„Trebuie să plec, își zise. Și poate chiar nu-i atât de greu, iar Boccetta – Boccetta ar fi atunci năpăstuitul și ar plânge el după cei șaptesprezece ducați. Cred că ar merge așa, își spuse. Sigur că da, cu iubirea asta trebuie să se termine odată. Trebuie să încetez să fiu cu gândul la ea, trebuie să-mi scot din minte chipul ei. Dar oare am să reușesc? Vai mie, prea sunt prins în mreaja dragostei, e o rușine că încă țin la ea, la fiica lui Boccetta. Dar dacă totuși nu e fiica lui? Încă nu știu de-am s-o văd ieșind din casa asta. Și dacă așteptarea îmi va fi în zadar, atunci e totul altfel. Cum mai ajung eu atunci la cei șaptesprezece ducați? Dar dacă Niccola iese pe ușa aceasta, atunci am să reușesc – chiar de-ar fi să-mi preschimb inima în piatră.

Însă voi putea oare? N-o mai iubesc, de fapt? N-a fost de la bun început iubirea mea mai mare și mai arzătoare decât a ei? N-are o putere mai mare asupra mea decât am avut eu vreodată asupra ei? Cum de mi s-a putut întâmpla una ca asta? Unde mi-e mândria? Unde mi-e onoarea?"

Deodată îl izbi gândul înspăimântător că, dacă planul său avea să-l ducă la țintă, s-ar fi adeverit fără doar și poate nălucirea înfiorătoare pe care o avusese în fața ochilor toată noaptea, pe când hoinărea pe străzile orașului, și la care până în ceasul acela îi era groază să se gândească: că e fiica lui Boccetta. „O, de n-ar fi, totuși!" îi străfulgeră încă o dată, pentru ultima dată prin minte. „Ba da! Să fie!" se contrazise, fiindcă pentru planul său trebuia să-și dorească taman ceea ce înainte îl umpluse de groază și de disperare. „Să fie! hotărî el. Este! Știu că este fiica lui Boccetta", îi porunci el inimii.

Rămase cu privirea pironită pe ușă și cu mâinile la tâmple, așteptând. Nu știa dacă era învăluit de teamă ori de speranță. Se certă și se blestemă, își renegă iubirea disprețuitor, o alungă, se războiu cu sine și se mânie fiindcă i se părea că iubirea aceasta încă mai licărea.

Apoi se deschise ușa și o văzu pe Niccola, știa că ea era înainte să o fi văzut. Merse cu mersul ei unduitor și mândru, după care putea fi recunoscută de departe, pluti prin grădină și o luă pe stradă, văzându-și de drum cu un aer visător.

Joachim Behaim o urmă, și iubirea îi muri ucisă de voință, trădată de orgoliu. Era o opreliște în calea planului său, nu avea voie să trăiască.

N-o pierdu din ochi și, urmărind-o, își ticlui planul pe care avea să-l înfăptuiască în ziua aceea. O văzu șovăind o clipă la poarta Vercelli, apoi o luă pe drumul ce ducea la biserica Sfântului Eustorgio. Își aminti că obișnuia să meargă în fiecare zi să se roage în șoaptă la Christul sculptat în lemn ce atârna într-o nișă a navei transversale. Uneori, când se întâmplase să întârzie niței la el, îi spunea că fusese la Domnul ei Isus Christos în biserica Sfântului Eustorgio și că avusese mai multe să-I spună ca în alte zile.

„Du-te tu și vorbește-I! spuse Behaim când o văzu pierind în penumbra transeptului. Dumnezeu n-are să-I dea voie să te asculte. Dumnezeu este de partea mea, când I-am cerut ajutorul, mi-a arătat această cale – are să-mi facă dreptate."

Și se grăbi să ajungă acasă, s-o aștepte pe Niccola în odaia sa.

Când intră înăuntru, îl găsi atât de ocupat cu umplerea cuferelor sale, încât păru să nici nu vadă că venise. Hainele, albiturile, cingătorile, pantofii, cămășile și batistele colorate zăceau, în parte orânduite și stivuite, în parte încă în devălmășie pe pat, pe masă și pe scaune.

Ea se sperie, fiindcă la o primă privire nu-și putu da seama dacă toate acestea erau de bine ori de rău, de erau un început ori sfârșitul, de însemnau adio ori rămasul împreună pe vecie.

— Pleci? îngăimă cu inima strânsă. Vrei să pleci din Milano?

— Mi-ai făgăduit, răspunse el fără s-o privească, că mă vei urma oriunde mă voi duce. Drumul nostru

merge la Lecco și peste Adda. De-acolo până la Veneția nu facem nici o oră dacă avem cai buni.

— La Veneția, suspină ea, căreia, fiindcă nu ajunsese niciodată dincolo de satele din împrejurimi, această călătorie i se părea o aventură temerară. Se lipi de el.

— Te-ai îndoit că merg cu tine? întrebă ea. N-am lăsat totul în mâinile tale, nu ți-am dat viața și sufletul meu? Ziua și ceasul plecării să mi le spui, și voi fi gata. E azi? E adevărat că ziua la Veneția nu se înțelege om cu om din pricina hărmălaiei măcinătorilor de piper? Și spune-mi: o să ai în sacul tău loc și pentru lucrurile pe care vreau să le iau cu mine? Trebuie să știi, dragul meu, că nu sunt chiar așa de săracă. Am șase farfurii de cositor, două mari și patru mici, o salatieră și două sfeșnice, toate trei de argint și cu blazonul Lucardesi. Mai am și un urcior de aramă pentru apă, dar e greu și nu foarte îndemânos, poate că nu merită cărat într-o călătorie la Veneția.

— Aceste lucruri n-au să mă ajute prea mult, spuse Behaim ridicând capul și privind-o pe fată cu îngrijorare. Mă întrebi ziua, mă întrebi ceasul, și eu nu pot să ți le spun. Mă cheamă treburile la Veneția, însă am avut parte de neplăceri, lucrurile nu merg așa cum am sperat – pe scurt, am necazuri.

Și, ca unul care nu mai știe încotro s-o apuce, ridică brațele și le lăsă din nou să cadă.

Niccola îl privi uluită și îngrijorată.

— Dacă ai necazuri, dragul meu, împărtășește-mi-le! îl rugă ea. Firește, nu știu de-ți pot fi de folos. Știu însă că nu e nimic pe lume ce n-aș face de dragul tău.

El râse scurt.

— Ce vorbești și tu! spuse el. Cum să m-ajuți tu pe mine? De vrei însă neapărat să știi ce mă apasă, n-am să-ți ascund că lucrurile nu stau prea bine. Îmi lipsesc bani, o sumă însemnată de care am mare nevoie – Dumnezeu mi-e martor că n-am avut niciodată nevoie de bani ca acum, și nu știu cum să fac rost de ei. Poate gândești că o călătorie ca asta...

— Dragul meu, crede-mă, eu mă mulțumesc cu puțin! făcu Niccola speriată. Dacă am ceva pâine și-un ou sau ceva fructe...

Behaim îi reteză vorbele cu o ridicătură din umeri.

— Nu e vorba de ce mâncăm, o lămuri el. O asemenea călătorie presupune alte cheltuieli mult mai mari. După ce-am plătit ce datorez aici în casă, nu știu de pot ajunge cu ce-mi rămâne fie și la Lecco și dacă, odată ajunși acolo, om avea cu ce înnopta.

Și, prefăcându-se supărat că-i spusese toate acestea, adăugă:

— Acum știi dară cum stau lucrurile. Ce-am dres cu asta?

Niccola oftă și rămase pe gânduri.

— Sunt mulți banii care îți lipsesc? întrebă ea înfrigurată. O sumă mare?

— Patruzeci de ducați – uite ce ușor am spus-o, răspunse el. O nimica toată. Însă nu poți crede cât de mulți bani sunt ăștia când îți sunt de trebuință și nu știi cum să faci rost de ei.

Și își trecu mâna peste frunte, ca unul care e împovărat de griji.

— Patruzeci de ducați, spuse Niccola, și o vreme tăcu.

Se gândea la banii tatălui ei, la banii pe care el îi iubea mai mult ca pe ochii din cap și pe care se chinuia să-i țină ascunși de ea; însă ei nu-i scăpase în ce găuri și cotloane, în spatele căror pietre din perete și sub ce dale din pardoseală îi dosise. Deși citea necaz și apăsare pe chipul iubitului ei, nu-i fu ușor să ia hotărârea.

— Patruzeci de ducați, repetă ea. Patruzeci de ducați... Poate... dragul meu, poate că ți-aș putea face eu rost de ei.

— Tu? striga Behaim, iar glasul îi trăda bucuria. Adevărat? Ai putea tu... Pe legea mea, atunci toate grijile-ar pieri! Dar nu poate fi adevărat. Nu pot să cred. Nu spui drept.

Niccola era cu mintea încă în casa tatălui ei.

„Nu e o nedreptate ceea ce fac, își zise ea. Trebuie să iau ce-i al meu, pentru numele lui Dumnezeu. Îmi iau rămas-bun de la el, dar de zestre nici n-are să vrea s-audă. Nici măcar bani de merinde n-are să-mi dea. Patruzeci de ducați! Sigur, are să bage iute de seamă. Doar știe fiecare scândură din casă."

Însă nu o sperie gândul acesta. Se și vedea în drum spre Veneția.

— Ba spun drept, zise ea. Nu mă crezi? Nu știi, dragul meu, ce-aș fi în stare să fac pentru tine!

— Dacă spui drept, dacă-i adevărat că poți face rost de banii ăștia, atunci nu mai zăbovi o clipă! îi spuse Behaim. Nu mă lăsa mult să aștept! Întoarce-te degrabă!

12

Lodovico Maurul, ducele Milanului, zăcea pe patul de suferință în acea încăpere a castelului numită, după cele două tapiserii flamande care-i împodobeau pereții, Sala păstorilor și a faunului. Junghiuri în capul pieptului îl nelinișteau, genunchii umflați îl dureau cumplit, iar strădaniile doctorului care fusese chemat și care se bucura de încrederea ducelui nu îi aduseseră încă alinare. La picioarele patului stătea, cu un volum al *Purgatoriului* în mână, șambelanul Antonio Benincasa, căruia în ziua aceea i se făcuse onoarea de a-i citi ducelui suferind versuri din Dante și care tocmai parcursese cu glasul său răsunător cel de-al unsprezecelea cânt, în care pictorul Oderisi se plânge de vremelnicia faimei pământești. Într-o nișă a sălii stătea, adâncit în hârtiile sale, conducătorul cancelariei secrete a ducelui, Tommaso di Lancia, sosit să-i raporteze ducelui tot ce se petrecuse în ultimele zile în Milano. Avea în slujba sa câteva zeci de oameni din toate straturile societății care îi aduceau la cunoștință ce se vorbea de bine ori de rău, ce se plănuia, cine sosise în oraș sau cine îl părăsise și orice lucru însemnat se mai petrecuse. Scopul era zădărnicirea eforturilor curții franceze de a știrbi renumele, puterea și averea ducelui – țel pentru care francezii

nu se zgârceau la cheltuieli și la amenințări nemărginite. Se știa că destui oameni de vază n-ar fi pregetat ca în clipa potrivită să spargă porțile orașului și în locul lor să ridice arcuri de triumf pentru a-l întâmpina cum se cuvine pe regele Franței când avea să se mute la Milano.

La o grămăjoară de cărbuni aprinși, maestrul Zabatto, doctorul, încălzea pe trepiedul său de aramă licoarea pe care i-o pregătise ducelui. Servitorul Giomino, un băietan, stătea gata să-i dea bolnavului vin dacă cerea, să-i potrivească pernele, să-i împrospăteze compresele reci și să îndeplinească orice alte porunci ale sale ori ale doctorului.

Afară, în galerii și pe culoare stăteau în grupuri șambelani și secretari de stat, înalți dregători, slugi, secretari ai diferitelor cancelarii și ofițeri ai gărzii – fiecare din ei gata oricând să fie chemat în camera de suferință a ducelui, care putea să-și dorească să-i dea unuia cine știe ce sarcini, să-i ceară altuia informații, să dezbată cu un al treilea o problemă arzătoare a zilei și să comenteze cu un al patrulea vreun pasaj obscur din *Purgatoriu*. De undeva se auzeau adesea acordurile unui instrument cu coarde: Anason își umplea timpul stând de vorbă, când cu o melodie ce părea să pună o întrebare, când cu una ce suna a răspuns, cu sine însuși.

Messer Leonardo, venit să ridice de la vistierie o anumită sumă cuvenită lui, se întâlni pe scara principală cu șambelanul Matteo Bossi, însărcinat cu mesele ducelui. Aflând de la el că ducele se lăsase pe mâna maestrului Zabatto, messer Leonardo își exprimă însuflețit nemulțumirea legată de alegerea doctorului și părerea proastă despre cunoștințele acestuia; șam-

belanul îl ascultă tușind și dregându-și glasul, fiindcă suferea de plămâni și nu putea să respire decât dregându-și mereu glasul.

— Cum poate avea unul ca el îndrăzneala să se numească doctor și anatomist? se răzvrăti messer Leonardo. Ce știe el? Ce cunoștințe are? Poate să-mi spună de ce somnolența, ca și plictiseala ne provoacă reflexul straniu cunoscut drept căscat? Poate să-mi spună de ce necazurile, suferințele și durerile încearcă să ne aducă o anumită ușurare storcându-ne din ochi un lichid sărat? Și de ce teama ca și frigul fac corpul omenesc să tremure? Întrebați-l toate acestea, și veți rămâne fără răspuns. Nu e în stare să vă spună numărul mușchilor care-i dau limbii mobilitatea, ca să poată vorbi și lăuda pe Creator. N-o să vă poată spune nici ce loc ocupă în gospodăria corpului omenesc splina sau ficatul. Poate să mă lumineze cum funcționează acest minunat instrument gândit și construit de cel mai mare Creator – inima? Nu poate. Nu-i decât un biet spițer ce mai ia câteodată sânge și oblojește un picior sucit. Însă, ca să fie doctor, ar trebui să încerce să-nțeleagă ce e omul și ce e viața.

Șambelanul îi dădu apă la moară povestindu-i ce pățise el cu doctorul:

— Trebuie să vă dau dreptate, messer Leonardo, fiindcă nici pe mine nu m-a ajutat. Dar, ca să spun drept, nici ceilalți doctori pe care i-am întrebat n-au știut ce să-mi facă. În fine, încă mai trăiesc și-mi văd de-ale mele. Dar dacă mi se înrăutățește boala – atunci ce fac? Ce se va alege de bucatele ducelui? În ce mâini va cădea răspunderea pentru ele? Vai, Doamne! Nici nu vreau să mă gândesc! Credeți-mă,

Luminăţia Sa, ducele, are să-şi dea seama abia când va fi prea târziu ce servitor devotat i-am fost.

Oftă, îi strânse mâna lui Leonardo şi coborî scările tuşind şi dregându-şi glasul.

Sus, în galerie, o parte dintre cei în slujba ducelui căutau să-şi omoare timpul cu tot felul de discuţii, şi după ce întorseseră pe toate feţele felurite lucruri, se opriseră acum la întrebarea atât de cunoscută: care dintre bunurile pământeşti îi aduceau fericirea celui care se bucura de ele. Secretarul Ferriero, însărcinat cu întocmirea corespondenţei ducelui şi atât de ocupat cu această îndeletnicire încât de cele mai multe ori nu găsea timp să-şi cureţe degetele de cerneală, dădu primul răspunsul.

— Câini, şoimi, o vânătoare, o herghelie sănătoasă – să ai toate acestea înseamnă să fii fericit, visă el netezind teancul de hârtii pe care-l ţinea în braţe.

— Eu, unul, mă mulţumesc cu mai puţin, zise un tânăr ofiţer al străjii. M-aş socoti fericit dacă aş reuşi la noapte să câştig la iadeş o monedă, două de aur.

Secretarul de stat Tiraboschi, care, deşi deţinea două vii frumuşele, era cunoscut ca mare strângător, îşi spuse şi el părerea:

— Dacă aş putea pofti în fiecare zi doi, trei ori patru prieteni la masă să vorbim despre arte, ştiinţe şi politică m-aş simţi tare fericit. Dar pentru asta – oftă el – e nevoie de o masă încărcată şi de slugi pricepute care să ne servească, ori pentru aşa ceva, Dumnezeu mi-e martor, mijloacele nu-mi ajung.

— Fericirea? Ce e oare fericirea, de nu darul vieţii pe tipsie de aur? spuse grecul Lascaris, lăsat fără patrie de căderea Constantinopolului şi însărcinat cu educaţia celor doi prinţi ai ducatului.

— Nu se află decât un singur bun pe care-l socotesc prețios, ba chiar de neînlocuit, și acesta este timpul. Cine poate face cu timpul său ce-i poftește inima, acela este fericit, acela este bogat. Eu, domnilor, sunt cel mai sărac dintre săraci.

Din această căinare a secretarului de stat nu răsuna amărăciune, ci satisfacție, vanitate și mândrie. Fiindcă de ani de zile fusese însărcinat de duce, care își pusese toată încrederea în el, cu treburi politice la curțile mai mici și mai mari ale Italiei și, cum termina o misiune, cum îl aștepta alta.

— Fericirea, adevărata fericire este să creezi lucruri care nu pier în aceeași zi, ci dăinuie peste veacuri, spuse resemnat cofetarul ducelui.

— Atunci adevărata fericire s-ar găsi numai pe ulița căldărarilor, remarcă tânărul Guarniero, unul dintre pajii ducelui, care nu avea nimic împotriva creațiilor pieritoare ale cofetarului.

— Fericirea este să-ți fie dat să trăiești pentru acele lucruri pe care ți le-ai dorit încă din copilărie – toate celelalte sunt pulbere în vânt, îi lămuri grăjdarul Cencio, a cărui datorie era să facă rost de hățurile și de șeile potrivite pentru fiecare cal al ducelui. Așa că m-aș putea foarte bine socoti printre cei fericiți dacă aș auzi din când în când fie și doar o vorbă de recunoaștere pentru ceea ce fac. Însă după cum se știe...

Amuți, dădu din umeri și îi lăsă pe ceilalți să hotărască dacă el s-ar putea numi fericit.

Luă cuvântul poetul Bellincioli.

— După cum știu prietenii mei, începu el, cu multă trudă am izbutit să strâng o colecție de cărți rare și însemnate, precum și un număr de tablouri alese ale unora dintre cei mai mari pictori. Însă aceste comori

nu m-au făcut fericit, ci mi-au dat doar mulțumirea de a putea spune că nu mi-am irosit viața de pomană. Și nu cer mai mult. Căci celor ce gândesc nu le este dat să fie fericiți pe lumea aceasta.

Îl văzu pe Leonardo, care se apropia de grupul filozof, îl salută cu capul și continuă în speranța să fie auzit de el:

— Mă îngrijorează, de asemenea, că în raftul meu de cărți de ani de zile stă un loc gol. E destinat tratatului despre pictură al lui messer Leonardo, pe care acest mare geniu l-a început de multă vreme, însă cine poate spune când îl va termina?

Lui Leonardo, învăluit în gânduri, îi scăpară și salutul, și cuvintele lui Bellincioli.

— Nu-și dă seama că este vorba de el, spuse secretarul de stat del Teglia. E cu gândul nu la lumea aceasta mică, ci la stele. Poate că tocmai a descoperit cum își păstrează luna echilibrul.

— Are o mină atât de întunecată, comentă șambelanul Becchi, mai-marele gospodăriei ducelui, de parcă tocmai s-ar gândi cum să picteze pieirea Sodomei ori deznădejdea celor nescăpați de potop.

— Se spune, grăi din nou străjerul, că are în cap invenții uimitoare ce le-ar putea aduce victoria atât asediaților, cât și atacatorilor unei fortărețe.

— Fără îndoială, e căzut pe gânduri, spuse grecul Lascaris. Poate chibzuiește cum să măsoare în carate duhul divin care înconjoară Universul.

— Sau poate se întreabă dacă mai e unul ca el pe lume, își dădu cu părerea pe un ton răutăcios secretarul de stat Tiraboschi.

— Se știe că nu-l prea aveți la inimă, spuse poetul Bellincioli, însă asta pentru că nu-l cunoașteți.

Oricine îl știe câtuși de puțin nu se poate să nu-l îndrăgească.

Secretarul de stat Tiraboschi își strâmbă buzele subțiri într-un zâmbet semeț, și conversația apucă alte făgașe.

Messer Leonardo nu avusese nici ochi, nici urechi pentru adunarea de la curte, fiindcă în timp ce se plimba prin galerie gândurile îi erau într-adevăr în înălțimi cerești – se gândea la acele păsări ce puteau să se țină în văzduh fără să dea din aripi, doar purtate de hatârul vântului; acest mister îl umplea de multă vreme de o uimire smerită. Acum însă fu smuls din visare de o bătaie ușoară pe umăr a donnei Lucrezia.

— Messer Leonardo, nici nu-mi doream ceva mai mult decât să dau de dumneavoastră, îi spuse iubita ducelui, și de vreți să fiți bun să mă ascultați...

— Donna Lucrezia, cu tot ce-mi stă în putință vă stau la dispoziție, spuse Leonardo lăsând zburătoarele să plutească în voia lor.

— Am auzit, începu frumoasa Lucrezia Crivelli, din toate părțile mi s-a spus că v-ați dedicat arhitecturii, anatomiei, ba chiar artei războiului în loc să împliniți dorința Luminăției Sale și să...

Leonardo nu o lăsă să termine.

— E adevărat ce spuneți, o asigură el, cu tot ce-ați enumerat aș putea să-l mulțumesc pe duce mai bine decât oricare altul. De s-ar îndura să mă primească, i-aș împărtăși unele din tainele mașinăriilor de război. I-aș putea arăta desenele carelor de neatacat pe care le-am inventat, care aduc moarte și prăpăd în rândurile inamicilor, și cărora nu le poate ține piept nici cea mai numeroasă oaste.

— Vă rog, nu-mi mai pomeniți de carele acestea! ripostă donna Lucrezia. E oare gândul la tumult și vărsare de sânge ceea ce vă distrage de atâta vreme de la arta liniștită a picturii?

— De asemenea, continuă Leonardo înflăcărat, vreau să-i amintesc Luminăției Sale că Adda are nevoie de o nouă albie pentru a putea duce corăbii, susține morăritul, presarea uleiului și alte îndeletniciri, pentru udatul câmpurilor și al grădinilor. Am calculat unde trebuie clădite diguri, baraje și ecluze pentru a regla șuvoiul apei. Așa ceva ar ridica țara și i-ar aduce Luminăției Sale șaizeci de mii de ducați pe an. Ridicați din sprâncene, donna Lucrezia, clătinați din cap? Vi se pare prea mare suma pe care v-am spus-o? Credeți că am greșit socotelile?

— Vorbiți, messer Leonardo, de multe lucruri. Ocoliți însă să pomeniți despre lucrul la care Luminăția Sa, ca și mine, ține foarte mult. Și anume pictura pe care ați fost rugat s-o terminați. Mântuitorul nostru și ucenicii Săi. Mi s-a spus că vă priviți cu pizmă pensula și că numai cu neplăcere, în silă o luați în mână. Despre asta, nu despre presele de ulei și carele de război vreau să vă aud vorbind.

Messer Leonardo văzu că nu reușise să scape de întrebările supărătoare despre această *Cină de Taină*. Însă nu-și pierdu cumpătul și liniștea care-i stăteau în fire.

— Să știți dară, donna Lucrezia, o lămuri el, că mi-e tot sufletul pus în această lucrare, iar ce v-au spus cei nepricepuți în aceste treburi e mai departe de adevăr decât este lumina de întuneric. Și l-am rugat pe stimatul duce cât am putut, la fel cum îl implorăm pe Domnul l-am rugat să aibă răbdare și

să nu mă mai zorească, să nu mă mai certe și să nu mă mai canonească în fiecare zi.

— Eu credeam ca ar trebui să vă bucurați să terminați un asemenea tablou măreț. Sau poate vă simțiți atât de istovit și de slăbit din pricina lui, încât...

— Donna Lucrezia! o întrerupse Leonardo. Aflați că o lucrare care mă atrage, mă bântuie și mă urmărește într-atât nu are cum să mă obosească. Așa m-a făcut natura.

— Și atunci, întrebă iubita ducelui, de ce nu vă purtați cu bătrânul duce ca un fiu față de tatăl său, dându-i ascultare?

— Această lucrare, spuse Leonardo, își așteaptă ceasul potrivit. O fac în cinstea Domnului și a orașului acestuia și n-am să las pe nimeni ca, zorindu-mă, s-o strice și astfel să mă acopere de rușine.

— Atunci e-adevărat ce se spune, se miră Lucrezia, că vă e teamă de greșeli și de reproșuri? Și că, deși sunteți numit maestrul acestor vremuri, suferiți de boala de a descoperi cusururi acolo unde alții văd minuni?

— Ceea ce-mi spuneți, nu știu dacă din bunătate ori din mărinimie, îi răspunse Leonardo, nu-i adevărat. Însă aș vrea să fiu măcar în parte cel care spuneți că sunt. Adevărul este că sunt legat de această lucrare ca iubitul de iubita sa. Și doar știți: se mai întâmplă ca iubita, îmbufnată și închisă în sine, să-l îndepărteze pe cel ce cu foc se îngrijește de ea.

— Acestea sunt glume neadevărate, spuse iubita ducelui, obișnuită să se simtă atinsă de orice avea de-a face cu ale dragostei. Messer Leonardo, știți cât țin la dumneavoastră, însă mă tem că stăruind în a nu lucra la această pictură îl amărâți pe Luminăția Sa, și atunci îngăduința sa are să piară curând.

Auzind aceste vorbe, gândurile hoinare ale lui messer Leonardo îl purtară într-o țară străină și îndepărtată unde se văzu fără prieteni, fără adăpost, slujind singur, în mizerie, artele și științele.

— Poate că, spuse el, mi-e scris să trăiesc în sărăcie de-acum încolo. Însă ce-mi aduce alinare este că, mulțumită bogăției și mărinimiei naturii, pretutindeni unde mă poartă soarta învăț lucruri noi, iar aceasta, donna Lucrezia, este sarcina pe care mi-a dat-o Creatorul a tot ce stă și a tot ce mișcă. Și, chiar de va fi ca de-acum înainte să-mi duc viața pe meleaguri îndepărtate, printre străini, n-am să încetez să preaslăvesc acest ducat, Dumnezeu să-l aibă în pază.

Și se aplecă, de parcă și-ar fi luat rămas-bun pentru totdeauna, în fața donnei Lucrezia.

În această clipă intră cu o plecăciune adâncă servitorul Giomino și-i spuse donnei că ducele cerea să o vadă, căci conducătorul cancelariei secrete își terminase raportul. Messer Leonardo dădu să plece, însă Giomino îi făcu, cu o mișcare timidă a mâinilor, semn să rămână.

— Să-mi fie cu iertare, stimate domn, am și pentru dumneavoastră o veste și nu-mi este ușor să v-o dau, fiindcă nu este una care să bucure auzul. Însă cu siguranță nu veți voi ca, pentru a vă cruța, să vi se tăinuiască un lucru ce e, poate, însemnat.

— Cu siguranță, zise Leonardo, ai să-mi spui că am atras asupra-mi supărarea ducelui și că-mi trimite vorbe grele și aspre.

Băiatul clătină de câteva ori din cap.

— Nu, stimate domn, spuse el, Luminăția Sa nu a vorbit niciodată astfel despre dumneavoastră, credeți-mă că numai cu mare prețuire vă pomenește

numele. Și ce am să vă spun nu vă privește pe dumneavoastră, ci pe unul din prietenii dumneavoastră. Nu știu care-i este numele creștinesc, messer di Lancia îl numește Mancino și spune că a fost văzut deseori în tovărășia dumneavoastră.

— Nimeni nu știe cum îl cheamă, îl lămuri Leonardo. Ce-i cu Mancino?

— Azi de dimineață, povesti Giomino, a fost găsit rănit de moarte în curtea casei „La fântână", zăcând într-o baltă de sânge. Se pare, spune messer di Lancia, că cineva i-a crăpat fruntea cu toporul. Și trebuie să vă spun, domnule, că este casa taman a acelui Boccetta, pe care-l cunoașteți, și ducele a poruncit arestarea lui și începerea unei anchete așa că de data aceasta poate că...

— Și unde se află Mancino? întrebă Leonardo.

— Iertați-mă că nu v-am spus de la început, se scuză Giomino. L-au dus la spitalul țesătoriei de mătase – acolo zace și așteaptă preotul și ultima împărtășanie.

Sus în podul spitalului, sub căpriorii acoperișului, într-o încăpere în care nu erau paturi, ci grămezi de paie peste care fuseseră azvârlite cearșafuri aspre, sfâșiate, îl găsi messer Leonardo pe Mancino. Zăcea cu ochii închiși, obrajii plini de zbârcituri îi dogoreau de febră, mâinile îi tremurau fără încetare, pătura și-o aruncase de pe el, iar capul și fruntea îi erau acoperite de bandaje. Doi dintre prietenii săi, pictorul d'Oggiono și maestrul de orgă Martegli îl vegheau, iar maestrul de orgă, cu capul înclinat să nu se lovească de căpriori, ținea o cană de vin în mâini.

— Nu doarme, tocmai ce-a cerut de băut, spuse d'Oggiono. Însă nu are voie decât vin îndoit cu apă, ceea ce nu-l bucură prea tare.

— Nu e bine, îi șopti maestrul de orgă, aplecându-se și mai tare, lui Leonardo în ureche. A fost preotul să-l spovedească și să-l împărtășească. Doctorul spune că ar mai fi putut fi salvat dacă ajutorul ar fi sosit la timp. Oamenii care l-au găsit s-au rugat la toți sfinții și-au adus agheasmă de la biserică, însă la un doctor nu s-a gândit nimeni. Abia aici, la spital, i-au curățat rana și i-au potolit sângerarea. Se pare că a avut ceva de împărțit cu Boccetta, fiindcă a fost găsit la nici doi pași de casa lui.

— Mi-e sete! șopti Mancino; deschise ochii și luă o înghițitură din cana pe care maestrul de orgă i-o duse la gură. Apoi îl zări pe Leonardo, un zâmbet îi lunecă pe față și ridică mâna în semn de salut.

— Leonardo, prietene, fii bine-venit! spuse el. Mare mi-e bucuria pentru onoarea ce mi-o faci, însă ar fi mai bine să te îndrepți spre lucruri mai de seamă decât starea mea. Tocmai când îmi terminasem vizita și voiam să sar pe geam afară, smintitul – căci e mai degrabă smintit decât netrebnic – și-a ascuțit toporul de fruntea mea. Asta-i tot, nu moare nimeni de asta, dar am socotit cuminte să mă las răsfățat de un chirurg câteva ceasuri.

Ceru din nou de băut, sorbi o înghițitură și se schimonosi de durere. Apoi își urmă vorba arătând spre bărbatul ce stătea lângă el pe altă grămadă de paie.

— De el e rău. Pe el l-a trântit asinul la pământ și l-a nenorocit așa de tare cu copitele, încât nimeni nu-l mai poate pune pe picioare, spune chirurgul. Mie, în schimb, mi-a surâs norocul.

Febra urcă și gândurile i se încâlciră.

— Nu, să nu vă fie teamă pentru sufletul meu, voi cei trei de colo sus, Tată, Fiu și Duh Sfânt, lăsați-l acolo unde este, și Tu, Sfântă Treime, așteaptă și Tu răbdătoare, doar știi că n-am să-Ți scap printre degete, am fost întotdeauna un bun creștin, n-am fost niciodată printre cei care merg la biserică să fure lumânări. Fir-ai tu să fii, crâșmar – de ce-mi așezi dinainte tocmai vinul acesta pe care l-ai botezat de trei ori în pivniță și l-ai stricat pe vecie pentru orice muritor?

Rămase o clipă cu ochii închiși, tăcut și respirând anevoie. Apoi, când i se mai liniști suflarea, deschise din nou ochii. Febra îl eliberase și din vorbele lui se înțelegea că știa ce-l așteaptă.

— *Je m'en vais en pays loingtain*[1], spuse el întinzând mâinile a rămas-bun spre prietenii săi. Vă rog nu-mi jeliți zilele pierdute, s-au dus mai repede ca gândul. O, de mi-ar fi fost dat să mor la turci ori la păgâni pentru victoria credinței creștine, atunci Domnul mi-ar fi iertat cu dragă inimă viața păcătoasă și toți îngerii și sfinții paradisului m-ar fi întâmpinat dănțuind și mi-ar fi primit sufletul cu psalmi și cu acorduri de vioară. Așa însă, purced înaintea judecății Domnului ca cel ce sunt și-am fost o viață: un bețiv, un jucător, un paria, un bătăuș, un sclav al femeilor ușoare.

— Stăpânul destinelor noastre știe că nu ești nimic din toate acestea, ci poet, spuse Leonardo luând mâna lui Mancino într-a lui. Dar spune-mi, ce anume pe lumea asta te-a împins să cauți ceartă cu acest Boccetta?

---

1 „Mă duc prin lume călător" (fr. veche).

— Nimic nu se întâmplă fără pricină. Află motivul și vei înțelege cele petrecute – nu sunt acestea cuvintele tale, dragul meu Leonardo ? Deseori te-am auzit spunându-le, răspunse Mancino. Nu e oare lumea plină de răutate și trădare ? A venit o fată la mine plângând și neștiind ce să facă în necazul ei, iar de-ar putea muri cineva de rușine și de durere, ea mi-ar fi luat-o înainte. Așa că i-am luat banii din mână, i i-am dus înapoi lui Boccetta sărind pe geam – însă ca un netot am făcut atâta zgomot, încât Boccetta, trezit din somn, a crezut că venisem să fur. Iar de cauți capul lui Iuda, dragă Leonardo, află că știu pe unul care este întocmai așa cum îl vezi tu pe Iuda. Oprește-ți căutările ! Cred că ți l-am găsit pe Iuda. Numai că el nu a băgat în pungă treizeci de arginți, ci șaptesprezece ducați.

Închise ochii și își trase sufletul.

— Dacă-l înțeleg bine, spuse pictorul d'Oggiono, vorbește despre acest neamț care avea de luat de la Boccetta șaptesprezece ducați. A pus rămășag cu mine pe un ducat că are să-și recapete banii de la Boccetta cu binele ori cu răul, fiindcă, zicea, nu e el omul ce putea fi înșelat. Iar azi mi-a dat de știre că și-a câștigat cum nu se poate mai onorabil rămășagul – avea cei șaptesprezece ducați în buzunar, zicea, iar mâine avea să vină să-l mai ia și pe cel pierdut de mine. Așa că astăzi trebuie să bat pe la ușile de unde mai am de luat bani și să încerc să strâng un ducat, căci n-am decât doi carlini în pungă.

— Tare-aș vrea să-l văd pe neamțul acesta căruia Mancino îi zice Iudă, spuse Leonardo. Tare-aș vrea să ne spună cum a făcut să-și ia banii de la Boccetta.

— Mi-e sete ! gemu Mancino.

— Îl puteți întreba pe Boccetta însuși, spuse maestrul de orgă arătând, în timp ce-i dădea lui Mancino de băut, spre ușă.

— Pe legea mea! Iată-l! strigă d'Oggiono.

Doi străjeri păşiseră în odaie, iar între ei, prizonier, Boccetta în haina-i roasă şi pantofii-i scâlciați. Mâinile îi erau legate la spate, însă era atât de semeț, că ai fi zis că era un domn de vază însoțit și servit în drumurile sale de două slugi.

— Poftiți, domnule, v-am făcut vrerea, spuse unul dintre străjeri. Acum faceți bine să vă grăbiți, fiți scurt, spuneți repede ce-aveți de zis, ca să nu pierdem timpul.

Boccetta îl recunoscu pe messer Leonardo şi îl salută aşa cum un nobil îi dă binețe altuia. Apoi îl văzu pe Mancino şi se apropie, urmat îndeaproape de străjeri, de culcușul de paie.

— Mă recunoașteți? îi vorbi el. Pentru mântuirea dumneavoastră am venit, nu m-am dat în lături nici de la drum, nici de la osteneală, din mila creștinească am venit să vă aduc înapoi pe calea cea dreaptă. Ca lintea ori bobul ați împrăștiat pe jos banii când ați fugit, în toate cotloanele a trebuit să mă bag să-i adun. Însă șaptesprezece ducați îmi lipsesc, oricât am căutat n-a fost chip să dau de ei, au dispărut, şi nici nu sunt ai mei, ci ai unui credincios slujbaș al bisericii, ai unui onorabil preot care mi i-a încredințat spre păstrare, sunt deci bani sfințiți. Spuneți-mi locul unde i-ați îngropat ori i-ați ascuns – pentru mântuirea sufletului dumneavoastră vă rog asta.

— Pătura! îl rugă Mancino, cutremurat de frigurile febrei, pe d'Oggiono. Apoi, când se văzu învelit, îi răspunse lui Boccetta: Căutați-i dară, spuse el, căutați-i cu toată sârguința. Nu vă descurajați, chinuiți-vă,

căzniți-vă târându-vă zi și noapte peste tot, până îi găsiți. Căci doar știți: Cine are banii are onoarea.

— N-ai de gând să-mi spui? zbieră Boccetta alb ca varul de furie și încercând în zadar să-și elibereze mâinile. Atunci să putrezești în iad, o mie de draci să-ți facă felul! Aș vrea să pot să te...

— Luați pacostea asta de aici, le strigă d'Oggiono străjerilor. Ce-ați adus aici pe acest netrebnic, locul lui e la spânzurătoare!

— Tot drumul, spuse unul dintre străjeri, ne-a bătut la cap rugându-ne să-l ducem la acest om sărman, să-l ajute să-și capete iertarea divină.

— Cum mi-ați spus, tinere domn? îi vorbi Boccetta lui d'Oggiono. Netrebnic? Și-ați spus că mi-e locul la spânzurătoare? Acum, mie mi-e totuna, sunt un om pe care sudălmile nu-l ating, însă pe dumneavoastră aceste vorbe au să vă coste o sumă frumușică, tinere domn, fiindcă atunci când voi fi din nou liber și stăpân pe treburile mele va trebui să vă ispășiți pedeapsa. Messer Leonardo, l-ați auzit! Îmi veți fi martor!

— Luați-l de aici, le porunci Leonardo străjerilor. Dreptatea, pe care o jignește și o batjocorește zi de zi fără încetare, și-a găsit în sfârșit ac de cojocul lui.

— *Nostre Seigneur se taist tout quoy*[1], șopti Mancino, iar acestea fură ultimele lui cuvinte în această lume, nu mai răspunse la nici o întrebare.

Nu i se mai auziră decât gemetele ușoare și apoi horcăielile ce durară până în ceasul în care muri, pe înserat.

---

1 Și tace Domnul (fr. veche).

13

În vreme ce în odaia lui d'Oggiono era așteptat să sosească Joachim Behaim, Leonardo cercetă lada de lemn ai cărei pereți erau împodobiți cu nunta din Cana Galileii și se arătă foarte mulțumit de lucrarea terminată cu o zi înainte de tânărul pictor.

— Văd, observă el, că nici la această lucrare migăloasă și obositoare n-ai uitat ce reprezintă frâiele și hățurile artei picturii: perspectiva. Și compoziția este bună, de asemenea felul în care ai folosit culorile. Și, ceea ce este iarăși demn de laudă, ai așezat personajele în așa fel, încât din poziția lor se poate recunoaște cu ușurință ce le poftește inima. Soldatul acesta de pildă nu vrea decât să bea – doar pentru asta a venit la nuntă. Tatăl miresei este un om cinstit, oricine vede cu ochiul liber că gura lui nu are să rostească decât adevăr și că n-are să-și uite făgăduiala către mire. Iar bucătarul este limpede că nu-și dorește nimic mai mult decât mulțumirea fiecărui oaspete în parte.

— Și acest Christos? întrebă d'Oggiono, care nu se mai sătura de atâta laudă.

— I-ai dat trasături alese, iar Fecioara este și ea plină de dulceață și de grație. Ce mă supără însă este

drumul acesta ce urcă dealul, cu plopii lipsiți de umbră. Dacă ai îndoieli despre cum să zugrăvești un peisaj, întreabă natura și suflarea vie din jur.

— Vai de mine! strigă d'Oggiono. Cât îmi este de rușine! Știam că am început cu stângul amărâta asta de nuntă – am lucrat ca un nepriceput... De n-ar veni chiar mâine omul s-o ia, cel mai mult mi-aș dori să fac bucăți lada asta, să fac focul în sobă cu ele!

— Ba ți-a ieșit foarte bine. E o lucrare de maestru, îl liniști Leonardo. Și-mi place cum faci jocurile de lumini și umbre.

Între timp, sculptorul Simoni îi povesti pentru a treia oară prietenului său, maestrului de orgă Martegli, ce întorsătură neașteptată luaseră lucrurile în urmă cu o zi.

— Am plecat din atelier, cum obișnuiesc de mai multe ori pe zi, la biserica Sfântului Eustorgio. Și-o găsesc disperată, îngenuncheată în fața amărâtului de Christos de lemn pe care și băiatul care-mi ține dalta l-ar face mai bine. Dumnezeu știe de cât timp era acolo zguduită de plânsete, cu chipul schimonosit de durere, cu obrajii înecați în lacrimi; văzând-o astfel, am prins – nici eu nu știu cum – în sfârșit curajul să-i vorbesc. N-o să-ți vină să crezi, însă am luat-o cu mine acasă, i-am spus că am un tată bolnav și țintuit la pat care are nevoie de îngrijire, și că și-ar face o pomană dacă ar avea grijă de el noaptea. Iar ea s-a uitat la mine, nu știu dacă m-a recunoscut – eu deseori am salutat-o –, pe scurt, de mă crezi ori nu: a venit cu mine, părea că nu-i păsa ce se întâmpla cu ea. Azi-noapte am auzit-o plângând, însă azi de dimineață, când le-am adus ei și tatălui meu pâinea

și laptele, mi-a zâmbit. Poate că peste ceva timp, când are să mai uite tot ce-o fi pătimit și-are să se obișnuiască cu mine – Tommaso! De-aș putea s-o țin, de-ar rămâne la mine –, cel mai fericit om al creștinătății aș fi! Da, măsoară-mă din cap până în picioare, a iubit nu arăt, mic și rotofei cum sunt, cu capul chel și mâinile pline de bătături de la lucrul cu dalta și cuțitul de cioplit. Poate că mi-e plină mintea de planuri și speranțe deșarte, poate că ai dreptate, Tommaso, de mă crezi unul ce vrea să facă din aramă aur. Fiindcă, deocamdată, așa este: nu-i e gândul decât la el.

— Îmi aduc aminte de el, spuse maestrul de orgă. Înțeleg de ce nu se putea să nu-l iubească. E tânăr, înalt, are trăsături mândre...

Ușa se deschise și bărbatul despre care era vorba, Joachim Behaim, intră înăuntru cu un salut. Era în haine de drum, purta cizme de călărie și arăta ca unul gata să se suie pe cal și să părăsească orașul.

Văzându-l pe Leonardo, se duse degrabă la el și făcu o plecăciune.

— De multă vreme, spuse el curtenitor, mi-am dorit să vă cunosc și să mă pot bucura de tovărășia dumneavoastră. A trecut mult timp de când v-am văzut prima oară – eram în curtea de la castelul ducelui în ziua în care i-am vândut Luminăției Sale doi cai, un berber și un sicilian. Poate că vă amintiți de mine, domnul meu.

— Da, îmi amintesc foarte bine, spuse Leonardo, neavând însă în fața ochilor decât imaginea berberului.

— Și de-atunci, continuă Behaim, v-am auzit deseori numele pomenit cu mare laudă și am aflat despre dumneavoastră lucruri pe care nu-ți este dat să le auzi în fiecare zi.

Făcu din nou o plecăciune și apoi îi salută pe d'Oggiono și pe ceilalți doi.

— Și eu, spuse Leonardo, eram foarte nerăbdător să vă întâlnesc, și asta fiindcă trebuie să vă mărturisesc că am o rugăminte la dumneavoastră.

— De am norocul să vă pot fi de folos cu ceva, spuse Behaim curtenitor, nu trebuie decât să-mi porunciți.

— Sunteți foarte amabil, spuse Leonardo. Ce vreau să vă rog este să ne povestiți cum ați reușit să vă luați banii, cei șaptesprezece ducați, de la Boccetta – pe care-l știe tot Milanul drept hoț și șarlatan.

— Banii pentru care am pierdut rușinos rămășagul, astfel că acum trebuie să plătesc, oricât îmi este de greu s-o fac, sări d'Oggiono.

— Ei, întotdeauna e mai bine să te duci direct la fântână, nu la urciorul cu apă să-ți potolești setea, făcu sculptorul Simoni.

— E un lucru mărunt, aproape nici nu merită vorbit despre el, fu de părere Behaim luându-și un scaun și așezându-se lângă ceilalți. Din prima zi i-am spus acestui Boccetta că eu nu sunt unul care se lasă furat și că oricine s-a pus cu mine a avut de suferit, fiindcă la urmă el a rămas cel păgubit.

— Suntem tare dornici și nerăbdători să vă aflăm povestea, grăi Leonardo.

— Ca să fiu scurt, am să încep spunându-vă că am întâlnit aici, la Milano, o fată care mi-a plăcut mai mult ca toate celelalte. Nu vreau să mă laud, dar sunt învățat să primesc de la femei, fără prea mare caznă, ce vreau de la ele, așa că ea a devenit a mea. Domnii mei, credeam că am găsit în ea femeia pe care o căutasem toată viața: frumoasă, fermecătoare, înaltă, cu un mers ce-l puteam recunoaște de la o mie de pași,

ascultătoare, cuviincioasă, simplă. Mă iubea foarte mult și n-avea ochi decât pentru mine.

Se opri, se uită în gol, îngândurat, apoi se lovi puternic cu mâna peste frunte, ca și cum ar fi vrut să alunge din minte imaginea pe care o invocase cu vorbele sale. Urmă:

— Era cea pe care o căutasem, și am găsit-o, așadar, aici, la Milano. Acum câteva seri însă, m-am dus la cârciuma Mielul să beau niște vin și să schimb câteva vorbe cu oamenii care-și fac veacul acolo, și în acea cârciumă am aflat – arătă spre d'Oggiono și spre sculptor – de la acești doi domni că cea pe care o iubeam este fiica lui Boccetta.

Sări în picioare și începu să se plimbe de colo-colo prin odaie. Apoi se aruncă din nou în scaun și vorbi mai departe:

— Din toate miile de bărbați ai Milanului tocmai pe Boccetta îl avea drept tată. Și tocmai mie trebuia să mi se întâmple una ca asta! Vedeți, așadar, domnilor, cum își bate joc soarta uneori de un om cinstit.

— Mă întreb dacă Iuda Iscarioteanul a zis vreodată despre sine că e un om cinstit, îi șopti sculptorul lui d'Oggiono.

— Nu pot să vă înfățișez, urmă între timp Behaim, ce simțăminte m-au cuprins. M-am rușinat și m-am înspăimântat deopotrivă când mi-am dat seama că încă o mai iubeam. Durerea mea era sălbatică și neîndurătoare – nu-mi dădea pace nici să dorm, nici să mănânc, însă într-un sfârșit am hotărât s-o înfrâng și s-o alung din mine.

— Și ați reușit asta cu atâta ușurință? întrebă sculptorul.

Behaim tăcu o vreme.

— Nu, nu mi-a fost ușor, fu răspunsul său. A fost nevoie de multă încrâncenare să sfarm vraja pe care încă o mai avea asupra mea. În cele din urmă însă m-am trezit și m-am lămurit că nu aveam voie să îmi clădesc viața cu ea. Fiindcă a trăi împreună nu înseamnă doar să fiu noaptea lângă ea și să las, cum se spune, clopotnița să-și găsească bisericuța. Nu, înseamnă să mănânc și să beau alături de ea, să mă duc la slujbă cu ea, să adorm noaptea și să mă trezesc dimineața lângă ea, să-i împărtășesc toate necazurile și bucuriile mele – ei, fiicei lui Boccetta! Și de-ar fi fost să poarte în ea paradisul însuși nu-mi putea deveni soață, nu-mi putea rămâne iubită. O iubisem prea tare, și asta mândria și onoarea mea n-au îngăduit.

— Da, spuse Leonardo gândindu-se la un altul. Mândria și onoarea lui n-au îngăduit asta.

— Cine-a fost cel care, continuă Behaim, m-a călăuzit pe calea cea bună – de-a fost îngerul meu păzitor ori Dumnezeu însuși, ori preacurata Fecioară – nu știu. Însă, odată înfrântă iubirea aceasta, toate s-au legat.

Tăcu și chibzui câteva clipe. Apoi își urmă povestea:

— A venit la mine, drăgăstoasă ca în fiecare zi, însă eu m-am prefăcut că sunt apăsat de griji. I-am zis că îmi lipsesc bani, că trebuie să fac rost de patruzeci de ducați și că nu știu cum și că asta e tare rău. S-a speriat puțin, a stat nițel pe gânduri și apoi mi-a spus să nu-mi fac griji pentru că avea ea să-mi facă rost de ei, știa ea o cale. Am crezut-o. Să nu mă înțelegeți greșit, domnii mei, nu aveam nevoie de banii aceștia, magaziile din Veneția îmi sunt pline de mătăsuri și lânării în valoare de opt sute de țechini, pe care pot să le vând oricând dacă am trebuință de bani.

— Credeam, făcu Leonardo, că trăiți din negoțul cu cai.

— Din orice marfă se pot scoate bani, îl corectă Behaim. Azi din cai, mâine din cuie de bătut potcoave, din varză la fel de bine ca și din perle ori din mirodenii indiene. Eu fac negoț cu orice îmi aduce bani: cu alifii, apă de gură și roșu de obraji din Levant, cu covoare din Alexandria, iar de știți unde se găsește in ieftin să-mi spuneți, fiindcă anul acesta se așteaptă o recoltă foarte proastă.

— Poftim, nu e nimic cu care să nu facă negoț, șopti sculptorul în urechea maestrului de orgă. De l-ar avea, ar vinde și sângele lui Christos.

— Întorcându-ne însă la ceea ce voiați să auziți, luă Behaim din nou cuvântul, a venit a doua zi și mi-a adus banii, toți cei patruzeci de ducați – era bucuroasă de marele ajutor pe care, zicea ea, mi-l adusese. Domnii mei, nu vreau să vă obosesc cu ce s-a petrecut apoi, ce i-am zis eu și ce mi-a răspuns. Îndeajuns fie zis că mi-a mărturisit că noaptea, când el dormea, luase banii de la tatăl ei, iar eu am certat-o că asta nu-i cinstit și nu-i bine și nu-mi place deloc, e împotriva legilor creștine și a iubirii de părinte și i-am spus că acum, că mi-a arătat adevărata ei față, nu mai putea fi a mea, să se ducă și să n-o mai văd niciodată. Întâi a crezut că glumesc, a râs și m-a mustrat: „Frumoase vorbe de la un bărbat ce pretinde că mă iubește!" Apoi, când a înțeles că nu-i de glumă, m-a rugat cu cerul și pământul, a plâns, s-a purtat ca o disperată, însă eu mă hotărâsem să n-o ascult, așa că nu i-am luat în seamă vaietele. Am numărat din bani cei șaptesprezece ducați care erau ai mei, i-am dat și o chitanță, așa cum se cuvine, iar restul

sumei i-am dat-o să i-o ducă tatălui ei înapoi – astfel a mers totul pe calea cea dreaptă, fiindcă nu mă privește decât ce-i al meu, și nu ce-i al altcuiva. Apoi i-am întins mâna și i-am cerut să plece și să nu se mai întoarcă, iar ea s-a mâniat, da, a îndrăznit chiar să mă jignească spunându-mi că sunt un om rău. Eu însă mi-am amintit de vorbele pe care dumneavoastră – se îndreptă spre d'Oggiono și arătă spre lada cu înfățișarea nunții din Cana – mi le-ați spus despre Isus: „Femeie, ce-am a face eu cu tine?", și i-am arătat ușa.

— Așadar ați azvârlit pur și simplu o mare iubire, ca și cum n-ar fi fost nimic mai mult decât o marfă proastă! izbucni maestrul de orgă, uluit.

— Domnul meu! Nu știu cine sunteți și ce urmăriți cu pălăvrăgeala dumneavoastră, îl repezi Behaim. Vreți oare să mă certați că i-am înapoiat unui tată deznădăjduit banii și fiica?

— Sigur că nu, nimeni nu vrea să vă certe, îl îmbună Leonardo. V-ați încheiat socotelile cu Boccetta...

— Niște socoteli drepte, adăugă Behaim.

— Drepte, drepte cu siguranță, continuă Leonardo, și de aceea aș vrea să vă dau onoarea ce vi se cuvine asigurându-mă să nu pălească amintirea dumneavoastră în Milano. Chipul unui asemenea om merită desenat și dat drept pildă celor ce urmează după noi.

Și își scoase carnețelul de schițe și penița de argint de sub cingătoare.

— Îmi faceți o onoare pe care fiți sigur că știu s-o prețuiesc, îl asigură Behaim îndreptându-și spatele pe scaun și aranjându-și barba neagră, bine îngrijită.

— Și iubirea pentru ea, întrebă sculptorul Simoni în timp ce Leonardo începu să-l schițeze pe neamț, sau ceea ce credeați a fi iubire a dispărut acum cu totul?

Behaim dădu din umeri.

— Asta e treaba mea, nu a dumneavoastră, se răsti el. Dar, dacă vreți neapărat să știți, nu mi-am scos-o încă de tot din minte, nu e dintre acelea care se uită așa ușor. Cred însă c-am să încetez să mă gândesc la ea de îndată ce-am să părăsesc orașul, de îndată ce-am să fiu la vreo treizeci, patruzeci de mile depărtare.

— Și încotro mergeți? se interesă d'Oggiono.

— La Veneția, răspunse Behaim. Rămân acolo patru, cinci zile și apoi o pornesc cu vasul spre Constantinopol.

— Mie, se vârî în vorbă sculptorul, îmi place și mie să călătoresc, însă numai acolo unde văd vacile păscând, vrând să spună cu asta că el nu era neghiob să se încumete pe mare sau pe vreo altă apă învolburată.

— Iar la turci? exclamă d'Oggiono. Nu vă e teamă pentru viața dumneavoastră, așa sălbatici și neiertători și vărsători de sânge creștin cum sunt?

— La el acasă, lămuri Behaim, turcul nu e nici pe departe atât de rău cum se spune, așa cum poate și diavolul e, în iad, un mielușel. Sper însă că n-ați uitat că-mi datorați un ducat. De plătit trebuie să plătiți, fie și doar pentru ca pe viitor să știți să ne respectați pe mine și pe cei ca mine.

D'Oggiono oftă și scoase la iveală o grămăjoară de arginți din pungă. Behaim îi luă și îi numără. Îi mulțumi lui d'Oggiono și puse banii în punga sa.

— Țineți o clipă punga în mână, îl rugă Leonardo zâmbindu-i. Și, în timp ce Behaim ținea punga, pregătit s-o pună la loc, Leonardo mai trase câteva linii și desenul era gata.

Behaim se ridică și se întinse. Apoi îi ceru lui Leonardo caietelul de schițe, să arunce și el o privire.

Își văzu portretul, se arătă nespus de mulțumit și nu se zgârci la vorbe de laudă.

— Da, acesta sunt eu, zise el, asemănarea este într-adevăr uimitoare. Și cât de repede ați făcut desenul! E adevărat tot ce se spune despre dumneavoastră. Da, domnul meu, vă știți meșteșugul, mulți ar trebui să vă urmeze pilda.

Răsfoi carnețelul și citi cu mirare o notiță de-a lui Leonardo:

— „Ține-l minte pe Cristofano din Bergamo. Are capul pe care gândești să i-l dai lui Filip. Vorbește-i despre lucruri care îl îngrijorează: molime, războaie și povara crescândă a dărilor. Îl găsești pe străduța Sfântului Arhanghel, în casa cu contrafort « Două porumbițe », deasupra prăvăliei tocilarului."

— Scrieți, observă Behaim, precum turcii: de la dreapta la stânga. Și cine este acest Filip despre capul căruia pare să fie vorba?

— Unul dintre apostolii lui Isus, îi răspunse Leonardo. Ca unul care L-a iubit nespus de mult pe Mântuitor, vreau să-l zugrăvesc în prim-planul picturii în care am să-L arăt pe Christos înconjurat de apostoli la cină.

— Pe legea mea, se minună Behaim, văd că pentru o asemenea pictură n-aveți doar grija pensulei și a culorilor!

Și îi înapoie lui Leonardo carnețelul de schițe. Apoi își ceru iertare că nu mai putea rămâne în tovărășia domnilor, însă timpul îl zorea, iar calul îl aștepta înșeuat. Își luă mantaua și bereta, își arătă cu o plecăciune admirația față de Leonardo, lui d'Oggiono și sculptorului Simoni le făcu cu mâna și, cu o miș-

care fugară a capului către maestrul de orgă Martegli, pe care nu-l avea la inimă, plecă.

— Și dus este, mârâi d'Oggiono îndârjit și încleștându-și pumnii. Uite pentru cine a trebuit să moară Mancino!

— Nu să moară! îl corectă Leonardo. Eu văd altfel lucrurile. Mândru cum era, s-a alăturat din nou întregului și a întors astfel spatele imperfecțiunii pământești.

Ascunse sub cingătoare caietul de schițe. Din cuvintele pe care le rosti acum răsunară bucurie și triumf:

— Acum am ce-mi trebuie. Tabloul acesta are să arate că cerul și pământul, că Dumnezeu însuși, cu mâna Lui, trimițându-mi-l pe omul acesta, m-au sprijinit. Și acum vreau să le arăt celor care vor veni după mine că și eu am trăit pe această lume.

— Și în sfârșit o să-l mulțumiți pe ducele pe care-l slujiți și o să ridicați cinstea orașului căruia îi aparțineți.

— Eu nu slujesc nici un duce și nici un împărat, nu țin de nici un oraș, de nici o țară și de nici un regat. Nu slujesc decât pasiunii mele de a vedea, de a recunoaște, de a ordona și a reda, și nu aparțin decât muncii mele.

14

Opt ani mai târziu, în toamna anului 1506, pe Joachim Behaim, venit din Levant, îl aduceau negoțurile din nou în ducatul Milanului. La Veneția, unde coborâse de pe vas, zăbovise numai preț de câteva ceasuri, fiindcă nu avea de lăsat marfă în magaziile sale. Marfa o purta cu sine, în două săculețe căptușite cu mătase. Erau pietre prețioase. Într-unul din săculețe se aflau vreo duzină de safire, smaragde și rubine, toate șlefuite și alese, iar în celălalt, pietre mai puțin valoroase: ametiste, topaze aurii și hiacinturi. Voia să le ofere atât pe unele, cât și pe celelalte nobililor și ofițerilor francezi încartiruiți în oraș. Căci ducatul se afla în mâinile francezilor.

Când, în anul 1501, regele Franței, cu o armată de elvețieni și de francezi, coborâse în Lombardia din pasurile Alpilor, doi dintre căpitanii Maurului îl trădaseră, predându-se francezilor. Dincolo de asta, nici împăratul roman și nici regele din Napoli nu își respectaseră alianța – nu l-au ajutat pe Lodovico Maurul. Astfel că își pierduse ducatul, bunurile, prietenii și în cele din urmă și libertatea. Îi căzuse prizonier regelui Ludovic XII al Franței și își petrecuse ultimii ani din viață într-o temniță cocoțată pe

o stâncă în orașul Loches, în Touraine, la malul râului Indre.

Milanezii se împăcaseră foarte bine cu noul lor stăpân. „De e musai să avem între zidurile cetății popoare străine, ziceau ei, mai bine francezi decât spanioli. Fiindcă spaniolii sunt oameni posaci și arțăgoși care își tocesc genunchii prin biserici, pe când francezii aduc, oriunde sunt, bucurie și voie bună. Cât despre felul lor de creștinism, îți spun: « Să-l slujim pe Domnul ? De ce nu ? Dar să nu uităm că uneori nu strică să mai batem și drumurile pământești »."

Spre Milano se îndrepta așadar Joachim Behaim. Poposind la Verona să-i facă rost de un culcuș pentru noapte calului, îl izbi purtarea nespus de ciudată a localnicilor, căreia nu reuși să îi găsească vreo explicație.

Oamenii treceau pe lângă el, îl vedeau și începeau să șușotească între ei. Alții păreau speriați când îl vedeau. Se opreau, scuturau din cap și își făceau o dată, de două, ba chiar de trei ori cruce, de parcă ar fi vrut să alunge un rău. Iarăși alții erau chiar neobrăzați, îl arătau cu degetul ori încercau, prin semne și gesturi tainice, să își facă însoțitorii atenți la el.

„Lua-i-ar...! blestemă el. Ce i-a apucat ? Halal purtare, să te holbezi așa, n-am ce zice. Oamenii ăștia n-au văzut niciodată la față un negustor neamț venit din Levant ?"

În primul han în care puse piciorul, hangiul se holbă la el și apoi, murmurând „Doamne păzește-mă !", îi trânti ușa în nas. Și nu fu chip, cu toate bătăile, strigătele și ocările lui Behaim, s-o mai deschidă. În hanul următor, hangiul se arătă din nou

surprins și uluit de apariția lui Behaim, însă rămase curtenitor. Îi părea nespus de rău, zicea, că nu-l putea primi, dar avea totul plin, nu mai era nici un locșor liber, nici să vrea și n-ar fi putut să-l găzduiască – și printre sute de cuvinte de părere de rău îl împinse pe Behaim pe ușă afară.

Abia în cel de-al treilea han primi Behaim găzduire pentru noapte, loc în grajd și un sac de nutreț pentru calul său. Desigur, și aici hangiul îl privi mirat și înspăimântat, iar de uimire nici nu putu să scoată vreun cuvânt, însă Behaim se răsti la el:

— E oare frumos să vă holbați așa la mine? Și oare până când aveți să mă lăsați să aștept în picioare? Să știți că nu sunt prea răbdător din fire!

— Să-mi fie cu iertare, domnule, spuse hangiul, care între timp își venise în fire. Semănați cu un om pe care l-am văzut foarte de curând. Mi s-a părut că-l văd în fața ochilor, asemănarea este uimitoare.

Apoi, după ce îi dădu odaia lui Behaim și după ce lăsă calul în grija unui argat, să-l țesale, hangiul se îndreptă spre ucenicul său, la fel de speriat și de înspăimântat ca el, și își lămuri purtarea:

— Ce să facem? Ce mai putem zice? Doar se știe că și răul, da, chiar răul cel mai mare a fost lăsat de Dumnezeu anume pe lumea asta.

În hanul acela, Behaim cunoscu un negustor tirolez cu bărbiță roșcovană care, sosit de la Bologna, se pregătea să se întoarcă acasă, la Innsbruck. În timp ce mâncau de seară, Behaim află că negustorul tirolez nu remarcase purtarea stranie și uneori de-a dreptul neobrăzată a veronezilor. Se minună auzind una ca asta și se plânse cât de puțin îi pria Verona.

— Uitați, luați în schimb Milano, zise el. Ce oraș! Acolo cât ai bate din palme găsești tovărășie, prieteni, oameni care știu să te prețuiască. Găsești cele mai bune cârciumi, bine garnisite cu tot ce-ți poate pofti inima, nu mi-ar fi rușine să chem acolo orice gentilom. Dacă nu-ți ajung banii, se găsesc și cârciumi mai umile care nu-s de lepădat. Oricum, oriunde vă opriți să v-așezați la masă, au să vi se aducă dinainte bucate atât de alese și de sățioase cum nu găsiți nicăieri pe lume. Și știu o cârciumă în Milano unde vinul poate scula morții. Acolo vin pictorii și alți artiști, iar eu mă înțelegeam chiar bine cu ei.

Tăcu și se gândi la timpuri trecute.

Ajuns la Milano după ceva neplăceri pe drum, căută de îndată hanul Trei Mauri, unde trăgea lumea cea mai de vază. Acolo voia să stea și să cunoască nobili francezi cărora plănuia să le vândă nestematele.

Hangiul, el însuși cu o înfățișare de gentilom, îl întâmpină curtenitor. Behaim se arătă mulțumit cu odaia în care-l duseră și cu prețurile cerute. Puse să i se aducă cina și băutura în odaie, fiindcă avea de gând să se culce devreme.

Când i se strânsese tava și își terminase băutura, bătu din nou la ușă și hangiul intră în odaie.

— Să-mi fie cu iertare, domnule, rugă el, că am venit cu toate că păreți atât de obosit. Vreau să vă întreb dacă pe drumul spre încoace nu v-au privit oamenii ciudat.

— Ba da, încuviință Behaim. Și nu o dată, ci de sute de ori, și nu doar în Milano, ci încă de la Verona și chiar și în satele prin care am trecut.

— De-aș putea îndrăzni să vă dau un sfat, continuă hangiul, v-aș spune să vă radeți sau să vă schimbați barba. Nu se mai poartă azi felul acesta de barbă.

— Ba bine că nu! sări Behaim, mândru de barba sa bine îngrijită în care nu se arăta încă nici un firicel cărunt. Să se holbeze oamenii cât or vrea, puțin îmi pasă.

— Faceți cum poftiți, zise hangiul, și nu stârni, ci întrebă, după un răgaz de gândire: N-ați trecut încă pe la călugării mânăstirii Santa Maria delle Grazie?

— Nu. Ce treabă am eu cu acești călugări? se minună Behaim.

— În refectoriul acestei mânăstiri, povesti hangiul, se găsește mult lăudata *Cina cea de Taină* a lui messer Leonardo, florentinul, și aceasta, domnule, este o lucrare pe care trebuie s-o vezi măcar o dată în viață. Nu se poate să nu vă fi ieșit vreodată în cale acest Leonardo.

— Așa este, spuse Behaim. M-am aflat deseori în tovărășia lui, și dacă nu mă înșală ținerea de minte m-a și poftit la masă sau mi-a făcut o altă cinste. Mai este în Milano?

— Nu, de mult nu mai trăiește în orașul nostru, se spune că e plecat în călătorii, îi povesti hangiul. Întorcându-mă însă la *Cina cea de Taină*: de ani de zile vin, în număr mare, oamenii s-o vadă – și nu doar din Milano și din întreaga Lombardie se înghesuie să vină, ci și din Veneția, din ducatul Mantua, din Romagna și chiar de mult mai departe. Vin cu mic, cu mare, bătrâni și tineri, bărbați și femei, sănătoși și bolnavi – unii vin chiar cu targa. În straie de duminică, ca la o sărbătoare, pășesc în refectoriu. Vin și țăranii și-și pun și ei cele mai bune veșminte –

despre unul se spune chiar că și-ar fi adus, spălat și țesălat, măgarul. Ascultați-mă pe mine, domnule, duceți-vă s-o vedeți! Da, așa să faceți!

Când Behaim se afla a doua zi de dimineață în refectoriul mânăstirii în fața *Cinei celei de Taină* și privirea îi căzu, după ce se uitase la Isus și la Petru, pe Iuda cel cu punga strânsă în pumn, fu ca și cum cineva l-ar fi lovit în moalele capului, iar gândurile i-o luară razna.

„Doamne, nu mă părăsi! îl străfulgeră. Visez, ori ce se întâmplă? Mișelească lovitură, pe legea mea, rușinoasă lovitură! Cum de-a îndrăznit?"

Se uită în jur, căutând milă și înțelegere pentru ce i se făcuse. Deși era devreme, în refectoriu erau mulți vizitatori, și toți îl priveau cum stătea în fața lui Iuda; nimeni nu scoase nici măcar un sunet, era o asemenea liniște ca la biserică atunci când bate clopoțelul pentru sfânta liturghie. Când însă, cât de repede putu – căci nu mai îndura privirile ațintite asupra-i –, țâșni din refectoriu, oamenii începură să vorbească și să-și strige unul altuia:

— Ai văzut? Iuda l-a privit pe Iuda.

— Vine aici și se arată privirii! În loc să se afunde în pustiu, în pădurea cea mai deasă, într-o peșteră ori în alt loc părăsit de oameni!

— L-a mânat să vină aici cum vine scroafa la stejar!

— O fi creștin, s-o duce la slujbă?

— De ce să asculte slujba? Pe un asemenea ogor, Dumnezeu nu lasă nimic să crească.

Între timp, Joachim Behaim se îndrepta plin de mânie spre han, căci era hotărât să nu mai stea nici

un ceas la Milano. Furia oarbă care pusese stăpânire pe el ieșea la iveală prin vorbe rostite cu glas tare:

— Câtă josnicie! Își poate oare închipui cineva renghi mai hain? Și nu-i decât un bătrân care nu mai e bun de nimic, decât de îngropat! De aia, carevasăzică, m-a desenat! Cu asta m-am ales dacă m-am lăsat tras în tovărășia acestor pictori luminați. Pe legea mea, lui Leonardo ăsta trebuie să i se ia pensula din mână, că, de nu, cine știe câte rele are să mai facă! Pictor? E el pictor cum e porumbarul vie! Pe legea mea, multă minte n-are sub bereta aia a lui, de n-a găsit alt Iudă în afară de mine. Ciomege pe spinare, asta merită. Nu, nu ciomege pe spinare – unul ca el își are locul în lanțuri, la galere!

Ajunsese în piața domului. Spre el venea sculptorul Simoni cu un băiețaș în stânga și cu Niccola în dreapta lui. Însă Joachim Behaim, încă bântuit de gânduri mânioase, cu pumnii strânși și capul plecat, trecu pe lângă ei ocărând în limba Boemiei, fără să le arunce nici o privire.

Sculptorul se opri și-i dădu băiețelului drumul de la mână.

— El era, spuse el cu inima bubuind și străbătut de o sudoare rece. L-ai văzut?

— Da, răspunse Niccola. L-am văzut.

— Și? Îl mai iubești și azi? îngăimă sculptorul.

— Cum poți să întrebi așa o nebunie? spuse Niccola luându-l de după umăr. Crede-mă, nu l-aș fi iubit niciodată de-aș fi știut că poartă chipul lui Iuda.

Notă de încheiere a autorului

Unii dintre cititorii acestei cărți și-au dat seama, poate, că versurile pe care i le-am pus în gură lui Mancino sunt foarte asemănătoare cu poeziile marelui poet francez François Villon, care, născut în 1431 la Paris, a studiat între anii 1448 și 1452 artele frumoase la universitatea pariziană, a scris multe poezii valoroase și un roman în versuri – pierdut, din păcate – a cărui acțiune se desfășoară în cartierul studențesc parizian și care, prin 1464, a dispărut fără urmă din cercul contemporanilor săi, astfel încât nimeni nu știe unde a trăit după 1464 și când a murit.

Dacă recunosc așadar că versurile rostite sub îndrumarea mea de Mancino vădesc o limpede asemănare atât de formă, cât și de fond cu poemele lui François Villon, sper să nu fiu acuzat de plagiat. Căci mi-am luat libertatea – marea îndrăzneală, poate – ca în cartea aceasta nu numai să sugerez, ci să fac să pară foarte limpede că acest Mancino nu e nimeni altul decât însuși François Villon: student, poet, hoinar și membru al unei bande de hoți care, dispărut în Franța, reapare în Milanul sfârșitului de secol, trăindu-și acolo viața tumultuoasă printre artiștii – pictori, sculptori în lemn, în bronz și în piatră – care își fac

veacul în apropierea domului și aflându-și un sfârșit care, deși dezonorant, nu e, cred eu, lipsit de cavalerism. François Villon fiind, are deci tot dreptul să rostească versurile lui François Villon ca pe ale sale.

Dar poate că unul sau altul dintre cititori nu vrea să mă urmeze în această direcție și refuză să se lase convins de identitatea lui Mancino cu poetul francez dispărut. Prea bine, n-am cum să-i interzic asta unui atare cititor. Atunci el n-are decât să vadă în Mancino – care își spune el însuși bețiv, jucător, paria, bătăuș și sclav al femeilor ușoare – și un hoț literar. Încă un mic păcat nu mai contează. Însă orice ar decide cititorul – de vrea deci să-l ia pe Mancino drept François Villon, sau doar drept un obraznic hoț de poezie – versurile din tropar pe care poetul și hoinarul francez le-a scris pentru sine pot fi valabile și pentru Mancino. Traduse foarte liber, ele sună cam așa:

În veci să-l hodinești pre el
și în lumina din vecie,
că n-avu troc nici farfurie
și nici un fir de pătrunjel.[1]

1 François Villon, *Tropar*, în *Testamentul cel mare al magistrului François Villon, făcut în anul 1461* (François Villon, *Poezii*, Editura Minerva, 1983, traducere de Neculai Chirică).

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea
timbrului literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
cont nr. RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, București.

Tehnoredactor
MANUELA MĂXINEANU

DTP
STELIAN BIGAN
CARMEN PETRESCU

Corectori
CRISTINA JELESCU
IULIANA POP

Apărut 2008
BUCUREȘTI – ROMÂNIA

Lucrare executată la C.N.I. „CORESI" S.A.

În seria de autor **Isabel Allende** au apărut

Zorro
Fiica norocului
Casa spiritelor
Portret în sepia
Eva Luna
Povestirile Evei Luna
Țara mea inventată
Paula
Despre dragoste și umbră

Leo Perutz s-a născut la Praga în 1882, fiind fiul unui negustor de textile evreu. Statistician de meserie, se angajează la firma de asigurări Anker, unde lucra și Franz Kafka. Începe să scrie în primii ani ai secolului XX, bucurându-se de un succes imens în spațiul de limbă germană, până la interzicerea cărților sale de către naziști. În 1938, după anexarea Austriei la cel de-al Treilea Reich, Perutz este nevoit să fugă în Palestina. Prozator și matematician, Perutz ar fi putut rămâne în posteritate doar pentru ecuațiile care îi poartă numele, dacă Borges nu l-ar fi redescoperit, aducând în atenția publicului cele unsprezece romane ale sale, printre care se numără *Der Marques de Bolibar* (1920), *Călărețul suedez* (*Der swedische Reiter*, 1936; Humanitas, 2006), *Nachts unter der steinernen Brücke* (1953), ***Iuda lui Leonardo*** (*Der Judas des Leonardo*, 1957). Perutz moare în 1957 în timpul unei vizite în Austria, la Bad Ischl. Cărțile lui, elogiate de nume mari precum Italo Calvino, Graham Greene, Theodor W. Adorno sau Jorge Luis Borges, construiesc o paradoxală logică a fantasticului, inexplicabilului sau visului.

O extraordinară redescoperire literară a ultimelor două decenii, Leo Perutz este unul dintre prozatorii de mare valoare pe care Jorge Luis Borges nu se sfia să-i includă în panteonul său personal.

Care este cel mai grav păcat? se întreabă Leonardo, aflat în căutarea unui Iuda care să întregească *Cina cea de Taină*. Maestrul nu va găsi răspuns nici pe străduțele rău famate, nici în palatul ducelui Milanului, până când un negustor străin nu va comite păcatul împotriva iubirii.

„Leo Perutz este un Kafka picaresc."
Dominique Fernandez

„***Iuda lui Leonardo*** este o poveste plină de culoare, în care realitatea și ficțiunea își inversează rolurile neîncetat."
The New York Times

„Leo Perutz distilează suspansul ca un adevărat maestru."
Le Point

„Romanele lui Leo Perutz sunt exemplare prin capacitatea de transfigurare a istoriei și forța viziunii."
Max Brod

ISBN 978-973-689-244-8